پوهاند رښتین نظریې
د هغه د مرکو په هنداره کې

پوهاند صدیق الله رښتین

Ketabton.com

ذکریا ملاتړ

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین نظريې

(د مرکو په هنداره کې)

لیکوال:

زکريا ملاتړ

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: د پوهاند رښتين نظريې (د مرکو په هېنداره کې)

ليکـــوال: زکريا ملاتړ

خپروندی: د افغانستان ملي تحريك، فرهنگي څانگه

وېبپـاڼه: www.melitahrik.com

ډيزاينگر: ضياء ساپی

پښتی ډيزاين: فياض حميد

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحريك د خپرونو لړ: (۴۴)

يادونه: د چاپ حقوق له ملي تحريک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسوليت ليکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلارښود استاد نظر

دښاغلي زکریا ملاتړ دماستری تېزس (دپوهاند صدیق الله رښتین نظریې دهغه دمرکو په هنداره کې) په درې برخو کې لیکل شوی او بشپړ شوی دی.

په مخنیو خبرو او سریزه کې ددې رسالې دلیکنې اهداف او دمنځپانگې موضوعات په ښه توگه څرگند او روښانه شوي دي.

همدارنگه په لومړۍ برخه کې دپوهاند رښتین ژوند لیک ، یعنې دهغه دژوند ټول اړخونه ، ادبي او فرهنگي مصروفیتونه ، رسمي دندې او دآثارو مکمل فهرست او نور اړوند موضوعات په کرونولوژیک ډول بیان شوي دي. په دې څېرکي کې دڅېړنې دپرتلیز او تشریحي میتود څخه کاراخیستل شوی دی.

په دویمه برخه کې دپوهاند رښتین مرکې راغلې دي، لیکوال په دې برخه کې زیات زیار ویستلی او دپوهاند رښتین په مرکو پسې گرځېدلی ، هغه یې راټولې کړي دي ، دتکراري مرکو له راوړلو څخه یې ډډه کړې او اته مرکې یې دلاسوهنې پرته کټ مټ رانقل کړي دي. هغه مرکې چې لاس ته نه دي ورغلي دهغو یادونه یې هم کړې ده. ددې رسالې دلیکلو هدف همدا دویمه برخه جوړوي ، ځکه داروانښاد پوهاند رښتین ټول نظریات ، دپښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې دادبي يون او پرمختګ پړاوونه ، ځوان او راتلونکي نسل ته دهغوی لاربښوونې او مشورې ددې برخې عمده منځپانګه جوړوي.

دريمه برخه دپوهاند رښتين په اړه دنورو پوهانو نظرياتو ته ځانګړې شوې دی ، ددې برخې موضوع ډېره لويه او پراخه ده ، ځکه دپوهاند رښتين دادبي او علمي شخصيت په اړه دهغه په ژوند او تر وفات وروسته ډېرو لويو لويو پوهانو ، عالمانو ، څېړونکو ، قومي او سياسي مشرانو خپل نظريات ، اندونه او دعقيدت پېرزونې څرګندې کړې دي.

دتېزس ليکوال په دې اړه ډير زيات زيار ويستلی مهم او ګټور نظريات يې راټول کړي او په دې برخه کې يې ځای کړې دي.

دتېزس په پای کې نتيجه، وړانديزونه، مناقشه او دمآخذونو فهرست، چې دالفبا په ډول ترتيب او ليکل شوی ،راغلی دی.

زه دښاغلي زکريا ملاتړ دماسترۍ تېزس بريالی او دهراړخه پوره او ګټور ارزوم او نوموړي ددغه زيار او زحمت په بدله کې دماسترۍ دتحصيلي درجې وړ او مستحق ګڼم.

په درنښت

پوهاند ډاکتر زېورالدين زېور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخنۍ خبرې

دعلامه پوهاند رښتین بابا له درانه نامه سره له ډیرپخوا نه اشنا وم، ځکه دهغوی دکورنۍ ځینې غړي به دژمي په موسم کې د پوهاند ډاکترزیورځای (کوټ) ته راتلل.
خود پوهاند صاحب سره زما کتل هغه وخت وشول چې کله زه دکابل پوهنتون دژبو او ادبیاتو پوهنځي په لومړي ټولګي کې محصل وم داد (۱۳۵۳) لمریزکال پیل و.
مونږ دپښتو څانګې محصلینو به هغه وخت دپوهاند صاحب ټولې لیکنې اوکره کتنې په شوق اومینه سره لوستلې.
په دې دوران کې به مونږ کله کله دهغوی کورته هم تللو. هغه هیڅ وخت مونږ یوازې اوځانته نه ولیدلی ډله ډله سپین ږیري مشران او لیکوالان به یې هروخت میلمانه وو، مونږ به یوازې هلته دمشرانو خبرې اوریدې اوبیا به ترې رخصت شو.
کله چې په افغانستان کې دداخلي اوخپلمنځي جنګونو اور بل شو اوخلک دکورونو په پریښودلو مجبورشول نو پوهاند صاحب هم لومړی ننګرهاراو بیا پیښورته هجرت وکړ. دمهاجرت په کلونو کې به زه په هفته کې یوځلې حتمي دپوهاند صاحب لیدلو ته تلم او دروانو پیښواو ادبي غونډو ګذارش به مې ورته ورکاوه هغه به زما په راتګ ډیرخوشالیدو، ترډیروخت پورې به ورسره په خبرو اترو بوخت وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته به يې دا خبره تل کوله چې که ته يو ځلې په هفته کې زمونږ کورته رانه شې نوزه به درنه خفه يم.

کله چې پوهاند صاحب د پېښورپه ليډي ريډينګ روغتون کې بستروزه او استاد محمد اصف صميم دواړه په يو وخت پوښتنې ته برابرشو ، نوردوستان هم راغلي وو.دهغه ډيره زياته تبه وه خبرې يې ښې نه شوې کولې ، پرکاله پروت و.

په ډير تکليف سره يې داوويل (زه ډيرناروغ يم څه به کيږي تاسو به څه کوئ) صميم صاحب په ځواب کې ورته وويل چې مونږ به درته دعاکوو او شيرخان به درته دوا (دارو) کوي مونږ رخصت شو اوشيرخان هم مونږ سره تريوځايه راغی. په دې ورځو کې د پوهاند صاحب د پښتوادبياتو تاريخ دويم ځلې له چاپه راوتی و ، ددې کتاب بيا چاپول د پوهاند صاحب ډيرارمان و ،هغه ورته ډيرخوشحاله و اوپه لاس کې به يې کلک نيولی واوکتلو به يې.

پوهاند صاحب دژوند په وروستيو لسوکلونو کې چې روغتيايي حالت يې د ډاډ وړنه و ، دزړه تکليف او تشويش يې دواړه درلودل نوزياته غوښتنه او هيله يې وه چې د مطبوعاتو اوخپرونوله لارې خپل نظريات ، تجربې او د پښتوژبې د ترقۍ او پرمختګ لارې چارې راتلونکي نسل ته په ګوته کړي، چې ددې رسالې دويمه برخه دهمدې موضوع په اړه ده. په دې برخه کې د پوهاند رښتين اته مرکې چې په مختلفو وختونو کې يې د مختلفوورځپاڼو ،جريدو ، او مجلو سره کړې بې له کوم تغييراو لاس وهنې پرته کټ مټ په تاريخ واړډول راغلی دي.

همدارنګه د علامه رښتين بابا په ژوند ،فن او ټولو ادبي خدمتونو باندې څه ليکل په يوه رساله يايو کتاب کې نه ځايږي بلکې څو کتابونه وربانديې ليکل کېدای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسالې په پای کې پایله او وړاندیزونه او د ماْخذونو فهرست هم د الفبا په ترتیب سره وړاندې شوی دی، داوه د دې رسالې د موضوعاتو او ځانګړنو په اړه یوه لنډه یادونه ، چې په پورته توګه وړاندې شوه .

پټه دې پاتې نه وي ، چې د دې رسالې په تکمیل او بشپړونه کې مې د خپل لارښود استاد ښاغلي پوهاند ډاکټر زیورالدین زیور له لارښوونو څخه پوره ګټه اخیستې او زه یې د لارښوونو مننه کوم.

په پای کې د خپلې استادې پوهندوی ډاکترزرغونې او عبدالظاهر شکیب څخه مننه کوم، چې د دې تیزس د ماخذونو په برابرولو کې یې زما سره پوره مرسته کړې ده.

په درنښت

زکریا ملاتړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک ... مخ

سریزه ... ۱

د پوهاند رښتین پیژندلیک (زوکړه او زده کړه) ... ۷

د رسمي ماموریت دوره ... ۱۲

په علمي غونډو او کانفرانسونو کې ګډون ... ۱۸

ستاینلیکونه او نښانونه ... ۲۰

آثار او لیکنې ... ۲۱

مړینه او مزار ... ۲۷

د پوهاند رښتین مرکې ... ۳۰

د جرګې مجلې سره مرکه ... ۳۰

د شهادت (اردو) ورځپاڼې سره مرکه ... ۳۵

د سپیدې مجلې سره مرکه ... ۴۲

د لیکوال مجلې سره مرکه ... ۴۸

مخ په مخ رسالې سره مرکه ... ۶۹

د وفا جریدې سره مرکه ... ۷۴

مرکه نامه رسالې سره مرکه ... ۷۷

د خاورې جریدې سره مرکه ... ۸۱

پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر ... ۸۵

پوهاند رښتین د افغانستان او کوزې پښتونخوا د پوهانو ... ۹۴

پایله او لنډیز ... ۱۵۲

وړاندیزونه ... ۱۲۳

مناقشه ... ۱۲۵

اخځلیکونه ... ۱۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترځ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانې ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

اروانباد پوهاند رښتین دڅه دپاسه نیمه پېړۍ دپښتو ژبې او ادب خدمت په ډېر اخلاص سره کړی دی ، هغه په پښتو ژبه ډېر مئین و ، دپښتنو او دپښتو ژبې په نقصان خفه کېدلو ، دخپل یو اثر(پښتو نثر هنداره) په سریزه کې یې داسې لیکلي دي:

که مې دا خدمت پښتو لره پکار شي
پښتانه پرې هم له خوبه رابیدار شي
نو هله به مې خدمت ونیسي ځای څه
څه ناڅه به مې زړګی هم په قرار شي

لومړی تر هرڅه وړاندې ، چې ددې تېزس په موضوعاتو باندې رڼا واچول شي ، بې ځایه به نه وي ، چې دمرکو په اړه هم څه ناڅه وغږېږو .

مرکه: هغه ژورنالستیک صنف دی ، چې دبیلابیلو هدفونو لـه پـاره تر سره کیږي ، خو اساسي هدف په کې دمعلوماتو راټولول دي.

مرکه په لغت کې هم صحبتۍ او ګډې ناستې ته وایي.

او په اصطلاح کې هغه خبرې اترې ، چې دیوه ټاکلي هدف په رڼا کې دسمو او باوري معلوماتو دراټولولو له پاره دیو یاډېرو کسانو سره دهغوي دفن ، مسلک او تخصص په ساحه کې تر سره کیږي ، مرکه وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکه ډیر اوږد تاریخ لري ، چې لرغونتیا یې پخواني یونان ته رسیږي ، دغه فن په ابتدايي بڼه دلرغوني یونان دمشهور عالم او فیلسوف سقراط له خوا رامنځته شوی دی.
نوموړي به تل داهڅه کوله ، چې مقابل لوری (حریف) له دې لارې نه مات او په دې و پوهوي ، چې په هیڅ نه پوهیږي.
مرکه د پوښتنو او ځوابونو په بڼه په ډله ییزو رسنیو کې کټ مټ خپریږي.
څرنګه ، چې یو ژورنالست یا خبریال هر وخت نه شي کولای ، چې هره پیښه په خپله وویني یا هرې غونډې او مجلس ته ورشي ، نو له همدې امله هغه دې ته اړ کیږي ، چې د پیښې یا موضوع په اړه مؤثق او باوري معلومات له عیني شاهدانو او یا له هغه چا چې په دې اړه بشپړ او دقیق معلومات لري ، دمرکې په وسیله ترلاسه کړي او بیا یې د رسنیو له لارې نورو ته وړاندې کړي.
کله داسې هم کیږي ، چې دراپورتاژ تهیه کوونکی لو مړی دمرکې له لارې معلومات تر لاسه کوي او بیا دهغه معلوماتو له مخې راپورتاژ برابروي. او کله داسې هم کیږي ، چې یو خبریال دعلمي او تحقیقي مسایلو په څېړنه کې دې ته اړ کیږي ، چې داختصاصي او مسلکي موضوعاتو په اړه دمسلکي او تجربه لرونکو کسانو سره مرکې تر سره کړي او په دې توګه خپله معلوماتي پانګه زیاته او څېړنیزه دنده ترسره کړي.
نو پردې اساس ویلای شو ، چې دمعلوماتو دراټولولو له پاره مرکه ترټولو ښه او اغېزمنه وسیله ده. (۲۲: ۱۳۱، ۱۳۲)
دمرکې دتاریخچې په اړه ددې لنډې یادونې وروسته بیرته خپلې اصلي موضوع ته راځو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين نظريې دهغه دمرکو په هنداره کې رساله په درې برخو کې ليکل شوې ده.
په لومړۍ برخه کې داروانښاد پوهاند رښتين ژوند ليک راغلی دی، په دې برخه کې داروانښاد دژوند پوره حال احوال دپيدائش څخه تر وفات پورې ټول په مفصل ډول بيان شوی دی ، دنثر او نظم ببلګې يې وړندې شوي او دټولو آثارو فهرست يې راغلی دی.
په دوهمه برخه کې دپوهاند رښتين اته ادبي او سياسي مرکې بې له کوم تغيير او لاسوهنې پرته کټ مټ په تاريخ وار ډول راغلي دي.
په دې مرکو کې له تکراري مرکو څخه يوازې يوه مرکه انتخاب شوې او تکرار مرکه يې نه ده راوړل شوي ، خو دا څرګنده شوې چې دا مرکه په کومو کومو ځايونو کې نشر شوې دی. دامرکې دتېزس اصلي او اساسي موضوع جوړوي ، ځکه چې دپوهاند صيب نظريات او افکار په کې په مفصل ډول راغلي دي.
ددې رسالې دريمه برخه پوهاند رښتين دنورو پوهانو په نظر سرليک ته ځانګړی شوی دی. په دې برخه کې يوازې دلويو او نامتو ليکوالانو نظريات او دعقيدت څرګندونې راغلي او په دوه برخو ويشل شوی دی ، لومړۍ برخه يې دبهرنيو پوهانو نظريات دي ، چې دا نظريات زياتره نوموړي ته دهغه په ژوند دليکونو او پيغامونو په وسيله څرګند شوي دي.
ددې څپرکي په دوهمه برخه کې دهېواد او لرې پښتونخوا دنامتو ليکوالانو ، سياسي او قومي مشرانو نظريات او دعقيدت څرګندونې دپوهاند رښتين په ژوند او تروفات وروسته ډالۍ شوي دي.
دموضوع شاليد :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين مرکې تر او سه پورې هيڅا نه وې راټولې کړې دا مرکې هغوی زياتره دژوند په وروستيو کلونو کې کړې وې ، استاد دزړه تکليف او تشويش دواړه درلودل ، هيله يې داوه ، چې دمرکو له لارې دخپلو ټولو معلوماتو او نظرياتو څخه ځوان او راتلونکی نسل خبر کړي.

څرنگه چې په دې مرکو کې دپښتو ژبې او ادب دپرمختگ ټول بهير په مکمل ډول تشريح شوی ، نو له دې امله اړين وو ، چې دا گټور کار ترسره شي.

دپوهاند رښتين په ژوند ، فن او نورو ادبي خدمتونو باندې هم ډېرو پوهانو کار کړی دی ، په لومړي ځل استاد بېنوا داوسني ليکوال په لومړي ټوک ۴۷۳ - ۴۹۳ مخونو کې په تفصيل سره معرفي کړی دی.

دهغه تر وفات وروسته دلرې او برې پښتونخوا ډېرو ليکوالانو دا استاد رښتين په باره کې خپل نظريات او دعقيدت پېرزوينې په نظم اوړ نثر دواړو کې وړاندې کړي دي او بيا داټولې ليکنې (دلوی استاد پوهاند رښتين ياد) په ټولگه کې چې (۴۹۰) مخونه لري.

همدغه شان يوه بله ټولگه ، چې (دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد)نومېږي او (۲۹۷) مخونه لري ، همدارنگه(دپوهاند رښتين ژوند هنداره)اثر ، چې (۱۸۲) مخونه لري.

په پورتنيو درې واړو آثارو کې چې دپوهاند رښتين تر وفات وروسته ليکل شوي دي ، ما په خپل دې تيزس کې ديادو شويو درې واړو ماخذونو څخه استفاده کړې ده او پاتې نور معلومات مې دسبا ستوري مجلې د ۱۳۷۹څخه تر ۱۳۸۱کلونو دکلکسونونو څخه راخيستي دي ، پاتې دې نه وي ، چې دپوهاند رښتين ديو ناچاپ اثر(دربښتين ژوند پېښې) اثر څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم په دې تيزس کې ګټه اخيستل شوې ده او د پوهاند رښتين مرکې مې له مختلفو ورځپاڼو ، جريدو ، مجلو او ځانګړو رسالو څخه راټولې کړې دي.

دليکنې مواد او لارې چارې:

څرنګه چې ما دماسترۍ دتيزس دا موضوع داروانښاد پوهاند رښتين تر وفات وروسته ليکلې ، نو د پوهاند صيب تر وفات وروسته دهغه دادبي فرهنګي او علمي خدمتونو په درناوي کې ډېرې لوې لوېې يادغونډې او سيمينارونه دهېواد دننه او بهر جوړ شوي او په ويا ړ يې فوق العاده خپرونې ، علمي او ادبي کتابونه چاپ شوي دي ، چې دهغو ټولو څخه په دې رساله کې استفاده شوې ده ، بله خبره ، چې دلته يې يادونه ضروري ګڼم داروانښاد پوهاند رښتين دا مرکې ديوې ورځپاڼې ، جريدې ، مجلې او يا يوې رسالې سره په يو وخت نه دي تر شوي ، بلکې دا مرکې ورسره په مختلفو وختونو کې شوي دي ، ما په دې برخه کې ډېر زيار ګاللى ، چې دورځپاڼو ، جريدو او مجلو دټولو کلونو کلکسونونه تر نظر تېر کړم او دا مرکې ورڅخه راوباسم ، داروانښاد پوهاند رښتين له خپلو اثارو څخه هم په کې استفاده شوې ، اوسني ليکوال ، درښتين ژوند هنداره ، دلوى استاد پوهاند رښتين ياد ، دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد او نورو ګڼو ليکوالو او پوهانو دليکنو او څېړنو څخه استفاده شوې ده ، چې ددې رسالې په پاى کې دماخذونو په فهرست کې يې يادونه راغلې ده.

ددې رسالې په ليکلو کې زياته هڅه شوې ، چې دلومړي لاس منابعو څخه کټ مټ پرته له کومې لاس وهنې دغه مرکې رانقل شي او دڅېړنې دتشريحي او پرتليز ميتود څخه په کې زياته استفاده شوې ده ، ځکه موضوع دنوعيت او کره توب له مخې له همدې ميتود سره تړاو درلود.

دليکنې موخه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

داروانښاد پوهاند صدیق الله رښتین په ژوند داسې تصمیم نیول شوی و ، چې په ۱۳۷۷ل کال داوړي په موسم کې دهغه په ژوند دمرحوم دعلمي او فرهنګي او ادبي خدمتونو په ویاړ یو علمي – څېړنیز سیمینار دافغان نشراتي مرکز له خوا دښاغلي حاجي سید داود په نوښت جوړ شي ، مګر په اوړي کې دزیاتې ګرمۍ او د پوهاند صیب دناروغتیا له کبله دغه سیمینار دهمدې کال دژمي موسم ته وځنډیده ، په دې سیمینار کې ما ته د پوهاند رښتین دمرکو موضوع وټاکل شوه ، هغه وخت چې ما دامرکې کتلې وې ، نو ډېرې ګټورې او دمعلوماتو څخه ډکې وې ، نو تصمیم په دې ونیول شو ، چې یو وخت به دا مرکې راټولوم ، چې له یوې خوا به دامرکې له ورکېدو څخه خوندي شي او له بلې خوا به د پښتو ژبې دترقۍ او پرمختګ مختلفو پړاوونو څخه راتلونکی نسل خبر او ګټه واخلي ، نو په همدې موخه مې دخپلې ماسترۍ دتیزس لپاره همدا موضوع د پوهاند ډاکټر زېور په لارښوونه دماسترۍ بورد ته وړاندې کړه او دمحترم بورد تر تائید وروسته مې دهغې په لیکنه او سپړنه پیل وکړ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين پېژند ليک

الف: زوکړه او زده کړه:

اروانباد پوهاند صديق الله رښتين د پښتوژبې او ادب سترليکوال محقق، اديب او نقاد، له پنځو ادبي ستوروڅخه يوځلاند ستوری چې شپيته کاله يې د پښتوژبې او ادب داسمان لمن پخپلو روښانه وړانګو سره ښايسته کړې وه.

اروانباد په ۱۳۹۸ ل کال د مومندو په ازاده علاقه غازي آباد کې زيږيدلی دی. د مولوی تاج محمد خان چې په مهتمم صيب مشهورو زوی د ميراحمد خان لمسی د محمد اکبرخان کړوسی او د شاه جهان خان کودی او په خټه سليما نخيل دی.

هغه وخت چې د هند آزادي غوښتونکو د مولانامحمود الحسن په فتوی د هجرت سلسله شروع کړه ،نو مولوی تاج محمد خان د ترنګزو حاجي صاحب سره ملګری شو او د مومندو ازادې علاقې ته راغی.

پوهاند صاحب لومړی زده کړې په غازي آباد کې طورو مولوی محمد ايوب او قاری عبدالمستعان څخه ترسره کړې ده په ۱۳۱۱ ل کال د هدې په نجم المدارس کې داخل شو.

په ۱۳۱۵ ل کال د کابل په دارالعلوم کې شامل شو.

د دارالعلوم له فراعت وروسته يې په ۱۳۱۸ ل کال د سنبلې په مياشت کې يې د پښتو ټولنې څخه درسمي ماموريت دوره پيل شوي ده .(۴: ۴۷۳ ، ۴۹۴)

دا سترادیب اوفرهنګي شخصيت دخپل ژوند په باره داسې ليکي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(زما ژوندانه کې چې ماته کوم په زړه پورې شی ښکاري هغه زما دتعلیم دوره اوزما بې اسرې ژوند دی. زه دشپږو اووکالوله پلارپاتی شوم، چې له دوو ماشومانو وروڼواویوې مورنه به غیرمې څوک نه لرل، پلارمې مولوی تاج محمد نومید او په مهتمم صیب مشهورو. دې په پخواني صوبه سرحد کې دټولو اسلامي مدرسورئیس اومهتمم و، دده تعلیمي معیارډېراوچت و، اودانګریزۍ اوعربی ژبې لوی فاضل و.
په نویو علوموکې یې (B,A) درجه اخیستی وه.
لس کاله یې په هند کې دعربی علوموپه زده کړه تیرکړل ،اوپه اخرکې ترې دخپل وخت یو زبردست سیاسي عالم ، مبلغ ، مجاهد ، مدرس او زاهد جوړشو. زمونږ په نژدی کورنۍ کې نور څوک پوهان او عالمان نه دي تیرشوی یوازې زما دپلارنه وروسته دا سلسله شروع شوې ده.
ده په خپل وخت کې دنوروعالمانو او ملګرو په مرسته ډېردیني اومذهبي تبلیغونه کړی او دملک او قام له پاره یې ډیرلوړ خدمتونه کړی دي. زما پلاردمومندو په (سره کمر) کې استوګنه لرله، اوځه زمانه په (کمانګرۍ) کې هم اوسیده، په ازاد سرحد کې هم دده دیني، مذهبي اوقومي خدمتونه ترلمرښکاره دي.
مهتمم صاحب دمنګلو دبغاوت په کال (۱۳۰۳) ل دترنګزوحاجی سره هلته تللی و، دغورېـله درده په خوست کې وفات اوهلته دعسکري چاونۍ ترڅنګ په یوباغچه کې خاوروته وسپارل شو.(۱۹: ۳۵، ۴۳)
پښتوژبه چې اوس کوم مقام اونوم لری داټول دپوهاند صاحب او دهغه دملګرو دکوښښونو برکت دی، هغه په عملي اونظري دواړو برخوکې پښتوته خدمت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند صاحب تر (۸۰) زیات اثار د پښتوژبې په هره برخه کې مونږ ته میراث پرېښي دي په پښتو او دری ژبو سربیره په عربي او اردو ژبو هم پوهیده مقالې او مضامین وربانديې لیکل او ترجمې ورڅخه کړی دی.

د پښتوژبې د ترقی او پرمختګ اساس چې په دولتي اوسیاسي سطحه وزیر محمدګل خان ایښی و ددوام او پرمختګ چارې یې ددغه پنځو ادبي ستورو پوهاند عبدالحی حبیبي، استاد قیام الدین خادم، استادګل پاچا الفت، عبدالروف بینوا او پوهاند رښتین په غاړه وی. (۱۸: ۸۷)

پوهاند رښتین دخپل رسمي ماموریت په لومړنیو کلونو یعنی (۱۳۱۸ نه تر ۱۳۳۲) پورې دوطن دوستی او دپښتون قوم دیووالی په روحیه اشعارهم ویلی دي چې یوه ورکوټی مجموعه یې د(خوږې وږمې) په نوم (۱۱۱) مخونوکې په ۱۳۲۱ کال چاپ شوې چې دلته یې مونږ یوڅو شعره رانقلوو.

پاکه هغه خاوره ده اوسي چې پښتون پکې
خوند له حده زیات لري مرګ وي که ژوندون پکې
واړه پښتون یوګنو، وي چې په هرځای کې دوی
ګوتې دیولاس دي ټول، نشته دی بیلتون پکې

په دې شعري مجموعه کې ځینې عشقي شعرونه هم ترسترګو کیږي لکه:

چې مې عشق رهنما ددین دنیا شو
نورحاجت مې دلاربنود او رهبرنشته

******

که مې ستاخمارې سترګې وی لیدلې
درښتین په زړه به پاتې ارمان نه وی

خوږې وږمې (۵) مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاداچې:

ستا د ستر ګو په جهان نشته ساهو
خلک خوشې صفت کاندي د آهو
سپين رخسار دې هسې چارې په ما وکړي
چې د عشق په درياب يې کړم لاهو
له غيرته مې سور اور په تن بليږي
چې دليچو همنشين دى وي باهو
چې نسبت يې ستا د شونډو سره شته دى
ځکه خورم نازکې پاڼې د کاهو
په کوم ځای کې چې د حسن جلوه ګرشي
له تعجبه خلک جوړ کاندي هاهو

د ميرانې او همت دا سې ستاينه کوي:

د همت توره ترملا کړه ډيربه ښه وي
پرې حاصله مدعا کړه ډيربه ښه وي
د همت په وسله ځان پوره سمبال کړه
د وطن محبوب اشنا کړه ډيربه ښه وي
پردى کټ ترنيمو شپو وي درته وايم
دا ستو ګنې ځای پيدا کړه ډيربه ښه وي

خوږې وږمې (۱۸) مخ

ارواښاد پوهاند رښتين د نظم څخه د نثر و خواته ډير توجه درلوده د خپل يو غوره ادبي نثر د کتاب په مقدمه کې دا سې وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(... نثر د یوې ژبې له پاره ډېر ضروري دی ځکه چې بې له نثره یوه ژبه پرمخ نه شي تلای ، په نظم سره د ژبې خوند او کیف زیاتیږي مګر په نثر سره د ژبې پانګه او ذخیره زیاتیږي.

همدا سبب دی چې پرمختللی ژبې د نثر مرغلرې زیاتې لري.....)

اروابناد نثر ډېر پوخ معیاری او د نثرلیکنی په برخه کې د کمال برید ته رسیدلی و.

اروابناد استاد پوهاند صدیق الله رشتین د خپل ادبي ژوند په اوږدو کې ګڼ شمیر منثور آثار کښلي دي چې د څومره والي او څرنګوالي (کمیت او کیفیت) دواړو له پلوه د پوره پاملرنې وړ دي.

الف) سفرنامی:

پوهاند رښتین د خپل ژوند په اوږدو کې یو زیات شمیر سفرنامې کښلې دي.
دغه سفرنامې که له یوې خوا زموږ د لوستونکیو لپاره د بیلا بیلو سیمو او ځایونو او هیوادونو په پیژندنه کې ارزښتمن ګټهل کیږي، د استاد رښتین د روان او خواږه نثر د بیلګو په توګه هم خپل ارزښت ساتي. د استاد په لیکلیو سفرنامو کې دغه یې موږ ته څرګندې دي

۱- د ننګرهار ننداره ،۲- د هند سفر ،۳- د کتغن سفر ،۴- د خوست لیدنه، ۵- د بدخشان ننداره ،۶- د الیشنګ او الینګار ننداره ،۷- د عشق آباد سفر ، ۸- د شوروي اتحاد سفر ،۹- د مصر سفر ،۱۰- د پیښور سفر.

له دغو څخه یې ځینې سفرنامې د هیواد په مطبوعاتو کې خپرې شوې دي او ځینې د هغه د آثارو په بیلا بیلو فهرستونو کې راغلې دي.

ب - ادبي ژباړې:

پوهاند رښتین د آثارو په فهرستونو کې د یو شمیر ادبي منثورو آثارو د ژباړو یادونه هم شوې ده ، لکه: د مینو هنداره او د زلمو وظیفې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دمینو هنداره) په عربي ژبه دابراهیم ذکی الساعی، لیکنه ده ، چې استاد رښتین په پښتو نثرژباړلې او په ۱۳۳۴ لمریز کال کې په کابل کې د پښتو ټولنې له خوا چاپ شوې ده.

ج - ډرامی:

اروانباد استاد رشتین یو شمیر ډرامې اوننداري هم لیکلي دي او په دې توگه یې د پښتو ډراموپه تاریخي بهیرکې هم خپل نوم ثبت کړی دی. موږ ته یې په آثاروکې د پښتنې میرمنې (په نوم د یوې ډرامې ځرک لگیدلی دی.)

د - ادبي نثرونه:

پوهاند رښتین یوزیات شمیرادبي نثرونه لیکلي دي. دهغه زیاتره ادبي نثرونه دخواږه اوپه زړه پوری روان پښتو نثرغوره بیلگې دي. دهیواد په مطبوعاتوکې یې ګڼ شمیرادبي نثرونه د ادبي ټوټو او بیلابیلو تاریخي، اجتماعي، انتقادي نثرونو په بڼه خپاره شوي دي. دغه رازیې دادبي نثرونو دغه ځانگړې ټولگی (مجموعې) هم خپرې شوې دي:

۱- دژوند پلوشي،۲- دښکلا وږمه.

هـ - ادبي لیکونه:

پوهاند رښتین دځانګړیوادبي لیکونوټولګه ده. نوموړې مجموعه ، اروانباد رشتین په ۱۳۲۱ لمریز کال کې چاپ ته چمتوکړې وه. دیوشمیرکورنیواو بهرنیو پوهانو هغه لیکونه په کې راغلي چې استاد رشتین ته یې لیکلي وو. دغه راز، په پای کې استاد بینواته د استاد رشتین یواوږد لیک په کې راغلی دی. دغه اثرپه ۱۳۷۳ لمریزکال کې په پیښورکې د دانش کتابتون له لوري چاپ او خپورشوی دی.

داروانباد استاد رشتین نثردیولړځانګړنولرونکی دی. لکه:

- دغه نثرخوږ، روان او ساده دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- تاریخي او ټولنیز مسایل هم د موضوعاتو له دروند والي سره سره په روانه ژبه مطرح شوي او کښل شوي دي.
- جملې یې لنډې لنډې دي او مطلب په غوڅه توګه په کې بیان شوی دی.

د هیري استعارو او کنایو خواته ډیره پاملرنه نه ده په کې شوې.
د دغو نثرونو موضوعګانې ژور تاریخي، ټولنیز، اخلاقي او حتی سیاسي ارزښتونه لري.

خپله پوهاند رشتین د خپلو نثرونو ځانګړنو ته اشاره لري او یو ځای د خپل یو نثر په اړه لیکي: (دا نثر خو څه قدر ادبي رنګ او خوند لري، مګر زما نور نثرونه د ژبنیو خیړونو د پاره اسان او ساده شکل لري او د کنایو او استعارو اړخ په کې کمزوری دی. وجه یې دا ده چې علمي شیان په اسانه ژبه لیکل سودمنه
خبره ده. زه کله کله د تورو او کلمو په سپیڅلتیا کې دومره ګیرشم، چې معنی خپل اهمیت بایلي او فکر د لفظونو په لومه کې ونښلي.) پوهاند رشتین او د هغې دورې د یو شمیر نورو لیکوالو د نثر هم دغه مخکښ ارزښتونه دي چې د پښتو نثر د تاریخي بهیر څېړونکو دوی د نثر د جلا سبکونو ایجادوونکي او مخکښان ګڼلي چې پر راتلونکیو یې خپل اثرات لرلي دي.(۲: ۲۴۷)
اوس به د موضوع په اړه د هغوی د نثر یوه نمونه هم دلته راوړو.
څوک ګرم دي؟
هغه څوک چې په یوه موضوع کې دلیل او منطق ته غوږ نه نیسي
هغه څوک چې د څوکۍ په زور د بل ملامتولو کوښښ کوي
هغه څوک چې پردۍ پنې په پښو کوي او سترګې پټوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې حلال حرام یو شان رانغاړي.
هغه څوک چې حق په زور ثابتوي.
هغه څوک چې غریب او مظلوم ځوروي.
هغه څوک چې دیار اشنا سره هم په ټګۍ روان وي.
هغه څوک چې هم دغله ملګری وي هم دمله.
هغه څوک چې په دوو بېړیو پښې ږدي.
هغه څوک چې اوښان په بډه وهي.
هغه څوک چې پیلان ساتي او دروازې نګې نه جوړوي.
هغه څوک چې د پښتنو سره په چل ول او ټګۍ چلیږي.
هغه څوک چې یو ته وایې ستایم او بل ته وایې ستا.
هغه څوک چې سرونو خوشتوي او یو هم نه خریي.
هغه څوک چې وایې یو څه او کوي بل څه.
هغه څوک چې دین په دنیا ، ملت او قوم په پردو خرڅوي.
هغه څوک چې غوږونه لري او سترګې نه لري.
هغه څوک چې دځان په ګټه کې دقوم ضرر لټوي.
هغه څوک چې ملت خفه کوي او څوتنه خوشحالوي
هغه څوک چې په رسمي کارونو کې دوستي او اشنايې چلوي
هغه څوک چې دمیزاوچوکې ناوړه استفاده کوي.
هغه څوک چې پښتون جګیدو او ویښیدوته نه پریږدي (۱۲: ۳)

دپوهاند صاحب دنثرپه اړه ډاکترښاغلی راج ولی شاه خټک د پیښور د پښتو اکیډیمی پخوانی مشرداسې وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(...کوم بنیادي کارچې دې مشرانو کړی دی.هغې پښتو ددې جوګه کړه چې دیو ملت قامي، سرکاري او دفتري ژبه وګرځي.
داکتاب (دښکلا وږمه) درښتین صاحب دتخلیقی او فنی نثرد مضامینو مجموعه ده، دتکل او انشایي اندازپه دې نثرکې که یو خوا دمضمون ښکلا بریښي نو ورسره دفني نثریوه ښکلې پسته او خوږه ژبه هم ده.....)
(دښکلا وږمه) (۱۰) مخ.
انځورصاحب دپوهاند رښتین دنثردښیګڼوپه اړه لیکی:
(... دا استاد رښتین نثرد هغه مهال دادبی یون او پرمختګ په پام کې ساتلو سره خوږ، ساده او روان ادبي نثردی دهمدغو استادانو لومړنی ارزښتمنې هڅې ددې سبب شوې چې زمونږ ادبي یون دښایست په نویو وریښمینو لارو روان شی او لا په زړه پورې او اغیزمنه بڼه غوره کړی.)
دعلامه پوهاند رښیتن بابا یاد **۲۵۴** مخ
پوهاند صاحب په شخصي لحاظ ښه میلمه پالونکی ،صادق اوبې ریا سړی و.
په عقیده کې ډیرټینګ اوسخت انسان و، دخپلې وظیفی تل پابند او په ملګرتوب کې غښتلی اوکلک و، څه یې چې لرل هغه به یې دملګرو سره یوځای خوړل ،خبرې یې کمې کولی، خوعمل یې زیات کاوه.
نوموړي به تل خپلو ویناوکې دپښتنی خویونو او صفتونو یادونه کوله چې پخپله یې هم دغه ټول خویونه اوصفتونه درلودل.(۱۴: **۳۳۷**)
پوهاند صاحب دپښتوژبې دعلمي کیدو، ملي کیدو او رسمي کیدو له پاره بې ساري هلې ځلې کړی او ویل به یې:
پښتو ووایئ، پښتو ولیکئ اوپښتو وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسمي ماموریت دوره

پوهاند صدیق الله رښتین د لومړي ځل لپاره په ۱۳۱۸ لمریز کال د سنبلې په میاشت کې د ماموریت دوره پیل کړه چې تردې وروسته یې جلا جلا چارې په دې ډول دي.
په ۱۳۱۸ ل کال په سنبله کې د کابل ادبي انجمن (پښتو ټولنې) غړی.
په ۱۳۲۰ ل کال د پښتو ټولنې د قواعدو د څانګې مدیر.
په ۱۳۲۱ ل کال په ثور کې د پښتو ټولنې د معاون کفیل او د لغاتو او قواعدو څانګې مدیر.
په ۱۳۲۲ ل کال په سنبله کې د پښتو دایرت المعارف د څانګې آمر.
په ۱۳۲۵ ل کال په اسد کې د مطبوعاتو د ریاست د نشراتو د لومړۍ څانګې مدیر.
په ۱۳۲۷ ل کال په سنبله کې د پښتو ټولنې عمومي معاون او د پښتو دایرت المعارف آمر.
د ۱۳۲۵ ل کال څخه تر ۱۳۲۹ ل کال تراخره پورې سربیره په پورتینو وظایفو د ادبیاتو په پوهنځي کې د استادۍ دنده هم سرته رسوله.
په ۱۳۳۰ ل کال د حمل میاشت کې د پښتو ټولنې عمومي مدیر شو.
په ۱۳۳۴ ل کال د حمل په میاشت کې د پښتو ټولنې رئیس وټاکل شو.
په ۱۳۳۵ ل کال په جوزا کې د ادبیاتو د پوهنځي رسمي استاد او د پوهنې وزارت د مشاور په توګه وټاکل شو.
په ۱۴۳۲ ل کال د پوهنوال په علمي رتبې ومنل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۳۴۰ ل کال یې د پوهاند علمي رتبې ته ترفیع وکړه.
په ۱۳۴۲ ل کال د سرطان په میاشت کې په دویم ځل د پښتو ټولنې رئیس وټاکل شو، چې دا دوره یې لس کاله وه.
په ۱۳۵۲ ل کال د سنبلې په میاشت کې تقاعد ورکړی شو.
په پورتنیو دندو سربیره یې له ۱۳۲۸ ل کال څخه تر ۱۳۲۹ ل کال پورې په کابل راډیو کې دیو خصوصي پروګرام چلوونکی و.
په ۱۳۲۹ ل کال کې د هیواد ورځپاڼې چلوونکی.
په ۱۳۳۳ ل کال څخه تر ۱۳۳۷ ل پورې د مازدیګر له خوا په کابل راډیو کې دیو مخصوص پروګرام (پښتونستان) د کمیټې غړی و.
د ۱۳۳۶ د میزان له میاشت څخه تر ۱۳۴۰ ل کال پورې د کابل راډیو د رنګارنګ پروګرام چلوونکی و.
په ۱۳۳۱ ل کال کې د زیري جریدې د دویمې دورې مؤسس.
د ۱۳۴۳ ل کال څخه تر ۱۳۴۸ ل کال پورې د کابل راډیو د ادب ورځو چلوونکی و.
د ۱۳۴۰ – ۱۳۴۴ ل کال پورې دوړمې مجلې د کتونکی ډلې غړی.
د ۱۳۳۷ ل کال څخه تر ۱۳۴۲ ل کال پورې د پوهنتون د عالي شورا غړی.
۱۳۲۱ ل کال د پکتیا دوړانګې جریدې مؤسس.
۱۳۲۲ ل کال کې د فراه سیستان د جریدی مؤسس او لومړی چلوونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په علمي غونډو او کنفرانسونو کې ګډون

پوهاند رښتین په ډیرو داخلي او خارجي غونډو او کنفرانسونو کې برخه اخیستې ده، په دې لړکې پخواني شوروی اتحاد ، ایران ، مصر، هند او پیښور ته تللی.
او په دې هیوادونو کې علمي ویناوې کړې دي چې په وروسته ډول ښودل کیږي.
۱- ۱۳۲۹ ل کال دهند د پښتون په لویې جرګې کې په دهلی او جمشید پور کې ویناوي کړې دي.
۲- په ۱۳۳۱ ل کال په اسد میاشت کې د پښتونولی په باب دمطبوعاتو په سالونو کې وینا کړې ده.
۳- په ۱۳۳۲ کال د پښتولیک دود په باب د پیښور په پښتو اکاډیمی کې وینا کړې ده.
۴- په ۱۳۳۲ ل کال په عقرب کې د یو کلتوري هئیت د مشر په توګه شوري اتحاد سفر کړی او د پوشکین په باب یې په مسکو کې وینا کړې ده.
۵- په۱۳۳۷ل کال د دلو په میاشت کې مصر ته تللی او د اسکندرې د ادب په پوهنځي کې د پښتو په باب وینا کړې ده.
۶- په۱۳۳۸ل کال کې د مسکو د ختیځ پیژندنې په انستیتوت کې د پښتو په باب یو اوږد کنفرانس ورکړی دی.
۷- په ۱۳۴۲ ل کال په میزان کې د خواجه عبد الله انصاری په نړیوال سیمینار کې چې په کابل کې جوړشوی و ، د تصوف په باب وینا کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- په ۱۳۴۳ ل کال په عقرب کې د جامي په کاليزه کې د جامي او پښتانه اديبان په نامه وينا کړې.
۹- په ۱۳۴۴ ل کال په اسد کې د پيښور پوهنتون په سيمينار کې د پښتو د نثر او ګرامر په باب وينا کړې.
۱۰- په ۱۳۴۴ ل کال د حوت په مياشت کې د ډهلي پوهنتون د پارسي ادبياتو په څانګه کې د پښتو ادبياتو په باب وينا کړې ده.
۱۱- په ۱۳۴۵ ل کال په اسد کې د خوشحال خان په سيمينار کې د خوشحال خان د نثر په باب يو کنفرانس ورکړی دی.
۱۲- ۱۳۴۶ ل کال په جوزا کې چې د قلمي نسخو يو نړيوال سيمينار جوړ شوی و د پښتو د قلمي نسخو په باب يو اوږد کنفرانس ورکړی دی.
۱۳- په ۱۳۴۸ل کال په جوزا مياشت کې د تاشکند د ختيځ پيژندنې په انستيتوت کې د پښتو ادب په باب وينا کړې.
۱۴- په ۱۳۴۹ ل کال په اسد مياشت کې د خوشحال خان ختک په دويم نړيوال سيمينار کې د خوشحال د نثر په باب وينا کړې.
۱۵- په ۱۳۵۱ ل کال په ميزان مياشت کې د مرکزي اسيا د کلتور په غونډه کې د پښتو او پارسي د ارتباط په باب وينا کړې.
۱۶- په۱۳۵۲ل کال د جوزا په مياشت کې د البيرونی د زرم تلين په غونډه کې دده د ژبپوهنې په باب وينا کړې.
۱۷- په ۱۳۵۴ ل کال د قوس په مياشت کې د پښتو څيړنو په نړيوال کنفرانس کې وينا کړې.
۱۸- په ۱۳۵۶ ل کال د اسد په مياشت کې د پښتو د چاپي اثارو په سيمينار کې وينا کړې.(۱۱: ۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاینلیکونه او نښانونه

پوهاند رښتین د خپلو علمي او ادبي لیکنو د کښنلو پر اساس په
یو لړ ستاینلیکونو او نښانونو باندې هم لمانځل شوی دی.
په ۱۳۲۷ ل کال د صدارت له خوا دوهمه درجه ستاینلیک ورکړی شوی.
په ۱۳۳۳ ل کال د مطبوعاتو له خوا دریمه درجه ستاینلیک ورکړی شوی.
په ۱۳۳۸ ل کال د پوهنې وزارت له خوا د پوهنې مډال ورکړی شوی.
په ۱۳۴۵ ل کال د پوهنې وزارت له خوا د رښتین طلایي نښان ورکړی شوی.
په ۱۳۴۹ ل کال ورته د پوهنې وزارت له خوا د نمانځنې پاڼه او دوه میاشتې
بخشش ورکړی شوی.
په ۱۳۴۳ ل کال ورته د لویې جرګې د غړیتوب نښان ورکړی شوی دی.
په ۱۳۲۷ ل کال یې یو ادبي نثر (نوی کال نوی زیری) تر عنوان لاندې
د پښتو او پارسي مقالو په ډله کې لومړی درجه مطبوعاتي جایزه ګټلې ده،
د قضاوت د هئیت غړي- شهید محمد هاشم میوندوال، ارواښاد
عبدالرحمن پژواک او مرحوم سید شمس الدین مجروح وو.
په ۱۳۴۰ ل کال د ننګرهار ورځپاڼې له خوا یو ستاینلیک ورکول شوی.
په ۱۳۴۲ ل کال د انیس ورځپاڼې له خوا ستاینلیک ورکول شوی.
په ۱۳۷۵ ل کال د ننګرهار پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا
ستاینلیک او هم د ځلیدونکی لمراداري له خوا هم ورته ستاینلیک ډالی
شوی دی. (۱۱: ۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین اثار

دا رو اښاد پوهاند رښتين د ټولو اثارو په اړه پوهاند ډاکترزيور (دلوی استاد پوهاند رښتين ياد)کتاب کې د (۴۵۵) مخونو کې يوه اوږده علمی مقاله دلوی استاد پوهاند رښتين ادبي هلې ځلې ترعنوان لاندې ليکلی او دهغه په اثارويې تحليلي څېړنه کړی ده. همداشان ښاغلي ازمون هم (د پوهاند رښتين ژوند هنداره) لومړی څپرکې د پوهاند رښتين ژوند او ادبي هلې ځلې ترعنوان لاندې داموضوع ښه په تفصيل سره څېړلی ده ،ښاغلي سرمحقق زلمی هيوادمل صاحب هم دازاد افغانستان مجلې لومړی کال دويمه ګڼه کې داموضوع په تفصيل سره څېړلی ده.

دلته يې اوس مونږ يوازې دا اثارو دنومونو فهرست وړاندې کوو.

لومړی چاپ شوي اثار:

۱- پښتانه شعراء دوهم ټوک ۱۳۲۱ ل کال

۲- پښتو ادب تاريخ -------- ۱۳۲۵ ل کال

۳- پښتو ژبې د شپږم سمسترکلي...... ۱۳۳۳ ل کال

۴- د پښتو کلی لومړی ليار ښوونکی...... ۱۳۲۲ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه........ ۱۳۲۶ل کال
۶- پښتو ګرامر اول ټوک......... ۱۳۲۷ل کال
۷- دعبدالحمید مومند دیوان تدوین او مقدمه.. ۱۳۳۱ل کال
۸- دخوشحال خان خټک بازنامه....... ۱۳۳۲ل کال
۹- د پښتو قیصې...... ۱۳۳۱ل کال
۱۰- نوی ژوند .... ۱۳۳۱ل کال
۱۱- د پښتون یار.......... ۱۳۳۱ل کال
۱۲- دمعارف ددویم ټولګي پښتو قرائت ښوئلې چاپ
۱۳- دمعارف ددریم ټولګي پښتو قرائت ښوئلې چاپ
۱۴- دمعارف دریم ټولګي دینیات ښوئلې چاپ
۱۵- دمعارف دشپږم ټولګي دینیات ښوئلې چاپ
۱۶- دمعارف ددولسم ټولګي پښتو ښوئلې چا پ
۱۷- د پښتو مصدرونو لارښود .... ۱۳۴۴ل کال
۱۸- دهند سفر.......... ۱۳۳۴ل کال
۱۹- دمینو هنداره......... ۱۳۳۴ل کال
۲۰- دژوند سندره...... ۱۳۳۸ل کال لومړی چاپ او دویم چاپ ۱۳۸۵ل
۲۱- د پښتو نخوا پیښې........ ۱۳۳۰ل کال
۲۲- ژبښودنه. .... ۱۳۴۲ل کال
۲۳- پښتو عروض....... ۱۳۴۴ل کال
۲۴- دخوشحال طب نامه........ ۱۳۴۴ل کال
۲۵- دجلال الدین تذکره........ ۱۳۱۸ل کال
۲۶- ننني لیکوال.......... ۱۳۱۸ل کال
۲۹- د پښتو ادبیات تاریخ ۱۳۱۸ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰ – د پښتو ادب دری ادبي کورنۍ .... ۱۳۲۲ ل کال
۳۱ - د پښتو او سانسکريت نيږدي والی ...... ۱۳۲۵ ل کال
۳۲ - شيرشاه سوري .... ۱۳۳۴ ل کال
۳۳ - تاريخچه ادب پښتو......... ۱۳۳۳ ل کال
۳۴ – دفراه پيژندنه........ ۱۳۳۶ ل کا ل
۳۵ - دعليخان پيژندنه...... ۱۳۳۶ ل کال
۳۶ - د پښتو قلمي نسخې .... ۱۳۴۷ ل کال
۳۷ - پښتو پيژندنه........ ۱۳۵۲ ل کال
۳۸ - دالماتا سفر...... ۱۳۵۱ ل کال
۳۹ - داريانا دايرت المعارف پښتوژباړه
۴۰ - پښتو نثر........ ۱۳۲۰ ل کال
۴۱ - د پښتو قلمي نسخو دخيړنې لارښود .... ۱۳۴۷ ل کال
۴۲ - د کتغن سفر........ ۱۳۳۰ ل کال
۴۳ - پښتني لارښود ..... ۱۳۵۲ ل کال
۴۵ - روښان ستوری.... ۱۹۸۷ م کال
۴۶ - نوميالي پوهان اوغازيان.... ۱۹۸۸ م کال
۴۷ - د پښتو تاريخي سيمينار .... ۱۹۸۷ م کال
۴۹ - د پښتو نثرهنداره ...... ۱۳۴۲ ل کال
۵۰ - نوې خيړنه........ ۱۳۵۸ ل کال
۵۱ - ادبي او تاريخي سمونې .... ۱۹۹۲ م کال
۵۲ - د پښتو ادبي مکتبونه........ ۱۳۶۲ ل کال
۵۳ - ادبي ليکونه .... ۱۳۷۳ ل کال
۵۴ - دمهتمم ژوند .... ۱۹۹۸ م کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۵- پیاوړي شاعران...... **۱۹۹۳**م کال
۵۶- د ننګرهار ننداره........ **۱۳۷۴**ل کال
۵۷- لرغوني پښتو......... **۱۳۷۳**ل کال
۵۸- پښتو ګرامرلومړی او دویم ټوک
۵۹- دژوند پلوشې........ **۱۹۹۵**م کال
۶۰- نومیالي شاعران........ **۱۳۷۰**ل کا ل
۶۱- داشعارو ډولونه....... **۱۳۷۴**ل کال
۶۲- خوږې وږمې....... **۱۳۶۱**ل کا ل
۶۳- دښکلا وږمه.. **۱۹۹۲**م کال
۶۴- غوره کتنه اونوی کتنه........ **۱۳۸۳**ل کال

یادونه: نوی کتنه او غوره کتنه دوه اثره په یو ټوک کې چاپ شوی.

دویم ناچاپ آثار:

۱- پښتنې میرمنې (ډرامه)
۲- دژوند پلوشې دوهم ټوک
۳- په هند کې پښتو کتابونه
۴- خپلواک ژوند
۵- نړیوال کنفرانسونه
۶- دشوروي سفر
۷- دمصرسفر
۸- زما ژوند اوهلې ځلې
۹- انوک اردن
۱۰- دهیواد ننداري
۱۱- دزلموو ظیفې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲- د رښتین ژوند پیښې.
۱۳- د بدخشان ننداره کابل مجله کې چاپ
۱۴- د الینګار او الیشنګ ننداره کابل مجله کې چاپ
۱۵- د خوست لیدنه کابل مجله کې چاپ
۱۲- د عشق آباد سفر کابل مجله کې چاپ
یادونه: د پورته څلورو سفرنامو یادونه ښاغلي سرمحقق زلمی هیوادمل صاحب د آزاد افغانستان مجلې په دویمه ګڼه (۷۹) مخ کې راوړی ده.
همدارنګه پوهاند رښتین د اثارو یوه زیاته برخه د هیواد په مطبوعاتو کې د مقالو او مضامینو په بڼه خپاره شوې چې ځینو مضامینو ته یې کتابی شکل ورکول شوی خو داسې مضامین یې هم پاتې دي چې په دې کتابونو کې نه دی راغلی که هغه مضامین راټول شی نو کیدای شي چې د پوهاند صیب په کتابونو او اثاروکې به نوره اضافه هم وشی.(*)
هغه کتابونه چې جایزې اخیستی دي په لاندې ډول ښودل کیږي:
۱- پښتنې تورسرې: ۱۳۱۸ ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.
۲- د حمید دیوان تدوین او مقدمه: ۱۳۲۰ ل کال د اقتصاد اوله درجه جایزه.
۳- خوږې قیصې: ۱۳۲۲ ل کال د اقتصاد څلورمه درجه جایزه.
۴- د پښتو ادب تاریخ: ۱۳۲۳ ل کال د خوشحال اوله درجه جایزه.
۵- د پښتو لومړی لیارښوونکی: ۱۳۲۴ ل کال د اقتصاد اوله درجه جایزه.
۲- د پښتو اشتقاقونه: ۱۳۲۵ ل کال د اقتصاد دوهمه درجه جایزه.
۷- د زلمو وظیفی: ۱۳۲۵ ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.

---

*د پوهاند صاحب په اثاروکې په دې نوم دکوم اثرذکرنشته خودژوند پلوشې په نوم لومړی او دویم ټوک لری چې لومړی ټوک یې په ۱۹۹۵ع کال په پیښورکې چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- د پښتو نثر: ۱۳۲۶ ل کال د اقتصاد څلورمه درجه جایزه.
۹- ځلاندې پلوشې: ۱۳۲۶ ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.
۱۰- د پښتنو مجاهدې: ۱۳۲۷ ل کال د خوشحال دریمه درجه جایزه.
۱۱- نوی ژوند: ۱۳۳۱ ل کال د خوشحال لومړی درجه جایزه.
۱۲- هند سفر: ۱۳۳۲ ل کال د رحمان بابا لومړی درجه جایزه.
۱۳- پښتو خیړنه (پښتو پیژندنه): ۱۳۳۳ ل کال د خوشحال دریمه درجه جایزه.
۱۴- د اشعارو ډولونه: ۱۳۳۴ ل کال د خوشحال څلورمه درجه جایزه.
۱۵- د پښتو نثر هنداره: ۱۳۴۲ ل کال د سید جمال الدین دوهمه درجه جایزه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپوهاند رښتين مړينه او مزار

اروانباد پوهاند رښتين دژوند وروستي کلونو دهيواد په روان ناورين کې دناروغتيا په حال کې تيرکړل، چې د دې ناروغۍ ځولاملونه وو چې يولامل يې تنظيمي اوخپلمنځي جنګونه اوزياتې مرګ ژوبلې وې.
بل لامل يې دهيواد څخه په مهاجرت مجبورکيدل و.
اودريم لامل يې دهغه وخت ددوولسيزو دچاروا کوبې کفايتي اوناپوهي وه.
دهمدې ناخوالوپراساس ورته دزړه ناروغي پيدا شوه اوبالاخره د ۱۳۷۷ ل کال دلیندۍ دمیاشتې په پنځمه نیټه دپنجشنبې په ورځ دولس نیمې بجې دپېښورپه جرنيلي (R,H) روغتون کې د (۷۹) کالو په عمرپه حق ورسيد.
(انالله وانا اليه راجعون)
دمرحوم دجمعې مبارکه شپه په خپل کور حيات آباد کې راغله اودجنازې لمونځ يې دجمعې په ورځ (۹) بجې دليندۍ دمياشتې په شپږمه نيټه دحيات آباد په څلورم فيزکې دکوزې اوبرې پښتونخوا دګڼو ليکوالوادیبانو ،قومي مشرانو، دوستانو اوخپلوانوپه ګډون کولو سره اداشو.
دجنازې لمانځه وروسته نوميالي ليکوال اوقومي مشراجمل ختټک اوپوهاند محمدرحيم الهام داروانباد په ژوند او ادبي هلوځلو باندې رڼا واچوله ورپسې دپوهاند صاحب دوو زامنو، الحاج فضل الله رښتين او پوهنمل شيرخان رښتين لنډې خبرې وکړې له (۹) بجو وروسته داروانباد جنازه پورته او دخپل وصيت سره سم دننګرهارولايت دبهسودو په ولسوالۍ کې خاوروته وسپارل شوه جنازې دښښولو په مراسموکې يې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دننگرهارولایت زیات شمیرمنورینو، دننگرهارپوهنتون استادانو محصلینواوګڼ شمیرفرهنګیانو ،دوستانواوخپلوانو ګډون کړی و.
داروانښاد فاتحه دلیندی دمیاشتې په (۱۲) نیټه ۱۳۷۷ ل کال دپیښورپه سپین جومات کې واخیستل شوه چې دکوزې اوبرې پښتونخوالوی لوی دولتي اوقومي مشرانوپکې برخه اخیستې وه.
دفاتحې په پای کې دافغانستان دمطالعاتو د مرکز مشر پروفیسر رسول امین او جهادي مشرقاضي محمد امین وقاد داروانښاد په خدمتونوباندې رڼا واچوله.
همدارنګه داروانښاد فاتحه دننګرهارولایت په سپین جومات اودکابل پوهنتون اوعلوموا کاډمی له خوا دکابل دشیرپورپه جومات کې واخیستل شوه.
همداشان دهیواد څخه بهر اوداخل په نورو ولایتونو کې هم داروانښاد د ادبي، فرهنګي اوعلمي خدمتونو په اړه درنې تعزیتي غونډې او کنفرانسونه جوړ شوي دي.
پوهاند رښتین دوه زامن او دری لوڼه لری چې مشرزوی یې الحاج فضل الله رښتین او کشرزوی یې پوهنمل شیرخان رښتین چې په یوه ترافیکی پیښه کې شهید شوی دی او نوراولادونه یې دخدای په فضل تراوسه حیات دي.
دپوهاند رښتین مرکې
اروانښاد پوهاند رښتین دخپل ژوند په ادبي بهیرکې یوشمیرادبي اوسیاسي مرکې د راډیو، تلویزون او مختلفو ورځپاڼوجریدو اومجلوسره دژوند په وروستیولسوکلونوکې کړی دي دامرکې تولې ګټورې او دمعلوماتو څخه ډکې دي ځکه چې دیوې خوا پکې دپښتوژبې ادبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهیرخیړل شوی اوله بلې خوا دځوان نسل لپاره دپښتوژبې دپرمختګ په اړه مهمې سپارښتنې شوی دي.
پوهاند صاحب له ډیرپخوانه دکابل رادیو سره همکاري لرله ،هلته یې په مختلفو وختوکې مختلف پروګرامونه چلولی دي، کیدای شي چې په هغه وخت کې یې هم کومه یوه مرکه کړی وي.
په وروستیو وختونوکې یې د (بي، بي ،سي) راډیو سره هم مرکه کړی وه.
دننګرهاردشاعرانو او لیکوالو له خوا ورسره په ۱۳۷۴ل کال دثورپه میاشت کې دپوښتنواو ځوابونو په بڼه یو ادبي بندارجوړشوی و چې دننګرهاردتلویزون له لارې خپور شوی.
دهمدې تلویزون له لارې یوبل ادبي پروګرام هم په ۱۳۷۵ل کال دحمل په میاشت کې دپوهاند رښتین دپیژندنې په نامه دوه ساعته ادبي خپرونه خپره شوی چې لومړی برخه یې دپوهاند رښتین سره ناسته ولاړه دخاطرو په بڼه چې ښاغلیو عبدالله بختاني ، پوهاند ډاکترزیور، محمد آصف صمیم ، روغمن صاحب او داود شهید دپوهاند صاحب په اړه د خپلو خاطراتو څرګندونې کولی.ددې پروګرام دویمه برخه دپوهاند صاحب سره مرکې ته ځانګړې شوې وه.
ماکوښښ وکړچې ددغه مرکوویډیوې کاپي ترلاسه کړم، خودځینو ستونزو له امله په دې کاربریالی نشوم.
کومې مرکې چې پوهاند صاحب داخبارونو ، جریدواو مجلوسره کړې وې هغه مې اکثره راټولې کړی چې تعداد یې ترلسو پورې رسیږي – په دې مرکوکې یوه مرکه دری ځلې تکراري خپره شوې چې مونږ له هغه تکراري مرکو څخه یوازې یوه مرکه دلته رانقل کړی ده.
نوپردې اساس په دې فصل کې یوازې اته مرکې په تاریخ وارډول وړاندې شوی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین مرګې

له جرګې مجلې سره د پوهاند صدیق الله رښتین مرکه

د پښتو ژبې او ادب ځلانده څېره
مرکه کوونکې: سارا بیاباني
نومیالی فرهنګي او علمي شخصیت پوهاند استاد صدیق الله رښتین زمونږ د پښتو ژبې او ادب د آسمان هغه ځلانده ستوری دی چې په ملي او نړیوال ډګر کې یې خپل دریځ څرګند کړی دی.
استاد د پښتو ژبې لیکوال، څېړونکي، ژبپوه، ادبپوه او ژورنالیست دی، چې د پښتو ژبې د پالنې، روزنې، پیاوړتیا او عملي کولو په لارکې یې خپل افکار په بیلابیلو ډګرونو او ساحو کې په کارا چولی او خپلې عملي څېړنې او هڅې یې په عالمانه توګه سرته رسولی دي.
د استاد افکار او جذبات دده له لیکنو څخه پوره څرګندیږي. دی د ملي جذباتو ترجمان، د قوم، وطن او خپلې ژبې د خدمت پاکه جذبه او تعلیمي مفکوره په خپلو اثارو کې ځایوي چې په دې لارکې دده اراده د پولادو د دیوال حیثیت لري.
استاد عقیده لري چې په دنیا کې پرته له ټینګ عزم او سمې لارې یو کار هم بریالی پای ته نه رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محترم استاد صدیق الله رښتین د ښاغلي مولوی تاج محمد خان زوی دی چې د مومندو د سرکمرپه غازي آباد کې زیږیدلی دی.لومړی زده کړې یې په خپل کورکې د ځانګړو استادانو څخه کړی دي. دی په (۱۳۱۱) ش کال د جلال آباد د هډې په نجم المدارس کې شامل شو، بیا په (۱۳۱۵) ش کال د کابل عربي دارالعلوم ته راغی.په (۱۳۱۸) ش کال یې له عربي دارالعلوم نه دمنځنۍ دورې اعلی درجه شهادت نامه واخیسته او په دې ډول یې دزده کړې دوره ختمه کړه.

په (۱۳۱۸) ش کال د سنبلې له میاشتې په کار وګمارل شو.

چې د ماموریت جلا جلا چارې یې په دې ډول دي:

په (۱۳۱۸) ش کال د کابل دادبي انجمن یعنی د پښتو ټولنې د غړې په توګه.

په (۱۳۲۰) ش کال د پښتو ټولنې د قواعدو د څانګې مدیر.

په (۱۳۲۱) ش کال د پکتیا ولایت دوړانګې جریدې بنسټ ایښودونکی.

په (۱۳۲۱) ش کال د ثور په میاشت کې د پښتو ټولنې معاون اودلغاتو د قواعدو مدیر.

په (۱۳۲۲) ش کال د پښتو دایرة المعارف د څانګې آمر.

په (۱۳۲۵) ش کال مطبوعاتو ریاست دخپرونو دلومړی څانګې مدیر.

په (۱۳۲۲) ش کال ،فراه ،سیستان د جریدې مؤسس اولومړی چلوونکی.

په (۱۳۲۷) ش کال کې د پښتو ټولنې عمومي مرستیال اود پښتو دایرة المعارف آمر.

په (۱۳۲۹) ش کال کې سربیره پر غوندو د هیواد د جریدې مدیر اوچلوونکی.

په (۱۳۳۰) ش کال د پښتو ټولنې عمومي مدیر.

په (۱۳۳۱) ش کال کې د زیري جریدې د دوهمې دورې بنسټ ایښودونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په (۱۳۳۴) ش کال کې دادبیاتو د پوهنځي استاد او د پوهنې وزارت مشاور.
په (۱۳۴۰) ش کال د پوهانو علمي رتبې ته لوړ کړای شو.
په (۱۳۴۲) ش کال کې یې د دوهم ځل له پاره د پښتو ټولنې د رئیس په توګه چې لس کاله یې خپل علمي او اداري خدمت سرته ورساوه او په (۱۳۵۲) ش کال په سنبله کې جبري تقاعد ورکړی شو.
په دري ژبه هم مسلط دی. او په خارجي ژبو هم ښه پوه او ځینې اثاریې ژباړلی او لیکلی دي، او ځینې مسلکي دندې یې هم په ښه توګه اجرا کړې دي. خارجي سفرونه یې هم کړي دي چې په (۱۳۲۹) ش کال یې د هند د پښتون جرګې په غونډه کې د افغانستان د مطبوعاتو د هئیت د غړي په توګه ګډون کړی دی.
همدا راز یې پیښور ته د رحمان بابا د مقبرې له پاره مرمري ډبرې وړې دي.
محترم پوهاند رښتین ډیر ستاینلیکونه، نښانونه او جایزې د لوړو مقامونو څخه ترلاسه کړې دي چې د پوهنې وزارت له خوا طلایي نښان هم پکې شامل دی.
د محترم پوهاند رښتین په هکله بهرنیو او داخلي پوهانو هم بیلا بیل نظرونه درلودلی چې په لنډه توګه یې یادونه کیږي:
اسلانوف روسي پوهاند لیکي:
رښتین یو مشهور لیکوال او نومیالی ژبپوهاند دی. دده یو تازه اثر (د هند سفر) د ادب په دنیا کې یو مهم وړ اثر ګڼل کیږي.
یوبل روسي پوهاند ګیرس په خپل کتاب، پښتو ادبیاتو کې لیکي:
رښتین یو ښه نثرلیکونکی او په نثر کې د بدیعی اثارو خاوند دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دژبې او تاریخ په برخه کې زیاته څېړنه لري، دده (دهند سفر) یو په زړه پورې منلې اثر دی او په پښتو نثر کې یو غوره او تازه اثر باله شي.
ښاغلی عبدالحمید د مصر په المشاء اخبار کې لیکي:
رښتین د پښتو ادب استاد او یو مشهور عالم شاعر او لیکوال دی.
دافغانستان دلیکوالود انجمن پخوانی مشر عبدالحمید محمود په لیک کې داسې لیکي:
تاسې د پښتو ادب د پراختیا په لار کې پخوا هم ډیر قدرور خدمتونه کړی دي، خوباور لرم چې د پښتو ټولنې په ریاست کې ستاسې مقرري د پښتو ادب او کلتور دغه مرکز ته یو نوې او تازه رنګ وښیي او زمونږ د ملي ژبې انکشاف له پاره به فایده من ثابت شي زه دلیکوالو د ټولنې له خوا تاسې ته مبارکي وایم او ستاسې بری او کامیابي غواړم.
محترم رشتین صاحب زمونږ د یوې پوښتنې په ځواب کې وویل:
زه په عربي دارالعلوم کې وم چې په شعرویلو مې لاس پورې کړ، اول شعرمې داصلاح په ورځپاڼه کې په (۱۳۱۲) ش کال کې خپور شو، او همدا رازمې نورې ادبي مقالې دهیواد په ټولو خپرونو کې په تیره د کابل په مجله کې ډیرې خپرې شوی دي.
محترم رښتین صاحب د خپلو ادبي کارونو په باب داسې رڼا واچوله:
زما اثار دژبپوهنې، ادبپوهنې او تاریخ پوهنې په ساحو کې دي.
چې د ټولو کتابونو شمیر او یاوته (۷۰) رسیږي، چې په دې کې به څلویښت (۴۰) چاپ شوی وي او دیرش (۳۰) به یې پاتې وي.
په دې موده کې مې د زرو (۱۰۰۰) په شاوخوا کې مقالې لیکلی دي، چې زیاتې یې چاپ شوی دي.
ځینی کتابونه یې دادي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ادبیاتو تاریخ، پښتانه شعرا دوهم ټوک، پښتو ګرامر دوه ټوکه، پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه، نوی ژوند ، نومیالي شاعران، د پښتو نثر هنداره، نومیالي پوهان، دژوند پلوشې دوه ټوکه.
محترم استاد پوهاند رښتین دهیواد موجوده ادبي بهیر داسې څیړي:
دهیواد موجوده ادبي بهیر د مقدار په لحاظ ښه دی مګر د څرنګوالی له پلوه داعتراض وړ دی، ځکه تجارتي رنګ پکې غالب دی، او هرچا په خپل سر لیکنه کړې ده.
دهیواد ځوانو لیکوالو ته زما لارښوونه داده چې دوی په خپل سر کارونه ونه کړي او په دې متل عمل وکړي: چې وکاندي سلا - نو یې ورکه شي بلا.
محترم استاد پوهاند صدیق الله رښتین ته د عمر اوږدوالی او لازیات بریالیتوبونه غواړو.(۵: ۲۸، ۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شهادت (اردو) ورځپاڼې سره

د محترم پوهاند رشتین مرکه:

مرکه کوونکی: عبدالله جان عابد:

پوښتنه: کوم وخت چې تاسو پښتوژبې او ادب ته کارشروع کولو، په هغه وخت کې د پښتوژبې په سرکاري او ولسي سطحه څه صورت حال و ؟

ځواب: کوم وخت چې مونږ پښتوژبې ته کارشروع کولو په هغه وخت کې پښتو رسمي نه وه يو نيم سړی ويله ،ليکن عمومي نه وه، په کوڅو کې نه وه په دکان کې نه وه، په کورونو کې نه وه، بيا مونږ شروع وکړه ،محمدګل خان مومند په هغه وخت کې وزيرداخله و، سياسي پښتو هغه راوستی ده، د پښتوټولنې اولنی عمومی مديرعبدالحی حبيبی و ،هغه دکندهارو او د وزيرمحمدګل خان له خوا مقررشوی و ،اوزه په هغه وخت کې د پښتوټولنې غړی وم، بيا وروسته مدير د قواعدو شوم.

په هرصورت زه هغه وخت کابل ته لاړم چې په عربی دارلعلوم کې داخل شوم، کله چې بازارته ووتمه، هيچا پښتوخبرې نه کولی، نو دځان سره مې سوچ وکړ، چې داځنګه ښارته راغلی يې چې څوک پښتو نه وايي، د پښتو ذکرنشته، نو اول داسې حال و.

دوزيرمحمد ګل خان دهڅو په واسطه پښتودفتري شوه، په کابل کې د پښتوعلمي او ادبي خدمت عبدالحی حبيبی، ګل پاچا الفت، قيام الدين خادم اوعبدالروف بينوا شروع کړی دی، حبيبی او بينوا دکندهاروو ،اونورد ننګرهاروو ،زه هم دوی سره په دې خدمت کې شريک وم په شروع کې همدا پنځه کسان وچې ادبي اوعلمي خدمت يې کړی دی، مونږ په پښتوژبه کتابونه وليکل، په پښتوژبه موګرامروليکه، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبیاتو پوهنځي کې مو محصلینو ته درس شروع کړ، نو په کابل کې پښتو په ادبیاتو کې دې حد ته ورسیده، چې پښتو کتابونه د کابل د پارسی کتابونو څخه زیات شول، البته په ایران کې د پارسی کتابونه زیات وو، د دې څخه وروسته د کابل د کوڅو، بازارونو، دکانونو نومونه ورو ورو پښتو کیدل، اخر دې حد ته ورسیده، مونږ پښتوله پاره کورسونه جوړ کړل، هغه په ټول افغانستان کې خپاره شول او پښتو رسمیت وموند.

پوښتنه: دغه کوم دورو چې تاسو یې یادونه وکړه؟

ځواب: دغه څلویښت پنځوس کاله پخوا دورو، په دغه دور کې مکتبونه هم پښتو شول، کتابونه هم په پښتو ولیکل شول، کورسونه هم په پښتو شول.

پوښتنه: تاسو دګرامر په هکله خبره وکړه چې وروسته مو بیا ګرامرولیکل ستا په نظر د اسې بشپړه او مکمل ګرامر شته چې څوک ترې استفاده وکړي او که نه وي څه قسم ګرامر پکاردی؟

ځواب: زه خپله په کابل کې مدیر د شعبه قواعد وم، ماته په دغه وخت کې د پښتو ټولنې عمومی مدیر چې عبدالرحمن پژواک نومیده وویل چې ته ګرامرولیکه، ماګرامر شروع کړ، او دهغه دلیکلوله پاره مې ډیر زیات زیار وویست، او په دی شعبه قواعد کې ما اول جلد ولیکلو او دغه اول جلد په ۱۹۴۸ م کال کې چاپ شو.

دغه ګرامر اوس هم شته، د دې ګرامر دویم جلد ډیر وځنډید، کله چې زه درسمي کار څخه وزګار شوم، نو دویم جلد مې هم ولیکلو، دغه ګرامر په کابل کې چاپ شوی دی، په دی دواړو جلدونو کې پښتو ژبه تکمیل ده، خلاصه دا چې د دې ګرامر څخه مکمل کتاب زما په نظر نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه دغه ګرامرسره دنوو اصلاحاتو لهجی هم پکې ځیړل شوی غربي لهجه، شرقي لهجه ،منځنی لهجه دا ټول بحث پکې راغلی دی، او په دې دویم جلد کې بیا تکمیل شوي دي.

پوښتنه: تیرکال په باره ګلی، کې د پښتولیک لارپه نامه یو سمپوزیم جوړشوی و ،چې په دغه سمپوزیم کې د کوزې او برې پښتونخوا پوهانو ګډون کړی و ،په دغه سمپوزیم کې د پښتودلیک دیوالی په باب فیصلی وشوې څه فکرکوئ چې په افغانستان کې به ددغه فیصلو سره څوک اتفاق وکړی؟

ځواب: دا سمپوزیم چې اوس جوړشوی و ،زه پکې نه وم،مونږ په اول کې دیولیک دود مجلس په کابل کې کړی و ،په ۱۹۴۲ م کال کې،بیا بل مجلس هم په کابل کې شوی وچې د پیښور مشهورو پښتنولیکوالو پکې ګډون هم کړی و ،لکه مولانا عبدالقادرصیب،امیرحمزه شینواری، عبدالخالق خلیق او داسې نورو ،بیا بل مجلس په ۱۹۵۷ م کال په پیښورکې شوی و ،په دغه ټولو مجلسونوکې ،مونږدغه فیصلې کړی وې،او پښتوټولنه کابل او پښتواکاډیمی، پیښور،ددې فیصلو په عملی کولو مکلف وو.

اوس نورخلک راغلل،دهرچا خپل خپل خیال دی،ځکه په پیښورکې مرکزیت نشته،زه ددغه فیصلوڅخه خبرنه یم او نه مې دغه فیصلې لوستی دي.

پوښتنه: تاسو څه فکرکوئ چې دغه فیصلې ولی عملي نه شولی؟

ځواب: په هغه فیصلوکې خوډیرې عملی شوی دي اوکه یوڅوپکې نه وی شوي نوهغه دخلکو شخصی خیال دی،ځکه دلته خومرکزیت نشته.

پوښتنه : اوس څه ضرروت وچې دا سمپوزیم وشو؟

ځواب: دا پوښتنه دهغه چانه پکارده چې ددې سمپوزیم اهتمام یې کړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: هغو وايې چې دافغانستان او جنوبي او شمالي پښتونخوا په رسم الخط کې ډيرفرق دی، د دغه فرق دختمولو له پاره دا سمپوزيم شوی و.

ځواب: دغه فرق خو مونږ ډيرپخوا ايستلی و، اوس زه خبرنه يم چې هغه فرق په کوم ځيزکې دی، دا مې په يادي چې پخوانی فيصله کې چې (ڼ) ثقيله مونږ قبول کړی و، په دې باندې چې دا (ڼ) په مفرد باندی وليکل شی او لاندې يوه حلقه ورکړی شی، په پيښورکې به خلکو مرکب ليکلو، مونږ دغه ختم کړو.

پوښتنه: دافغانستان، د سويلی او قطبی پښتونخوا په لهجو کی ډيرفرق دی، دا فرق څنګه پيدا شو، او څنګه به ختم شي؟

ځواب: مونږ په پښتوټولنې کابل کې دا کارکولو چې مونږ بين الافغان ژبه جوړوله، په هغه کې مونږ هرلغت چې هرچيرته و، په کندهار کې په پکتيا کې، په ننګرهار کې اوصحيح به و مونږ به اخيست، مونږ د کندهار ډيرلغتونه اخيستی دی، زمونږ په وخت کې دا فرق ورک شوی و، مونږ غوښتل چې دا سې کلمې استعمال شی چې هلته هم پرې خلک وپوهيږي او دلته هم، اوس چې پښتوټولنه له مينځه لاړه، نو دا فرق پيدا شو ځکه چې مرکزيت نشته، لارښوونکی نشته.

پوښتنه: د دې فرق دلېرې کولو له پاره څه پکار دی؟

د دې له پاره مرکزيت په کار دی، چې دلته هم يو مرکزوی چې لارښوونه وکړی او کابل کې هم يو مرکزوي چې لارښوونه وکړي.

پوښتنه: کله چې د پښتوادب دافسانو دارتقاء په هکله څه ليکل کيږي نو دافغانستان خلک زمونږ دليکوالو ذکرنه کوي، لکه په افسانه، ناول... او د دې ځای ليکوال د هغه ځای دليکوالو ذکرنه کوی او همدا سې د بلوچستان والاهم؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: اول تاریخ ادبیات مالیکلی دی په ۱۹۴۴ م کال چې تقریباً (۴۷) کاله کیږي.په هغه تاریخ ادبیات کې د پیښور دلیکوالو حتی ژوندي خلک هم پکې راغلي وو ،ترپاچاخان پورې یو سړی هم پاتې نه دی نه ددې ځای نه دهغی ځای.بیا وروسته چې خلکو څه کړی دي،هغه د خلکو شخصي خیال دی،هغه پښتني خیال نه دی،ټوله یوه پښتونخوا ده ،مونږ ته پکې هیڅ فرق نشته،پښتو یوه ده ،ادب یو دی،شاعران یو دي، مونږ په پخوا نیو کتابونو کې ،پښتانه شعراء اول جلد ،دویم جلد په هغه کې هم مونږ ددې وطن یعنی د پیښور د شاعرانو ذکر کړی دی. دا نظریه جعلی ده،دا هیڅ اعتبار نه لري،یو څو کسو پیدا کړی ده.

پوښتنه: د پټې خزانې په اهمیت باندې که څه رڼا وا چوئ چې په پښتو داب کې ددې څه مقام او اهمیت دی؟

ځواب: د پټې خزانې په برکت باندې د پښتو ادب تاریخ دویمی هجری پیړۍ ته رسیدلی دی،امیرکروړ سوری شعرپه پټه خزانه کې راغلی دی،هغه په ۱۳۷ هجری کې ویل شوی ،په دې حساب باندې د پښتو ادب تاریخ دویمې هجري پیړۍ ته رسیږي دا د پټې خزانی برکت دی.

پخوا دومره اسناد مونږ سره نه وو ،په دې کې قصیدې راغلی دي.

دغوریانو او دغوریانو د پاچاهانو ژبه هم هغه وخت پښتو وه.

ښکارندوی په هغه وخت کې تیرشوی دی،د شهاب الدین غوري په وخت کې اسعد سوري له هغه څخه مخکې تیرشوی دی،دوی قصیدی ویلی دی او هغه قصیدی ټولی په پټه خزانه کې راغلی دې،په دی اسنادو سره دغوریانو ژبه پښتو وه،شهاب الدین غوري او غیاث الدین غوری ژبه هم پښتو وه او تایمني هم د غیاث الدین غوری صفت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پټه خزانه کې چې کوم پنځوس شاعران راغلي دي، په دې کې ښځې شاعرانې او معاصر شاعران هم راغلي دي.
د بهلول لودي رباعي پکې هم شته، د شيخ رضي لودي شعر هم پکې شته. دا ټول د پټې خزانې برکت دی چې هغه مونږ ته دا پخواني شعرونه ساتلي دي د پټې خزانې يوه نسخه حبيبي صاحب په کويټه کې پيدا کړې وه، دغه د حاجي محمد اکبرخان له پاره ليکل شوې وه ، او بله نسخه د سرادر مهردل خان له پاره ليکل شوې وه. په هرصورت په دې وخت کې يو نسخه ده چې د حبيبي صاحب سره وه ، حبيبي صاحب نه شاعرو او نه يې د شعر دعوه کوله، نو دا هغې دوسې خبره نه وه چې هغه دی د يو پنځوس شاعرانو شعرونه د ځانه جوړ کړي وي.
پوښتنه: ځينې خلک د پټې خزانې سنې مشکوکې ګڼي، دې باره کې تاسو څه وايې؟
ځواب: ځينې سنې به پکې صحيح او درستې نه وي، احتمال لري چې هغه غلطې شوې وي، ليکن اصل کتاب پټه خزانه صحيح کتاب دی ځکه په دې (۴۷) کالوکې چاپرې اعتراض نه دی کړی.
پوښتنه: په افغانستان کې د دې څوک مخالفين شته؟
ځواب: بيخي نه.
پوښتنه: قلندر صيب چې د پښتوژبې يو وتلی ليکوال او محقق دی هغوی په دې باب يو کتاب ليکلی دی. (پټه خزانه فی الميزان) په دغه کتاب کې هغوی د نورو خبرونه پرته دا هم ليکلي دي، چې په افغانستان کې ځينې مشرانو د پټې خزانې په باب ماسره شکونه څرګند کړي دی، دی باره کې تاسو څه وايې؟
ځواب: په دې باب مونږ ورسره هيڅ نه دی ويلی او نه مو ورسره بحث کړی دی او نه مو کوم شک ښکاره کړي دی. زه د پښتو ټولنې رئيس وم، ماسره

(c) ketabton.com: The Digital Library

قلندرمومند په دې باب هڅه وهيڅ ويلی نه دی.زه د پښتوټولنی په دوو دوروکې رئيس وم.په اوله دوره کې د (۱۹۵۲-۱۹۵۲) کال پورې ،او په دويمه دوره کې د (۱۹۶۳-۱۹۷۳) م کال پورې.

پوښتنه: تاسوراته دخپلو اثارو لنډ شان تذکروکړئ چې څومره چاپ شوی او څومره چاپ ته انتظار باسي؟

ځواب: اثارچې څومره ماليکلی دي هغه ټول (۷۰) ټوکه دي په دې وخت کې زما عمرهم اويا(۷۰) ته رسيدلی دی.

په دې کتابونوکې اکثره چاپ شوی دی،تقريباً شل به يې پاتې وی دلته پيښورکې هم ډيرچاپ شوی دی،يوه زما شعری مجموعه ده (خوږې ورمې)په نامه ،ادبي ليکونه،دادب تاريخ ،دنثرتاريخ-نوميالی شاعران، ژب ښودنه،پښتوسندرې اوداسې نور ډيرکتابونه دي چې دلته يې تذکرګران دی.

پوښتنه: دځوانو ليکوالو او محققينوله پاره څه پيغام ورکول غواړی؟

ځواب: دځوانو ليکوالو له پاره زما رايه داده چې ځوان ليکوال دی کوښښ وکړی چې هغوی څه ليکي، دکوم پوهاند يا استاد سره دی مشوره وکړي.

ځکه چې داوږدو بحثونو څخه څه نه جوړيږي،خبره لنډه ښه وي خو دمطلب،په عربی کې دامشهوره خبره ده،بهترخبره هغه ده چې لږه وی او دلالت وکړی په مطلب باندې،لږې خبرې کول دا صفت دی.

پوهاند صديق الله رښتين صيب تاسونه ډيره ډيره مننه چې مونږ دپاره مو دخپل قيمتي وخت څخه څه وخت وايستلو چې مونږ سره مو دکاراوګټورې خبرې وکړی.خدای دی نورتاسې ته ډيرعمر درکړی چې دپښتوژبې نورخدمت هم وکړئ.(۱۲: ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپيدې مجلې سره مرکه

مرکه کوونکی: محمد اصف صميم

پوهاند رښتين د پښتو په علمي او ادبي دنيا کې پېژندګلوی ته اړ نه دی.
دافغانستان دژبې او ادب په مخکښو څېړنوالو کې شمېرل کېږي.
دنيمې پېړۍ راهيسې د زړه په مينه دژبې او ادب په خدمت لګيا دی.
داوخت له يو اويا کالو اوښتی دی، خو اوس يې هم په خپل کړي ادبي خدمت تنده ماته نه ده، مونږ ور سره د سپيدې د درنو لوستونکو له پاره مرکه کړې ده، چې دادې ستاسو په خدمت کې ده. (اداره)

پوښتنه: محترم پوهاند رښتين صاحب تاسې د نيمې پېړۍ راهيسې د پښتو ژبې او ادب په خدمت بوخت يې، په خپل دغه کړی خدمت او دهغه په نتايجو څومره قانع، يې ايا څه موچې کول او غوښتل هغه مو کړی دي او که نه ځينې نور ارمانونه هم دا سې شته چې ځوان نسل ته يې د ترسره کولو توصيه کوی؟

پوهاند رښتين: خبره داده چې ديوې ژبې تاريخ او څېړنه ډېرلوی کار دی مونږچې کوم کار کړی دی په هغه باندې قانع يو چې په کابل ښار او افغانستان کې مو پښتو ته وده ورکړې ده، او په ټولو خواو وکې لکه ادب، ګرامر، ادب تاريخ او نورو برخو کې مو کتابونه ليکلی دي، البته دژبې د ترقۍ دوره په دې نه دريږي او نوره څېړنه هم غواړي، دا څېړنه دژوند سره ملګرې ده، ژوند په ټولو خواووکې پراختيا لري، او په نورو خواووکې هم چې کومې نيمګړتياوې موجودې وي بايد پوره شي تر مرګه پورې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلسله جاري ده، خلاصيږي نه ،اوس دنوري دنيا ،امريکې،روس ،حتی ايران او نوروهيوادونو راډيوګانی په پښتو نشرات کوي، پښتو ديوې رسمي ژبې په حيث معرفي شوی ده او دا لوی مقصدو چې ترسره شو ،نورچې د پښتو دخدمت سلسله ده،نودا خوترګه پورې جاري ده.

پوښتنه: تاسې د پښتو دليکني اړخ په تقريباً هرډګرکې د قلم نيلی ځغلولی دی خود ادب تاريخ په باب مو چې کومې څيړنې کړی دی،هغی تاسې په مخکښانوکې درولی يې په خپله ادب تاريخ په باره کې که راته څه معلومات راکړئ چې کوم راز څيړنې ته د ادب تاريخ وايې؟

پوهاند رښتين: په ابتداکې چې مونږ د پښتو ادب په تاريخ لاس پورې کاوه په هغه وخت کې هرڅه نوی وو ،د شاعرانو ، ادبياتو او ليکوالو او مختلفو دورو په څيړنه کې لومړني معلومات وو ،چې مونږ د پښتو ادب تاريخ کې څيړلی دي،او دورې موښودلی دي،لومړي،دويمه،دريمه او څلورمه دوره ترهغې وروسته بيا پښتانه شعرا وليکل شو ،په هغه کې هم دغه شاعران زيات معرفی شوی دی چې ترپنځم جلد پورې چاپ شوی دی،البته غلطۍ په ټولو کتابوکې وی،په دويم،دريم او څلورم کې به غلطۍ وی،چې اصلاح ،سمون اوډيرکارغواړی،اوس هم په ادب تاريخ کې کارډيرپاتې دی،بايد چې وشی،چې کومې تذکرې ليکل شوی،هغه دی ديو انجمن اوعلمي مرکزله خوا چې پوه خلک پکې وی،او داټولې تذکرې چې په کابل ،پيښوراو يا د بلوچستان په کويټه کې او يا د پښتونخوا په نورو ځايونو کې ليکل شوی دي،هغه راغونډې شی او يو خلص مطلب ترې راولاړشی .

پاتې شود پښتو ادب تاريخ په باب څه ويل په پښتو ادب تاريخ کې مختلفي دورې،د دورو امتيازات، د دوروعلامې او نښانې چې په دې دوره کې داقسم نثريا دانظم رواج و ،يا دامضمون رواج درلود ، اوداهرڅه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تریو حده پورې مونږ په پښتو ادب تاریخ کې ښودلی دي ،لیکن په لنډ ډول او مفصل ډول یې پاتې دی.

او سني شاعران او ادیبان ،د پښتو ادب تاریخ د پښتو د دورو تحول ته وایې چې په دې کې څو مره تحول راغلی دی، پخوا ادب څنګه و ،اوس څنګه دی،بیا به څنګه وي،او څنګه پکار دی.

البته د هرچا په نظر د ادب تاریخ مختلف توجیهات لري او یا مختلفې لارې،خو د یوې ټولنې او پوهانو کار دی چې ویې ګوري او درست یې کړی،او کومه لار چې چاغوره کړی ده هغه و منی او بیله یې کړی،چې دا درسته ده او دا غلطه ده،او نور د ادب په باره کې مختلفی نظریې دی چې د مختلفو لیکوالو له خوا څیړل کیږي.

پوښتنه: تر او سه پورې چې د پښتو ادب تاریخ باندې کوم کار شوی دی هغه ایله تر رو ښان یا رو ښانیانو پورې رارسیدلی دی، تر دې را وروسته ادب تاریخ د بشپړونې له پاره څه مشورې او وړاندیزونه کوئ؟

پوهاند رښتین: زما په مخکې خبرو کې هم څه اشاره غوندې وه چې مونږ د پښتو ادب په تاریخ کې ټولې دورې ښودلی دی، او په هره دوره باندې مجمل نظر وړاندې شوی دی.

پاتې شو په تفصیل سره چې حبیبی صاحب شروع کړی و او د رو ښانیانو تر دورې یې رارسولی و ،نو دا هم باید تکمیل شی، یو څوک یې ولیکي،یو انجمن یا پښتو ټولنه یې ولیکي یا پښتو اکاډمي چې په پیښور کې ده ،دوی یې ولیکي،او دا کار دی چې لا پاتې دی.

د دې کوښښ په کار دی،چې تکمیل شی، په مجمل صورت باندې په پښتو ادب تاریخ کې شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: ستاسې د ادبي ژوند د مطالعې څخه سړی ویلای شي چې تاسی همیشه ترنظم زیات په نثر زور اچولی دی، پوښتنه داده چې تاسی د یوې ژبې په پرمختګ کې کوم ډول نثرلیکل او رامنځ ته کیدل لازم ګڼئ ؟

پوهاند رښتین: د یوې ژبې د پرمختګ له پاره نثرزیات مهم دی، نظم هم د پخو شاعرانو لکه خوشال خان خټک، رحمان بابا او نورو ضروری دی.

په کومه ژبه کې چې هرسړی شعروایي، نو هغه څه فایده نه لري، لکه اوس په پیښور کې شاعران ډیردي شاعری د پښتو د پر مختګ له پاره کومه لار نه ده خلاصه کړی، نو د نثرکتابونه ډیر مهم دي.

راغلو دې ته چې د پښتو د پرمختګ له پاره کوم نثرمهم دی، نو د نثرډیرقسمونه دي، ادبي نثردی، علمي نثردی، دخبرواترو نثر دی، دافسانو نثراو داسی نور ډیرقسمونه لری، دا ټول د یوې ژبې له پاره ضروردي.

ادبي نثرونه هم ضرور دی، چې یولوی لیکوال پیدا شی او ویې لیکي.

اوعادی نثرلکه په موجوده وخت کې چې رواج لري.

عادي نثرونه په مجلو، اخبارونو او صحافت کې چلیږی.

علمي نثرونه هم ضرور دی چې ددې له پاره کاروشی، دنثرونو دټولو موجوده قسمو تکمیل ضرور دی، دنثرپواسطه درسی کتابونه هم جوړیږی، قرائتونه هم جوړیږی، نوبهترده چې اسانه محاورې ته نیږدی نثربانـدې ولیکل شی، داسی نثریا داسې لغات چې ټول پښتانه پرې پوهیږي البته لوی لوی ادیبان او پاخه خلک چې ادبی نثرهم لیکلای شی، باید ویې لیکی، لیکن اوس اکثره هغه خلک مړه شوی دی، خوچې پس له دې یې هم څوک لیکي نو ادبي نثردی ولیکي، فایده یې زیاته ده خو د نثر ټول اقسام باید تکمیل شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: ستاسي چا پي اثار او تاليفات شکردی ستاسې په ژوند په ټولو پښتنوکې خپاره دي، خودناچاپو اثارو په باب مو له مونږ سره څه معلومات نشته که په دې باب څه وو ايې چې څومره ناچاپه دي؟

پوهاند رښتين: زما ټول چاپ اوناچاپ اثار اويا وته رسيږي، په دې کې اته څلويښتو پورې چاپ شوی دي، اودنورو د چاپ په لټه کې يم.

ځينې مو په پېښوركې چاپ کړی يعنې پنځه شپږ اثره، څه مو اوس هم ورکړی دی چې يونيورستي بک ايجنسي يې چاپ کړی، خوکوښښ کوو چې چاپ شي او خلک ترې فايده واخلي، قلمي نسخې هم داسې يوشل ديرش پاتې دي چې کوښښ کوو چاپ شي.

پوښتنه : پښتوژبې ته چې په افغانستان کې څه شوی دهغی ترڅنګ دلته په کوزه پښتونخوا کې هم دا بهير وروسته نه دی پاتې، دلته دشوی کار دکيفيت په باب تاسو څه نظر لری، څومره ترې مطمين ياست؟

پوهاند رښتين : دلته هم له کومه وخته چې پښتواکاډمي جوړه شوی ده، دهغې لومړی مشرمولاناعبدالقادر و، هغوی د پښتو له پاره ډيرکارکړی دی، بعضی کتابونه يې چاپ کړی دی، ديوانونه يې چاپ کړی دی، ترجمې يې کړی دی، ډيرې د اردو ترجمې خو د پښتوله پاره دومره مفيدې نه دی.

ليکن منظم کار او په رسمي ډول کار په کابل کې ډيرشوی دی، دژبې او ادب په باب په افغانستان کې نظري اوعملي دواړه کارشوی دی، په دفترونومکتبونوکې پښتورواج شوې چې دلته شايد دغه کارنه وی شوی، نوپه دې لحاظ دوی په دغه کارکې وروسته دي.

دشعرپه برخه کې دلته ډيرکارشوی، دشعرديوانونه دلته ډيردي او ډيرچاپ شوی هم دي، خوما دمخه وويل چې دشعرڅخه زيات نثرته ضرورت دی نوبايد په دې باره کې هم توجه وشی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافسانواو کیسوپه باره کې هم دلته ډیرکارشوی دی، په دې برخه کې دوی مخکې دي، خوبیاهم کابل او پېښوردا وړوته یو شریک کارپه غاړه دی، او هغه شریک کارډژبې خدمت او دژبې تکمیل دی، نوپه دی باره کې لانورهم کوښښ کیږي، او ځوانان هم کوښښ کوی، لګیا دی، خومرکزیت پکاردی یوه لارښوونه پکارده ،داسې لارښوونه چې ټول لیکوالان یومرکز ته رجوع وکړي، داخبره ده چې دلته لږه کمزورتیا لیدل کیږي اوباید رفع شی.

پوښتنه: تاسوځوانان یاد کړل، زما وروستی پوښتنه هم لکه چې دهمدې ځوانانو په باب شی اوهغه داچې تاسوکوم ادبي بهیر، تردې وخته پورې رارسولی دی، له موږځوانانوسره هم داهیله ده چې په دې برخه کې خپله ژمنه ترسره کړو زموږ قلموالو ته په دی باب او ددې هیلې دترسره کیدو له پاره کومې توصیې او مشورې کوئ ؟

پوهاند رښتین: توصیه خو داده چې دوی دی همیشه له پاره له یوعلمي مرکز سره تړلی اوپیپلی وي، اودژبې له پوهانو سره دی په تماس کې وی اودهغوی په مشوره او مصلحت دی یوکاروکړی په خپل سریوکتاب لیکل او شاعری کول یا ترجمه کول درست کارنه دی، مشوره په کارده ،چې وکاندي سلا نویې ورکه شی بلا ، یعنی سلااو مشوره (وامرهم شوری بینهم) ډیره ښه ده.

په خپل سر باندې چې څوک څه لیکي نو هغی ته تجارتي ادب وایی تجارتي ادب کمزوری وي، او اصل ادب دتجارتي ادب او سوداګرئ له پاره نه وي، اونه ددې له پاره چې یوسړی پرې ګټه وکړي(۱۵: ۳۲ ، ۳۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکوال مجلې سره مرکه

ځای: دهماکوربغداده
ملاقات: محمد همايون هما ،نورالبشرنويد ،عظمت هما مجاز.

پوهاند صديق الله رښتين چې په (١٢٩٨) ل کال زيږيدلی د پښتوادب يوژوندی تاريخ دی، دهغه نوموړی پلارمولوی تاج محمد – مهتمم صيب (١٨٧٠- ١٩٢٥م) دانګريزی اعلی تعليم يافته او ددينې علوم مومنتهی و ،هغه دحاجی صيب ترنګزو (١٨٤٨- ١٩٣٧ م) سره اوږه په اوږه دازادی دسترمقصد له پاره د پيرنګی خلاف دجهاد اوغزا لارغوره کړه.اودهغوی نامتو زوی دادب په محاذ د پښتواو پښتون سرلوړی ته خپل ژوند وسپاره.
د پښتوټولنې پخوانی مدير، سترپوهاند رښتين دخپلو پياوړو ملګرو ، حبيبی، بينوا ،الفت،اوخادم په ملګرتيا اوهمکاری پښتوپه افغانتسان کې ديودروند مقام جوګه اوددنيا دژبوسياله کړه.
پوهاند رښتين د پښتو په قواعدو داساسی کارپه ړومبنيومعمارانوکې دی،دتحقيق دلارې روښانه مشال او دادب يومنلی شوی استاد ،نقاد او مؤرخ دی.هغه داويا کتابونومصنف دی،اوپه بې شميره ادبي موضوعاتويې کم اوزيات يوزرمقالی ليکلی دی،دا سترپوهاند اوروښان فکره ليکوال چې سينه يې دګڼوتجربوخزينه اوقلم يې د پښتودناموس ضمانت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکار داوه چې نن په خپل کلي کور کې نا ست وی، او دهغه نه په ډیر د رنا وی د خپل وطن د نوی نسل د ذهي تربيت او د فکري روښانتيا کار اخيستی شوی وی، خو له بده مرغه د هغه په خاوره د تيرو پنځلسو کلونو نه د انسانی وینی ارزانی روانه ده او دعالمي سياست د روايانو ستر ګې اخيستی قام يې کله د بې دينۍ په تبرو هلی شی، او کله د دين په نوم قربانيږی. دا هغه حالات وو چې پوهاند رښتين ديوا و يا کالوضعيفۍ په عمر کې د خپل وطن نه په کډه مجبوره شو او نن د خپلې خاورې نه ډيرلېرې د پښتونخوا په يو ګوټ کې نا ست د خپل قام د روښانه مستقبل او په خپله سيمه د آمن او سوکالۍ خوبونه وينی، لوی څښتن دې د هغوی دا خوبونه رښتيا کړي.
مونږ د پوهاند رښتين همت، ميړانې او د پښتو ژبې او ادب له پاره د هغه د رنو خدماتو ته په دواړو لاسو سلام کوو.

هما: رښتين صيب ! چې پښتو او پښتون سره مينه لری، هغوی سره ستاسو پيژندګلو بيخی يوه رسمي خبره ده. په افغانستان کې د پښتو ادب پنځه ستوري يادېږي، پوهاند عبدالحی حبيبی، قيام الدين خادم، ګل پاچا الفت، عبدالروف بينوا او پنځم ستوری تاسو يې، د ستورو په دی جونپک کې تاسو په خپله رڼا او ادبی هلوځلو پښتو ته يو مقام ورکړ، مونږ غواړو چې تاسو د خپل ژوند د حالاتو او د خپلی کورنۍ په هکله مونږ سره څه خبرې وکړئ.

رښتين: زما د پلار نوم تاج محمد دی، چې په مهتم صيب مشهورو دی د مير احمد خان زوی، د محمد اکبر خان لمسی او د شاجهان کړوسی دی.

زمونږ مشران وايي: چې مونږ په قام سليمان خيل يو، زمانيکه مير احمد خان د شيرعلی خان يا اميردوست محمد خان چې بيخی په اعتبار سره نه شم ويلای خو کيدای شی چې شيرعلی خان زمانه وه، په دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځوکې پیښورته دافغانستان دلوګرنه په کډه راغي او هلته دوزیرباغ په شاوخوا کې یې استوګنه غوره کړه، بیا زما نیکه میراحمد خان د روزۍ ګټلو او ګذارۍ په نیت په ګائیډ پلټن کې نوکر شو اودمردان په بغدادده کې داوسیدو ځای وموند.دغلته یې ځای ځایګی پیدا کړو اوپه دایمي توګه ورکې میشته شو زما پلار تاج محمد خان دکال (۱۸۷۰م) کال په شاوخوا کې زیږیدلی دی، په لاهورکې یې تر (بی ای) انګریزی تعلیم حاصل کړی و، اوبیا یې د اسلامي علومو دوره پوره کړه.

هما : ستاسو پیدایش کوم ځای کې شوی دی ؟

ربنتین: زه دمومندو په غازی آباد کې په (۱۲۹۸) ش کال کې پیدا شوی یم زما پلارمهتمم صیب تاج محمد دترنګزو دحاجی صیب سره ملګری شوی و مونږ هلته په کډه تللی وو، هغه څه موده (زما پلار) دپیښور دحمایت الاسلام په هایی سکول کې د استادۍ وظیفه غوره کړه، هلته یې د سیاسی تحریک دعالمانو سره اشنایي پیدا کړه.زما پلار دمردان په علاقه کې د ګدرپه مقام دیو اسلامی مرکز لومړی مشراو مهتمم غوره کړی شو.

په کال (۱۹۱۴) م کې چې دنړۍ لومړی جنګ ونښت، او انګریزانو د اسلامی خلافت په خاوره یرغل شروع کړ- نودهند ازادۍ غوښتونکو دشیخ الهند مولانامحمود الحسن په فتوی دهجرت بندوبست شروع کړاودغه شان زما پلارهم ازادی علاقې ته واوړیدو –زما پلار مهتمم صیب دانګریزانو خلاف دغزا او جهاد په لاره کې په ټولو سرحدونو یعنی دبونیرڅخه نیولی دمومندو ترسره کمرپوری خپله تبلیغی سلسله په پوره قوت اوهمت ټینګه ساتلی وه. هغه دبونیرپه ړومبۍ غزا کې په خپله عملي برخه اخستې وه.

هما : ستاسو نور ورونه شته ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتين: مونږ درې ورونه يو ، يو حبيب الله نوميږي او بل عبدالله، حبيب الله
نن سبا په پيښور کې استوګنه لري. او عبدالله په جرمنی کې دی.
هما : بيا تاسو افغانستان ته کله لاړئ ؟
رښتين: ما ړومبی درس په غازی آباد مومندوکې واخست د طورومولوی
محمد ايوب صيب نه، بيا جلال آباد ته لاړم او نجم المدارس کې شامل
شوم، داد مولانا نجم الدين چې د هدې صاحب په نوم ياديږي دهغه مدرسه
وه - دغلته مې څه درې څلورکاله سبق وويلو- دغه دکال (۱۳۱۱) ش زمانه
وه.
بيا په (۱۳۱۵) ش کال کابل ته لاړم او هلته مې په دارالعلوم عربی کې داخله
واخسته.
هما : تاسو پښتوټولنې ته کله راغلئ ؟
رښتين: د (۱۳۱۸) ش کال په اخر کې پښتوټولنې ته راغلم.
هما : د پښتوټولنې کابل تاريخ که مو بيان کړښه به وي ؟
رښتين: په افغانستان کې د پښتوټولنې تاريخ داسې دی، چې پښتوادبي
انجمن په (۱۳۱۱) ل کال په کندهارکې دوزيرمحمدګل خان په امر جوړشو-
دا پښتوانجمن دکندهارنه کابل ته راغی- دکابل د پښتوانجمن سره په کال
۱۳۱۲ ل کال کې يوځای شو او پښتوټولنه منځ ته راغله- ددې وړومبی
عمومي مدير عبدالحی حبيبی و. محمدګل خان مومند حبيبی
سردارمحمد نعيم خان ته معرفی کړی و چې هغه وخت دمعارف وزيرو- دی
دسردارمحمد داودخان وررو- سردارمحمد نعيم خان دمحمد ګل خان
مومند نه تپوس وکړ- چې څوک د پښتوټولنې مديرکړو نو محمدګل خان
مومند ورته د حبيبی نوم واخيست چې په هغه زمانه کې دکندهار دطلوع
افغان مديرؤ. بيا له هغه وروسته عبدالرحمن پژواک مديرشو- دهغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته بیا عبدالروف بینوا راغی، زه په هغه وخت کې مدیر د شعبه قواعد وم – زه بیا بینوا سره د پښتو ټولنې معاون شوم په هغه زمانه کې ګل پاچا الفت او خادم صاحب زما څخه د مخه راغلی وو، زه او بینوا په یو تاریخ پښتو ټولنې ته راغلو- دو مره وه چې دا نورخلک ښکته پورته شول او زه تراخره پورې په پښتو ټولنه کې پاتې وم. ما (۳۵) کاله د پښتو ټولنې مسلسل خدمت کړی دی، زه بل خوا ته نه یم تللی.

هما : دا پښتو ټولنه هغلته په سرکاري سرپرستۍ کې وه ؟

رښتین: هو ! دا ړومبی د مطبوعاتو د وزارت سره تړلی وه او بیا د وزارت معارف سره وتړل شوه.

هما : د کابل حکومت د پښتو په خورونه کې او د هغې په معارفی کولو کې څه کار کړی دی؟

رښتین: د کابل حکومت پښتو ټولنه جوړه کړه او هغوی ته د پښتو خدمت وسپاره نور کار بیا ټولنې کولو، حکومت د هغوی په کار کې مانع نه و.

نوید : دا د چا دورو ؟

رښتین: دا د محمد ظاهرشاه دورو.

هما : که چیرې پښتو ټولنې ته د حکومت سرپرستي حاصله نه وی، نو دومره کار د پښتو د خدمت له پاره خو ممکن نه و ؟

رښتین: خیر حکومت خو ټولنه جوړه کړه، خو نور کار خو هغوی نه کاوه، تنخواه خو حکومت ورکوله د غه یو کارو- بل ځای به یې هم ورکوله، خو دغه پنځه ستوری کوم چې ما یاد کړه، د هغوی خپله هم د پښتو د خدمت سره یو شوق و، او ډیر په مینه یې خپله وظیفه ترسره کوله، او دا پنځه کسان چې وو، دا حکومت نه وو تربیه کړی، دوی خپله تربیه شوی وو حکومت ورباندې یوه پیسه هم نه وه لګولی، نه یې په حبیبی لګولی وه نه یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بینوا ، اونه یې په الفت.نه په خادم زه لا په دارالعلوم عربی کې وم،دوی خونه وو.

هما : پښتو ټولنې څومره کارکړی دی ؟

ربتین : پښتو ټولنې ډیرزیات کارکړی دی پنځلس کاله مخکې یې تقریباً دری سوه عنوانه کتابونه چاپ کړی وو.ړومبی اهم کارخویې داوچې په ټولودفترونوکې یې د پښتوکورسونه جوړکړل مونږ د پښتوله پاره سل معلمان درلودل.

ړومبی د پښتو کلی په نامه دولس درسي کتابونه لیکل شوی وو ددې په لیک کې امین الله زمریالی، قیام الدین خادم، ګل پاچا الفت اوبینوا برخه اخیستې وه.د شپږم سمسترچې ګرامرو هغه مالیکلی و.

په دویمه دوره کې ما داکتابونه صحیح کړل او د دولسو په ځای مې شپږکړل،دیو سمسترله پاره یو کتاب.

هما : داکتابونه وروستو دطب او دانجنیرنګ دتعلیم د پاره څنګه پکاریدی شو؟

ربتین : وروستوبیا په وزارت معارف کې د پښتوریاست جوړشو دهغوی د سیوری لاندې درسي کتابونه ولیکل شو ،د سکولونوله پاره د ښوونځیوله پاره، دادبیاتوله پاره پوهنځی جوړشو، چې دهغه لپاره د پښتوادبیاتو تاریخ او بعضی نورکتابونه ولیکل شو.

هما : داخو هغه کارچې د درس او تدریس سره یې تعلق لرلو ،پښتوټولنې څه ادبي کار کړی دی؟

ربتین : پښتوټولنې دیوانونه چاپ کړی دی،دادبیاتو تاریخ یې چاپ کړی دی،اولنی د ادبیاتو تاریخ مالیکلی دی چې په (۱۳۲۳) هـ ش کال چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : تاسو خپل څو مره کتابونه ليکلي دي ؟
رښــتين: مــا اويــا کتابونــه ليکلــي دي، يــو زرمقــالي مــې ليکلــي دي، دمخونوشميرېې له لس زرو څخه زياتيږي.
هما : په دي اويا کتابونو کې څومره چاپ اوڅومره ناچاپ دي؟
رښتين: شل پنځه ويشت به ناچاپه وي،نورټول چاپ شوي دي.
پښتو ټولنې چې کوم غټ کارکړي دي.هغه دشبلي نعماني اوسيد سليمان ندوي دسيرت النبي پښتو ترجمه ده ، په شپږو جلدونوکې چاپ شوي ده.
هما : - دا کله چاپ شوي و ؟
رښتين: داپـه (۱۳۲۳) هـ ش کـال کې ،بـل غـټ کـارددايرة المعـارف چاپول دي.داپه اووه جلدونو کې چاپ شوي دي. وروستی دوه جلدونـه پـه (۱۳۵۴) او (۱۳۵۵) هـ ش کال کې چاپ شوي دي.
هما : د شبلي نعماني سيرت النبي خو زمونږ دپښتـوا کادمۍ هم چاپ کړی و ؟
رښتين: دوی خو ډيرورو سته چاپ کړی دی،مونږ ډيرپخوا چاپ کړی دی.
هما : هسې مونږ چې ګورو ،نوستاسودکار اوپښتـوا کيدمی پـه کـارکې څـه يوشان والـی نـه دي پيـدا شـوی- کـوم کـارچې دوی کـړی هغـه تاسـوهم کـړی دی؟
رښـتين: پښـتوا کيدمی خـو ډيـره وروسـتوجوړه شـوه.داټول کارونـه مـونږ مخکی کړی دي،پښتنی سندرې پـه نـوم پـښتولـنډۍ مونږ پـه ۱۳۳۴ هـ ش کـال کـې چـاپ کـړی دی.پـه دی کـې خالصـې اتـه زره دپښـتولنډۍ دي.ددې دويم جلد دپښتو چاربيتی دی.
پښـتوا کيډمۍ دروهـی سـندرې ټپـې پـه نـوم داکـار ډيروروسـتوکړی دي، خوپه هغه کې يې زمونږ دکارهڅو څه ذکرنه دی کړی، بل کتاب ملی هنداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد ګل نوري ليکلی و ،چې پخوانی نقلونه پکې دي، پښتو قاموسونه مونږ پخوا ليکلي دي اول او دويم جلد ،د پښتو ګرامرما ليکلي دي ،ژبښودنه، دمصدرونو لارښودنه ،داټول کتابونه ماليکلي دي په پښتوکې دګرامرټول کارما کړی دی،زما څخه مخکې محمد اعظم ايازي د پښتو ګرامرليکلی و خوهغه په پارسۍ کې و، اول جلد او دويم جلد زما دګرامرژبه هم پارسی ده.

هما : پښتوکې يو کتاب دی (پټه خزانه) ؟

رښتين: (پټه خزانه) دهغې قلمي نسخه عبدالحی حبيبی پيدا کړې وه او په ۱۳۲۳ هـ ش کال کې چاپ شوه.

هما : په دی هکله ما داخبره کوله چې نن سبا دهغې په برخه کې کوم بحثونه روان دي، نوهغې دنوو ليکوالو په ذهن کې شکوک شبهات پيدا کړی دی تاسو.......

رښتين: داشکوک اوشبهات دلته پيدا شوی دی،مونږ په دی لړکې هيڅ شبه نه لرو ،ځکه چې پخوانی کتابونه همداسې يوه ياد وه نسخې پيدا کيږی،ډيرې نه پيدا کيږی، زمونږ په نظرپټه خزانه دشاه حسين هوتک په زمانه کې محمد هوتک ليکلی ده، په ۱۱۴۲ قمری کال کې. دابيخی صحيح ده ،دهغی په برکت باندې د پښتوادب تاريخ دويمې هجری پيړۍ ته رسيدلی دی. ددی کتاب په حواله اميرکروړ رومبی شعرد پښتو ويلی دی – چې هغه يوه وياړنه ده.

په پټه خزانه کې چې کومې قصيدې راغلی دي،لکه داسعد سوري اوښکارندوی وغيره، داسې قصيدې اوس څوک نه شی ليکلی.

هما: زمونږ يو محقق دی،قلندرمومند صيب ،هغوی په دی کتاب څه علمي بحثونه کړی دي، او ددې کتاب دځينوټکو لکه: هيواد ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

استوګنه، او ګروهیدل په هکله وایي چې په پټه خزانه کې دا ټکې په کومه معنی کې استعمال شوی دي – دغه معنی بیخي اوسنی او جدید د اوزمونږ پخوانیو شاعرانو دغه ټکی په دغه معنو کې نه دي استعمال کړی.
دویمه خبره هغوی دکتاب دنوم او دترتیب په حواله کوی او وایي چې په دی کې دشلمی صدی نفسیات کارکوي- قلندرخو دی کتاب ته بالکل جعلی ویلی دی، خود ادب دطالبعلمانو درهنمایی له پاره ستاسو رایه اوریدل غواړو؟
رښتین: داسې اعتراضونه خو چې څوک غواړي په هرکتاب کیدای شی، اعتراض خو بیل شی دی.مونږ دقلندرمومند سره موافق نه یو- پټه خزانه پخوانی کتاب دی او په دی کې هیڅ اشتباه نشته او محمد هوتک په دې پوره پوره حوالې ورکړی دی لکه دشیخ کټه لرغونی پښتانه، تاریخ سوري او داسې نورټول کتابونه چې دا کتاب یې ترې لیکلی دی ښودلی دي.
هما: دالرغونی پښتانه او تاریخ سوری خو هم نشته او نه پیدا کیږي؟
رښتین: پټه خزانه کې ددې حوالی شته.
هما : دکتاب داستناد له پاره یو داخلی شهادت وی او بل خارجي شهادت وي. داخلی شهادتونه خو په خپل ځای ،خود پټې خزانی داستناد لکه چې هغوی وایي څه خارجي شهادت مخی ته نه دی راغلی یعنی دنورو کتابونو په حواله ددې ذکرنشته؟
رښتین: په هغه وخت کې دمغلو حکومت و ،مغل دپښتنو ازلي دښمنان وو ،هغوی دپښتنو دتاریخ په هکله چې څه اثاربیامونډی دي هغه یې سوزولی دي.
هما : ستاسو دا دلیل په دی سلسه کې واقعی درونډ دی چې په هغه زمانه کې پارسی درباری ژبه وه ،نو دپښتو اهمیت نه و ،اویوه مقابله ددواړو ژبو

(c) ketabton.com: The Digital Library

روانه وه.نو دهغه وخت مغلي پاچاهانو ښه په اراده اوښه په منصوبه بندۍ د پښتو د تاريخ او ادب ټولې حوالى ګډې وډې کړې دي.

رښتين: د مغلو دوره دری سوه کاله وه، پښتانه د غې دورې ته په خپلو ادبياتو کې مغلواله وايي، او مغلواله وايي ظلم ته لکه چې حميد بابا وايي:

يو به نه سم مغلواله د رقيب ستا   په رښتيا که زيږولى پښتنى يم

مغلواله ظلم ته وايي او دا ظلم دوی په پښتنو کړی دی.

هما: رښتين صيب: که پټه خزانه جعلى ثابت شی، نو په پښتو ادب به څه اثرات مرتب شی؟

رښيتن: پښتو ادب ته به پرې زيان ورسی ځکه چې د پټې خزانې په حواله د پښتو ادبياتو تاريخ دريمې هجرى پيړۍ ته رسيدلى دی.

خبره دا سې ده چې ما دوه مکتوبه هميش ګل هميش (هميش خليل) او حبيب الله رفيع ته ورکړی دی، او پکې مې ويلی دي چې قلندر صيب! حبيبى خو نه دعوې کړې د شاعرۍ او نه شاعرو، نو دا پنځوس شعرونه ده له ځانه څنګه جوړ کړی دي؟ او هغه کې ډير لغات دا سې دي چې هغه اوس نشته لکه: نرمل - ترمل او برمل او دا ټول لغات د اسعد سوري په شعر کې راغلی دي، او اوس نشته چې ده له ځان نه جوړ کړی دي.

هما: حبيبى صيب شاعر نه و؟

رښتين: نه - هغه دعوې نه وه کړی شعر نيم يې ويلى خو شاعر نه و.

هما: قلندر مومند چې کوم کتاب ليکلى دی (پټه خزانه فى الميزان) هغه تا سو لوستى دی؟

رښتين: ماله يې راکولو قلندر مومند دغه کتاب - خو ما و ويل ماله يې مه راکوه، زه د دې د کتو توان نه لرم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : هغه چې ستاسو د کتاب د کتو توان نه لري او تاسو د هغوی د کتاب د کتو توان نه لری- نو دا خو څه ښه رویه نه ده ،بیا به دا خبره منطقي نتیجې ته څنگه رسي ،مونږ دا مسئله نه گڼو ؟

رښتين: ما ورته وویل چې دا بی ځایه کار دی ،تاچې دا خپل عمر په دې تحقیق تیرولو ،نوبل څه غوره کار به دی کړی و ،او وه ځلویښت کاله کیږي چې دا کتاب چاپ شوی دی ،تر او سه پورې پرې چا اعتراض نه دی کړی ،نو ته یې پرې اوس ولی کوې، حبیبی چې کله ژوندی و ،نو هغه وخت دی پرې ولی اعتراض نه کولو ،کړی به دې و.

هما : تاسو یقیناً په دې کتاب خپل ښه پاخه او کوټلي دلایل ورکړه –او خپل نکته نظر مو ښه په وضاحت سره بیان کړو ،زما په خیال دا بحث کافی و.

اوس به نورې خبری کوو ،تاسو په کابل کې د پښتو د پاره ډیر کار کړی دی او هغه مو یو مقام ته ورسوله، دا زما په خیال په کابل کې ستاسو د کړی کار نتیجه ده چې پښتو نن دومره اهم مقام حاصل کړی دی ،اوس دلته په دی پښتونخوا کې د پښتو د عام کولو له پاره چې ستاسو په ذهن کې څه تجویزونه وي نو هغه وړاندې کړئ.

رښتين: مانه به پاچا خان (خدای دی وبخښی) تپوس وکړو چې د پښتنو د ترقۍ د پاره څه کول پکار دي نو ما به هغه ته دا خبره کوله چې د یو قام د ترقۍ څلور اهم توکي دی- علم ،اقتصاد ،کلتور او سیاست ،تاسو په یوه پایه گاډی چلوی یعنی تش سیاست ته مو لاس اچولی دی –په دی پښتون قام ترقی نه شی کولای ،دی لپاره د هغوی ړومبی علمي ترقی ضرورده بیا د هغوی معاش پلو ته توجه پکار ده ،بیا یې ژبه او کلتور وده ومومي د هغې پس به سیاسی او چتوالی حاصلوی ،تاسو چې په اورگاډی د خوشحال ایکسپرس نوم کښیږدئ نو د هغی نه پښتون قام ته څه فایده

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسي يا كه چوكونو ته د پاچاخان چوك وو ايي نو په دى څه كيږى، ړومبى علم او اقتصاد پكار دى، ستاسو پښتو اكيډمى چې كتابونه چاپوى، نو پكار ده چې پوهانو سره پرې مشوره وكړى – دوى بې فايدې كتابونه چاپ كوى- بل مونږ داكار په كابل كې كړى وچې لارې كوځې، د كانونه موټول پښتو كړى وو ،دلته هم داكاروكړى، ولې چې ددې ځاى نوم پښتونخوا دى.دوى د پښتو لغات چې پيدا كوى په هغه كې غورنه كوى، عربى او پارسى هرڅه پكې راولى دا صحيح نه دى.
هما : نن سبا په پښتو كې شاعرى ډيره په غرب كې روانه ده ،ستاسو څه خيال دى چې د پښتو د ترقى له پاره شاعري اهمه ده كه نثر.
رښتين : دا خبره ما څوځله كړى ده چې ډيره شاعرى پښتوژبى ته څه فايده نه رسوى د شعرنه نثرزيات مهم دى،ژبه په نثرترقى كوى- ډيره شاعرى ښه نه ده يو نيم شاعرپكار دى،ليكن ښه شاعرلكه حمزه صيب او نور.....
هما: د پښتو ليک لارديو كولو له پاره څه متفقه فيصلى شوى دې په دى باره كې ستاسو څه خيال دى؟
رښتين : دليک لارخبره دا سې ده چې اول مجلس پښتوټولنې په كابل كې په ۱۳۲۱ هـ ش كال كې كړى و د پيښور ادبيان هم كابل ته راغلى و ،او بيا بل مجلس شايد (۱۳۲۷) هـ ش كال كې وشو ،بيا بل مجلس پيښوركې شوى و دا درى مجلسه مونږ كړى دى او دا ټولې خبرې په هغه كې فيصله شوى دى چې څه پاتې دى هغه ډيرې لږې پاتې وى.يو كتاب دى ادبي جرگه ورته وايې دا پښتوټولنې كابل چاپ كړى دى،داټولى خبرې او فيصلې په هغى كې شوى وى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : د پښتو اکیډمی د سیوری لاندې په باره ګلی کې دلیک لارکوم سمپوزیم شوی و ، او په هغه کې کومې فیصلې شوی، هغه تاسو لوستی دی په دی فیصلو او په هغو کې کومې تاسو کړی وی څه فرق شته ؟
ربښتین: فرق شته پکې دلیک لاراوسنی بعضی فیصلې صحیح دی، بعضی نه دی.
هما : تاسو څه وایې چې په هغه کې څه صحیح نه و ؟
ربښتین: دی فیصلو کې زورکی له پاره همزه لیکل صحیح نه دی لکه زړهٔ (دل) په دې کې همزه نه وي. مونږ حفیفه (ه) ورته وایو هغه لیکو او زړه (پرانا) په (هـ) لیکو.
هما : حفیفه به څنګه لیکو ؟
ربښتین: دا سې به لیکو (ربښتین صیب په خپله په کتاب وښودله) ، (ه) او ظاهره به (ه) دا سې لیکو.
هما : دخفی (ه) له پاره قلندرصیب چرګی (ه) یعنی دا (ه) سیوا کړی ده لکه او بهـ.
ربښیتن: نه نه چرګه (هـ) نشته دا سې نه لیکل کیږی ، مثال یې دادی (ربښتین صیب پخپله ولیکل) لکه د زورکی د اواز (ه) د پاره به دا سې لیکو لکه مارغه او ښکاره ده (ه)له پاره به دا سې لیکو لکه غرمه.
هما : ښه چې د ښکاره او زورکی اواز له پاره دخفی (ه) خبره خو واضحه شوه اوس دا مر له پاره (ی) د پاسه همزه اچول کیږي لکه وکړئ.
ربښتین: دا سې مونږه هم لګوو ، دا صحیح ده د تانیث له پاره کش (ۍ) هم صحیح ده لکه جینکۍ ، چوکۍ وغیره.
هما : اوس چې په دی نوی املاکې پنځه (ی) ګانې شاملې دی چې طالبعلمانو له پاره ډیرلوی مصیبت جوړ کړی دی ، لیک دود صرف

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیکوال مسئله نه ده،دی کې ماشوم طالبعلم هم شامل دی ، دا تدریسي معامله ده.

نوید : استاد (معلم) هم پرې نه پوهیږي.

هما : هو ! استاد (معلم) هم پرې نه پوهیږي. په دې معامله نورغورهم پکاردی،اوچې داټکی خصوصاً (ی) ګانې چې رالنډې شی نوښه به وي.

رښتین: پکاردی چې په دی معامله غورجاری وساتلی شي.

نوید : په کابل کې کوم یو دور پښتوته ډیره توجه ورکړی ده ؟

رښتین: دظاهرشاه په دورکې ډیره توجه ورکړی شوې ده ،هغه د پښتو د ترقۍ مانع نه و نورمحمد تره کی پښتوټولنه ورانه کړه، اکاډمي علوم نوم یې ورته کېښود ،پارسی یې پکې داخله کړه پښتوټکي یې ترې لرې کړل،پارسبان تکړه وو ،پوهاندان پکې وو ،هغوی پښتوګډه وډه کړه او پښتانه یې وروسته کړل پخوانی پوه خلک چې ووهغه مړه شول،ځوک پاتې نه شو ،هلکان وو ،هغوی کارنه کولو.

نوید : اوس په موجوده دورکې په افغانستان کې د پښتو څه حیثیت دی.

رښیتن: موجوده وخت کې خو پښتوهیڅ حیثیت نه لري پارسی مخکې ده ،حکومت هم دتاجکو دی،

رباني هم تاجک دی مسعودهم تاجک دی،پښتانه نشته.

نوید : داخبره کیږی چې دمجددي په وخت کې د پښتو کتابونه سیزل شوی دي؟

رښتین: زه خپله معلومات نه لرم.خو احتمال لري چې داسې شوی وي ازبکو به کړی وي، هزاره ګانوبه کړی وی،نورمحمد تره کی پښتوویله خو پښتوسره یې مینه نه وه،په وزارت معارف کې ماته یوسړی وویل چې نورمحمد تره کي د پښتوکورسونه لرې کړل،ته په دې کې څه وایې،ما ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځواب کې وویل چې کورس خو یوشی وی چې دلږې مودې له پاره وی خلکو خو پښتو زده کړی ده او س پښتو کورسو نو ته ضرورت نشته.
هما : کتابونه که اوس لرې هم کړی نو ضرورت نشته خلکو پښتو خپله کړی ده ،پښتانه شوی دي.
نوید : خلک پښتانه شوي خودي،خو هغه موجوده دي ،راتلونکی نسل به څه کوي؟
ربنتین: هو کنه ،پروګرام خو يې خراب کړو.
نوید : بهرحال نقصان خودی د پښتنو له پاره.
ربنتین: په دي هرڅوک پوهیږي ،په زړو کالو کې د تاجکو حکومت نه دی راغلی ،اوس تاجک دي په کابل ښارکې د پښتنو اختیار نشته.
نوید: دلته ادب او سیاست یو دبل سره جوړه راروان دي ،په افغانستان کې د ادب او سیاست څه بیلتون و ،دیو بل څه اثر خو يې نه قبلولو؟
ربنتین: هغلته ژبې ته دژبې په حیث کتلی شول،څه سیاسی تړون يې ورسره نه کولو.
نوید: د کابل ریډیو او ټلی ویژن چې د خپل انقلاب کومه پروپیګنډه کوله هغې کې خو هم ادب شامل و؟
ربنیتن: د خپل تبلیغ له پاره خو يې استعمالوله.
نوید: په کابل کې چې کوم انقلاب راغی،د هغې څه اثرات دي،ستاسو څه خیال دی؟
ربنتین: افغانستان خو يې خراب کړ،آبادی يې خرابی کړی،وړاندې خود روس پوځ و ،هغوی هرڅه خراب کړه،او اوس چې دا مجاهدین ځان ته وایې ،دوی په خپل منځ کې جنګیږي،دا باقی پاتې به اوس دوی خراب کړی،دوی د چوکۍ د پاره جنګیږي،د خدای له پاره نه جنګیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوید : تاسو خو په دې ټول دورکې هلته پاتې شوی وی؟
ربښتین: د نجیب الله په دور کې هلته وم، خو د حکومت سره مو همکاري نه کوله- رسول امین راته وویل چې تا عدم تعاون کولو لکه ګاندهي چې عدم تعاون له کولو ،رسول امین دلیکوالو ټولنې مشردی ما ورته وویل، چې هو ما تعاون کولو ،ماته څوځله سلیمان لایق ویلی وو چې راشه مونږ سره کاروکړه ،دباچاخان په مخکې یې راته ویلی وو ،چې دوه دری ځلی یې راته وویل چې مونږ سره په اکاډیمی علوم کې کاروکړه .خوماورته په ځواب کې وویل: چې لایق صیب خلک چې نوکري کوی،نودری څیزونو له پاره یې کوي ،شهرت له پاره یې کوی،دموټرله پاره یې کوی، دپیسوله پاره یې کوی.زه شهرت په افغانستان کې دومره لرم چې نورنه ځائیږی دموټرسورلی مې ډیره کړی ده ،نوره یې نه کوم، اوپیسی ماسره دومره شته چې زما کارپرې کیږي ،نورې نه غواړم.
پس له هغی سلیمان لایق له مانه لاس واخیست،ما ورته وویل چې که علمي کارغواړی،نوزه به درته لاروښایم- هغه شان وکړه ،کتاب ماته راولیږه کورته ،قاموس وي، ګرامروي،زه به یې صحیح کوم، خودغه کارهغه نه کولو ،ده مانه په تنظیم کې همکاري غوښته ،هغه مانه کوله.
کله چې زه ناجوړه شوم نو نجیب ماته په اول کال کې پاسپورت نه راکولو چې زه هندوستان ته لاړشم.
هما : دانقلاب په دورکې تاسو هلته دیره وي سره لدې چې تاسو همکاری نه ورسره کوله اوهلته وی،اودلته رانغلی اونورملګري راغلل داولی؟
ربښتین: زه ناجوړه وم کنه ،دناجوړتیا دلیل و ،سپین ږیری وم بهرته نه وتلم.
نوید : په دې دویم دورکې چې څوک راغله داڅوک وو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین: دا خلقیان وو یا پرچمیان وو ،دوی ویریدل چې دا ملایان به مونږ په غذابوی،نو دوی د ملایانو نه راوتښتیدل.
نوید: تاسو ته په دې دور کې تکالیف نه وو؟
رښتین: ماڅه برخه هم نه اخسته او مریض هم وم.
هما : اوزما په خیال یوه وجه دا هم وه ،چې تاسو ټول عمر علمي کارکړی دی او سیاست کې مو برخه نه ده اخیستی ؟
رښتین: په یو دورکې زه سیاست کې وم،په ویښ زلمیانو کې وم خولږه موده وه.
هما : دا کوم دور و؟
رښتین: دا د شاه محمود خان دصدارت دور و.
هما : دا ویښ زلمیان څوک وو دحکومت په طرف وو که مخالف وو.
رښتین: دوی اصلاحات غوښتل ،نه دحکومت په طرف وو نه مخالف وو.
هما : دحکومت له طرفه په دوی څه پابندۍ نه وی ؟
رښتین: دشاه محمود خان په دورکې نه وی ،وروسته وربانديي ولګیدی ټول،بیل بیل شو ،غلام احمد صافی او بینوا استعفی ورکړه یوزه او بل نیک محمد پکتیانی پکې پاتې شو.
نوید : دپاچاخان دکتاب متعلق تاسو څه وایې ؟
رښتین: ښه کتاب دی ،خپل تاریخ یې لیکلی دی،ماکتلی دی،صحیح کړی مودی،باچاخان ماته خط رالیږلی و ،زه په جلال آباد کې وم ویل یې زه یې ستادکتونه بغیرنه چاپ کوم،بیاماوکتو په اخره کې هغه زما نوم هم لیکلی دی،او اصلاحات مې هم پکی کړی دی (دکانګرس بی وفایي) دا عنوان ما ورکړی دی.
نوید : دولي خان کتاب موکتلی دی ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین: نه مانه دی کتلی ،باچاخان د پښتون سندره ویله او هغه په هغې باندې د پښتنو خوښ و ،حتی چې د بچه سقاو په کابل کې پاچاهی شوه –او نادرخان پیښور ته راغی نو باچاخان او میا جعفرشاه پاڅیدل او چنده یې ورله وکړه او کومک یې ورسره وکړو ،او ددوی په کومک نادرخان په کابل کې پاچا شو ،اوس هم په کابل کې د بچه سقاو غوندې حال دی تاجک راغلی دي، ازبک راغلی دي،او د پیښور پښتانه هیڅ غږ نه کوي.
هما : د استاسو په شاګردانو کې چې کوم لیکوال دي،د هغوی د کار متعلق ستاسو څه خیال دی؟
رښتین: دوی شاعران معرفی کوی،دا کار پخوا شوی دی،او سه پورې پنځه ټوکه پښتانه شاعران کابل کې چاپ شوی دی.هماغه سلسله ده ،البته د سنو غلطۍ پکې لا ډیری دی،او زیار صاحب چې کوم لغات جوړوي د ځانه ،ترڅو پورې چې یو مجلس علمي د هغو تصویب ونه کړی،هغې پورې دا صحیح نه دي.
دا زیار زما شاګرد دی ما ورته درس ورکړی دی،ډاکتری یې زما په کتاب د پښتو (اشتقاقونه او ترکیبونه) په مدد اخیستی ده دا زما کتاب په ۱۳۲۷ هـ ش کال کې چاپ شوی دی.
نوید : ستاسو سره چې د دوی اختلاف و ،نو دا سیاسی و ،که ادبي ؟
رښتین: دا حبیبی چې و ،دی زمونږ د ننګرهار د ژبې مخالف و ،دی هلکانو به د هغه قدر کولو- په دې کندهاري او ننګرهاريت باندې ،دې هلکانو به ماته ویل ،چې مونږ څه وایو هغه صحیح دی ما به ورته ویل چې د اسې نه ده ،مونږ بین الافغانی ژبه جوړوو چې کومه کلمه په کندهار کې صحیح وی،هغه به د کندهار نه را اخلو او چې کومه په ننګرهار کې سمه وی هغه به ترینه اخلو ، زما دوی سره دا اختلاف و- حبیبی ویل چې کندهاری صحیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده – دی هلکانو حبیب الله رفیع او زیاربه دحبیبی صفت کولو ، ده ته به یې لوی استاد ویلو ،د داود خان په وخت کې دحبیبی اختیار ډیرؤ او هغه ددې هلکانو کتابونه چاپ کول،نودوی به دهغه متابعت کولو ،زما به یې نه کولو ، خو دامخالفت سطحي و اساسي نه و.

زیارصیب به دځانه لغات جوړول (ما خذونو) ته به یې (اخذ)ویلو مابه ورته ویل چې دا (اخذ) غلط دی، زیارصیب چاته ویلی و ،چې پښتوټولنه مونږ ته په یولغت باندې پنځه روپۍ راکوي او ښتین مونږ ته لاربندوی.

هما : خندا وکړه او ویې ویل ښه دپیسو معامله وه ؟

ښتین: زیوردین زما زوم دی هغه ته یې ویلی وو ،چې اوس په ډیلی کې په جواهرلعل نهرو یونیورسټۍ کې استاد دی.

هما : داخذ ،اوماخذ لږ وضاحت وکړئ، داولی غلط اوصحیح دی؟

ښتین: اخذ ځکه صحیح نه دی چې ددی اخرته دا (ذ) ظرفی توری دی چې دفعلی مادې اخرته راځی یعنی اخستل،اخلی راځي ،نوچې ته اخلیزووایې نوداصحیح ده ، دی ماخذ ته (اخذ) وایې داغلط دی.

نوید : دافغانستان په دې اوسنی دورکې ګڼ خلک راغله ،هنرمندان ،لیکوالان دافغانستان دموجوده حالاتودصحیح کیدو او ددې خلکو دواپس تلوڅه امکانات شته ؟

ښتین: امکانات شته خوپوهه غواړي ،خلک غواړي، سرغواړي، سرنشته.

هما : حل یې څه دی ؟

ښتین: حل یې دادی چې ټول خلک داکثریت تابع شی، پښتانه اکثریت لري، اوس پښتوته په ښه سترګه نه ګوري – پخوا هم مونږ دپښتوله پاره جګړې کولې، پخوا یوسفیرد ایران ماته وویل چې ته دپارسۍ په ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو غواړي، ما ورته وویل چې دا سې نه ده ، پارسي په خپل ځای ده ، او پښتو په خپل ځای ، پښتو سره چې کوم ظلم شوی دی، مونږ غواړو چې دا ظلم ونه شي، هر پښتون شاعر په خپل دیوان کې د پارسی شعر ویلی دئ لیکن د پارسی شاعر پښتو شعر نه دی ویلی.

اوس همدغه حال دی، نو ما د ایران سفیر قانع کړو په دې خبره چې مونږ دواړه ژبې په خپل خپل ځای غواړو ، خو پښتو د اکثریت ژبه ده .

ملا فیض محمد هزاره په سراج التواریخ کې لیکلی دي.

بالنسبت کثرت وانبوهی مردم افغان کلمه ستان در اخر آن ملحق گردید برتمام مناطق افغان نشین اطلاق گردید.

ترجمه: په دی نسبت چې افغانستان کې افغانان ډیر وو نو کلمه (ستان) دافغانستان سره ونښلول شوه او ټولو مناطقو ته چې افغان پکې وسیږي اطلاق شوه.

نوید : ستاسو زمونږ دصوبې له پاره د پښتونخوا دنوم په هکله څه رایه ده .

رښتین: ما دامیر محمد په خوله ولی خان ته سوال ځواب لیږلی وچې پښتونخوا که څوک نه مني، نو دې سیمی ته په روهستان یا گندهارا کې کوم نوم خوښ کړی بلکې روهستان دې علاقی ته د پخوانه وایې ،دا نوم زیات مناسب دی.

د شیدا شعرونه دي. خان اساذ دتمام روه دی – دی دانا په هر گروه دی

یا دا : په هندي ادا یې وکړی په ماچارې – زه شیدا په روح ساده دروه افغان یم

اشرف خان هجری وایې : قاصدان له روهه نه راځي مدت شو - سلام باد رارسوي منت یې تم دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : ښه جې ، رښتين صيب ستاسو ډيره ډيره مننه چې تاسو مونږ ته دومره وخت راکړو او په هره موضوع راسره په دومره تفصيل او په روڼ تندی خبرې وکړی.(۱)
راته خپل څه کلام عنايت کړی.
رښتين: زه بنيادی طور سره نثرنګاريم شاعری مې ډيره نه ده کړی خو (خندا)يو رباعي وړاندې کوم.
هما : ارشاد.
رښتين:

له مړينې وروسته يو ځل به راشې
قـــبرزما له که وفادارو ې
هــم به نثارکړی ګوهرداوښکو
زمــا دخاوروکه رښتين ياروې(۱۰:۲۰ ، ۱۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخ په مخ رسالې سره مرکه

مرکه کوونکی: حنیف خلیل

صدیق الله رښتین د پښتو تاریخ ،تحقیق او تنقید د میدان یو لوی نوم دی.
د افغانستان په پنځو ستورو کې د دوی نوم هم شامل دی.
د افغانستان د پښتو ټولنې د رئیس په حیث یې د پښتو ژبې او ادب ډیرلوی خدمت کړی دی.مقالې او کتابونه یې په ګڼ شمیر کې لیکلی دي.
بنیادي موضوعات یې دزړو او نوو شاعرانو تذکرې، پښتوګرامر ،د پښتونثر، تاریخ او متفرقی تحقیقي مسئلی دي .
شاعري یې هم کړی ده ، ډرامه یې هم لیکلی ده ،خو بنیادي میدان یې د تحقیق دی، او په دې میدان کې ډیرلوی نوم لري. د پښتو ادب په مستقبل کې د رښتین صاحب د یو محقق په حیث لو یه برخه ده .

پوښتنه: په افغانستان کې د پنځو شپږو کسانو د تحقیق چې تاسو هم پکې شامل یې مخکې له هغې نه د تحقیق لارې مکمل نه وې خلاصې نو تاسو ته په تحقیق کې کوم مشکلات پیښ شوی وو ؟

ځواب: په افغانستان کې چې پښتو ټولنه جوړه شوه نو د تحقیق لارې ترڅه حده خلاصې شوې، په پښتو ټولنه کې مونږ بل کارنه دی کړی،ټول عمرمو په تحقیق کې صرف کړی دی،د پښتو ټولنې له خوا دژور تحقیق شروع عبدالحی حبیبی وکړه، هغه او ما پښتانه شعراء ولیکلو، خادم، الفت، بینوا او ما د حبیبی سره یو ځای تحقیقي چارې جارې وساتلې او په خپله مینه او ذوق مو کارکولو نو ځکه راته ډیر مشکلات نه دي پیښ شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: دا خبره ترکومه حده صحیح ده چې دافغانستان دغه پنځه شپږ ادیبان ،حبیبی صاحب، خادم صیب، الفت صیب ،بینوا صیب او تاسو وزیرمحمد ګل خان دریافت کړی وې او په تحقیقی کاریې اچولی وې ؟
ځواب: دا خبره صحیح نه ده ، وزیرمحمد ګل خان چې کله ما ولیدلو نو هغه وخت زما لس کاله د تحقیق او ادب سره علاقه مندی تیره شوی وه، دا خبره صحیح ده ،چې وزیرصاحب سپینږیری و ، مشرو ،استاذ و ،ولې هغه مونږ نه یو دریافت کړی، ځکه چې هغه په کال ۱۳۲۷ هـ ش کې کابل ته راغلی و ، اومونږ لیدلی وو ،مایو کتاب لیکلی دی ((زما ژوند اوهلې ځلې)) په نامه په دغه کتاب کې داټولې خبرې شته دکومو چې ته پوښتنه کوی امید دی چې دغه کتاب ژر چاپ شی.په دې بنیاد زه وایم چې زه شخصاً د وزیرصاحب دریافت نه یم،ترکومه حده چې د عبدالحی حبیبی تعلق دی،نوخبره داسې ده ،چې کله پښتوټولنه جوړه شوه ،نو سردارنعیم خان وزیرمحمد ګل خان ته وویل چې پښتوټولنه جوړه شوه نومدیربه یې څوک وي،وزیرصیب ورته وویل چې عبدالحی حبیبی ،نودوزیرصیب په خواهش حبیبی صیب دکندهار نه راوغوښتی شو اود پښتوټولنې مدیرشو.
په هغه وخت کې په کندهارکې هغه د ((طلوع افغان)) مدیرو ، وزیرصیب یوځل داهم ویلی وو چې ما حبیبی ته وویل چې ستا دا اخبار خو پارسی دی باید چې پښتو شي،ځکه یې وروسته دغه اخبارپښتوکړ.
پوښتنه: ایا تاسو دتحقیق نه علاوه تخلیق (لنډه کیسه، شعر،ناول وغیره) ته هم توجه کړی ده که نه ؟
ځواب: شعرونه مې ډیرلیکلی دی ،کومه یوه کیسه به مې هم لیکلی وي،ناول مې نه دی لیکلی، البته ډرامه مې لیکلی ده ،د ډرامې نوم مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د پښتنو تورسرې) ایښې دی. خو مونږ صرف شعر ، افسانه او ناول ته تخلیق نه وایو هرلیک تخلیق ګڼو.

پوښتنه: تاسو په افغانستان کې دکومې سیاسی نظریې مرسته کړی ده ؟

ځواب: مونږ په کوم حزب کې شامل نه وو ، البته نظریه می پښتنه نظریه وه د پښتو ژوند او بقامو غوښتنه وه ، دا خبرې ماهم په خپل کتاب (زما ژوند او هلې ځلې) کې لیکلی دی. یو ځل په کابل کې د ایران سفیرماته وویل ، چې ته غواړی چې پښتو د پارسی سره همځنګ شی. ماورته وویل چې ته چا په غلطه پوه کړی یې ، پارسی خپل ځای لری ، پښتو خپل ځای لری خو پښتو سره لږ غفلت شوی دی ، مونږ غواړو چې د دغه غفلت ازاله وشي. خوشحال خان خټک وایې:

پارسي شعرمې هم زده

سلیقه لرم د د واړو

په پښتو کې شعروایم

نو د اخبره چې ژبه خدای پاک پیدا کړی ده.وعلم الاسماء کلها .

پوښتنه: تاسو د میاشرف (پښتو عروض) نومی کتاب باندې تحقیق کړی دی تاسو دا وواېې چې کوم عروض خلیل بن احمد د عربی شعرله پاره جوړ کړی وو ، ایا دغه عروض په پښتو شعر تطبیق کیدای شی؟

ځواب: خبره داده چې میاشرف د عربی څوارلس بحرونه په پښتو شعر تطبیق کړی دی ، خو شعرونه یې ورته پخپله جوړ کړی دي.

پوښتنه: که مونږ د میاشرف څخه علاوه د بل چا په پښتو شعر د غه عروض تطبیق کړو نو کیدای شی که نه ؟

ځواب: په ځینو شعرونو کیدای شی او په ځینو نه شی کیدای ، خو په کامله توګه په پښتو شاعری نه تطبیق کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: دغه څوارلس بحرونه یا عروض زحافات دي که نه کامل عروض دی؟

ځواب: زحافات هم پکې شته او کامل هم، خو میاشرف چې په کومو شعرونو ددې اطلاق کړی دی، هغه شعرونه ډیر ښکلي دي او عروض پرې پوره تطبیق شوی دي.

پوښتنه: د قلندر صیب د پټې خزانې فی المیزان او د همیش صیب د تول پارسنګ نه پس د پټې خزانې په هکله ستاسو څه رایه ده؟

ځواب: د همیش صیب (تول پارسنګ) نه خبر شوی یم، خو مطالعه کړی می نه دی. خبره داده چې

همیش ګل او حبیب الله رفیع ته ما مکتوب ورکړی وو، مالیکلي وو چې پټه خزانه صحیح کتاب دی قلندر مومند زما اشنا دی، یوځل یې ماته وویل چې خپل کتاب پټه خزانه فی المیزان به در وړم، ماورته وویل چې مه یې راوړه، حمزه صیب ته می وویل چې کتاب دی نه راوړی، زه یې حوصله نه لرم، ما قلندر ته ویلي وو چې بل کوم تحقیق به دی کړی و، نو اهمیت به یې زیات وو، څلویښت کاله کیږي چې دا کتاب چاپ شوی دی، ته پرې اوس اعتراض کوی، چې حبیبی ژوندی و دا کتاب به دی د هغه په ژوند لیکلی و.

په پټه خزانه کې به معلومات کمزوري وي، خو دا تول ادیبان دی ماته وو ایې چې د حمید بابا د پلار نوم څه دی؟ چاته هم نه دی معلوم، ګنې حمید بابا څومره مشهور سړی دی، نو پټه خزانه کې غلطی کیدی شی. خبره داده چې حبیبی صاحب خونه شاعرو او نه یې د شعر دعوه کوله نو هغه به څنګه دغه ټول شعرونه له ځانه جوړ کړی وو، او بیا د ښکارندوی قصیده خو ډیره اعلی ده. دا ټک خبره هم د قلندر مومند غلطه ده، اټک یا ټک سرحد ته وایې او اباسین د پوځیانو سرحد دی اټک او ټک یوه کلمه ده، لکه څنګه چې ټال او

(c) ketabton.com: The Digital Library

اټال یوه کلمه ده ،څرنګه چې اباسین د پوځیانو سرحد یا برید دی،نوځکه دقلندر اعتراضونه غلط دي.

پوښتنه: تاسو خپل یو کتاب کې لیکلی دي چې حبیبی صاحب په پښتانه شعراء کې دځینو شاعرانو معلومات زما څخه اخیستی وو ،خو بغیرد حواله یې لیکلی دي ؟

ځواب: حبیبی صیب ته دلسو شاعرانو په هکله معلومات مالاس په لاس ورکړی وو ،خوهغه زما حواله نه ده ورکړی ،صرف دومره یې ویلی دي چې ماسره یې همکاری کړی ده. یو ځل زه او حبیبی دواړه په ګاډي کې ناست وو حبیبی وویل: چې دا قلندر شاعر څوک دی،ماورته وویل چې اپریدی دی هغه وویل له څه نه یې معلومه وی، ماوویل: دقلندر ددی شعرنه چې:

ستاد حسن په چمن کې دوه رودونه

د دوو سترګو دماضی باړه جمرود

دباړې جمرود ذکر دا ښایي چې قلندر اپریدی دی.

نو خبره داده چې حبیبی صیب په څیړنه کې ما سره او ماهغه سره ډیره همکاری کړی ده،خو دا خبره یې نه وه واضح کړی چې دغه لس شاعران ماورکړی دي. (۷: ۱۲، ۱۴)

(پای)

یادونه: دغه مرکه دښاغلي حنیف خلیل له خوا دری ځلی نشرشوې ده.

۱- وفا جریده ۱۳۷۴ل کال دغبرګولی (۲۵) نیټه.

۲- وحدت ورځپاڼه ، پوهاند رښتین سره مرکه،دمارچ (۳۰) ګڼه. ۱۹۹۸م کال (۲-۴) مخونه.

۳- (مخ په مخ) رساله دادبي شخصیتونو سره مرکې، ۱۹۹۵م کال داپریل دریمه نیټه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وفا جريدې سياسي مرکه

زما په نظر دافغانستان دروان کړکيچ دحل لار لويه جرګه ده په زور په افغانستان او په افغانانو حکومت کول ناشونی کار دی .

پوهاند صديق الله رښتين زمونږ دهيواد دوتلو ليکوالو څخه دی.مونږ د افغانستان درواني وضع په باب ورسره مرکه کړې ده چې په دې ګڼه کې يې تاسو ته وړاندې کوو.

پوښتنه: دافغانستان مسله به په څه ډول دحل لار پيدا کړي ؟

ځواب: دافغانستان مسئله بايد ځوکاله دمخه د روسانودوتلو وروسته حل شوی وای،ښه داوه چې تنظيمونو هماغه وخت يو مشرتابه کلی وای چې ددغه کارله پاره يې وړتيا درلوده ،ليکن داکارونه شو ،اوبه له هماغه ورځې خړې شوی دي.

ماتل داويلی او ليکلي دی چې دافغانستان مسئله ډيره زړه شوه ،(اوګره چې سرېږي بلا پرې لګيږي).

دافغانستان دغه روان کړکيچ خود ضياءالحق نه پيدا شو ،چې اووه تنظيمونه يې جوړکړل،چوکی يوه وه او ده پرې اووه کسان کښينول غوښتل اوس ددغه کړکيچ دحل يوازينۍ لار لويه جرګه کيدای شی چې دغه لويه جرګه په ننګرهار ،کندهار ياد امن په کومه بله سيمه کې جوړه شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په هغه کې دافغانستان مشهور قومونه برخه واخلی.دغه لویه جرګه باید دافغانستان پخوانی پاچا محمد ظاهرشاه اویا دده په څیرکوم بل خیرخواه انتخاب کړی، نوهمدغه لویه جرګه به دافغانستان مسئله دحل لارې ته وباسی.

اوداچې اوسني واکمنان یا ددوی په شان کوم بل څوک په زوره حکومت کول غواړی،نوداسمه نه ده او دافغانستان مسئله به همداسې ناحله وي.خیر ! دافغانستان مسئله به اخردحل لارموومي ،خو اصلی خبره داده، لکه څرنګه چې په کویټ کې دالصباح کورنۍ ته بیرته واک وسپارل شو ،نودملګروملتوپه ملاتړاو د افغانانو په خوښه دافغانستان واک باید دپخوانی پاچا اعلیحضرت محمد ظاهرشاه کورنۍ ته وسپارل شي.

پوښتنه: دافغانستان دمسئلې په حل کې به تنظیمونه صالح رول ولوبوي اوکه نه ؟

ځواب: دتنظیمونو په باب باید ووایم چې دوی اوس هم کولای شی چې اتفاق وکړی، سره یوشی او دافغانستان دپخوانی پاچا اعلیحضرت محمدظاهرشاه اویا دده دکورنۍ دغړیو ،یاکوم بل خیرخواه ته بلنه ورکړی چې راشي ،نودابه دوی صالح رول لوبولی وي.

ولی خبره داده چې دوی اوس بل چا لمسولی دي اوپه زرو باندې حکومت کوی،دوی نه پوهیږي چې په زور یاري نه کیږي.

اودوی باید په دې هم پوه شی،چې یوازې دکابل په ښارحکومت نه کیږي،ځکه ددې نه زیاتره ولایات جدا دی بله دا چې موجوده تش په نامه حکومت ملي مسایلو ته هم لمن ووهله،ځینونورو احساساتي کسانو هم ملی مسایلو ته لمن ووهله اوهمدارنګه ددوی بهرني دوست (روس)په افغانستان کې ملی مسایلو ته لمن ووهله،غلطې احصاییې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رامنځ ته کړی، که تاسي د ظاهر شاه څلويښت کلنې پاچاهۍ ته نظر واچوئ، نو وبه ګورئ چې دهغه په دوره کې د افغانستان ديو موټي پاتې کيدو له پاره هرقوم بيله بيله برخه درلوده، ځکه دهغه هدف يوازې د افغان دنوم خوندي ساتل او يو متحد افغانستان غوښتل و.دکابل حکومت او ددوی ملګري که ملی مسايلو ته د اسې لمن وهي، نو خدای خبر که دافغانستان ننني کړکيچ دحل لاروموميي.

پوښتنه: دښاعلي مستيری دهلوځلو په باب څه وايا ست ؟

ځواب: دمحمود مستيری هلې ځلې ښې دي، ولی دې بې زړه دی، څو چې دې له ګاونډيو هيوادونو سره موافقه ونه کړي، نو دده هلې ځلې به کومه نتيجه ونه لري.بهتره داده چې دی خپله خبره اول له ګاونډيو سره پخه کړي او بيا خپل کار روان کړي.(۹: ۴، ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(مرکه نامه) سره مرکه

مرکه کوونکی: عارف اظهر او نسیم خان نسیم

پوښتنه: د کابل ادبي انجمن په هکله، هغه وخت چې ښه فعال و معلومات راکړئ، او دا هم ووایې چې پښتو ټولنه څنګه فعاله او ادبي ستوري څوک وو؟

ځواب: د کابل ادبي انجمن په ۱۳۱۰ لمریز کال په پسرلي کې په کار شروع وکړه، چې په شروع کې یې د (کابل) مجلې په نوم یوه مجله درلوده او ۱۳۱۱ لمریز کال یې (د کابل کالنۍ) په نامه یوه کلنۍ مجله هم خپروله، ځینې ځانګړې کتابونه یې هم نشر کړي دي.

انجمن د (۱۴) مادو لرونکی پروګرام هم درلود. چې (۲) مادې یې د دې انجمن د کار د څرنګوالی په هکله وې او په (۸) مادو کې د دې انجمن تشکیل ټاکل شوی وو.

او پښتو ټولنه په (۱۳۱۲) لمریز کال کې جوړه شوه چې لومړی مدیر یې عبدالحی حبیبی و. دویم یې عبدالرحمن پژواک، دریم یې بیا حبیبی صاحب، او څلورم یې عبدلروف بینوا، پنځم یې زه وم، شپږم یې ګل پاچا الفت او په اووم ځل زه بیا رئیس شوم، چې دا دوره لس کاله وه.

په پورته یادو شوو کسانو کې ما ډیر کار کړی دی، چې (۷۱) کتابونه مې د پښتو د ترقۍ لپاره کښلي دي او د دې ټولنې پنځه ستوري دادي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالحی حبیبی، قیام الدین خادم، گل پاچا الفت، عبدالروف بینوا او صدیق الله رشتین.

پوښتنه: څرنګه چې حبیبی صاحب په پښتانه شعراء کې د شاعرانو تذکری کښلی دی. په دې هکله خپل نظرورکړئ.

ځواب: دا کتاب ځینې نیمګړتیاوې لري او هغه دا چې په دې کتاب کې د شاعرانو په ځای یې د عاشقانو نومونه یاد کړی دي.

لکه اسلم خان او رابعه، ظریف خان او مابۍ، مومن خان او شیرنۍ او نور، د دې لړۍ دویم ټوک مالیکلی، دریم ټوک پښتو ټولنې او عبدالشکور شاد لیکلی، څلورم او پنځم یې عبدالله بختاني چاپ کړی دی.

پوښتنه: په پټه خزانه چې محترم مشرقلندر مومند صاحب پټه خزانه فی المیزان لیکلی دی، په دې هکله تاسو محترم څه خیال لری؟

ځواب: زه د قلندر مومند کورته تللی وم هغوی راته خپله لیکنه پټه خزانه فی المیزان ډالۍ کوله، خو ما انکار وکړ او ردمې کړه، مطلب دا چې د دې دالیک د پټې خزانی په هکله او د هغې تردید سم نه دی ځکه په دې کتاب کې د (۵۱) شاعرانو اشعار راغلی دي.

حال دا چې حبیبی صاحب شاعرهم نه و، نو دا اشعار چې سبکونه یې بیلابیل هم دي له کومه شول.

پوښتنه: ستا سو محترم په نزد د صحیح او غلط معیار څه شی دی؟

ځواب: صحیح دوه شرطونه لری او هغه دا چې روایت صحیح وي چې مقبولیت ولري او دیو پوه شخص له خوا تائید شی.

پوښتنه: ستاسو محترم په خیال د ادب تعریف څه دی ؟

ځواب: د دې پوښتنی له پاره دی زما کتا ب د ښکلا وړمې وکتل شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: وايې چې پخوا پښتو ډيره محکومه وه ، نو د کومې جذبې او احساس په بنا تاسو دومره وځلوله.

ځواب: څرنګه چې پښتون قام د افغانستان يو پياوړی غيرتي لوی قام و ، او دی هم .د دوی په هکله وړاند ينو افغاني درباړونو ډيراوبې کچه زياتې کړی و ،نو د پښتون قام د حق د حصول او د پښتو دلوړتيا احساس و چې پښتو مو د علم ژبه وګرځوله او بايد دا هم ووايو چې پښتو دافغانستان رسمي ژبه هم ده، او سياسي رونق ورته په دولتي چوکاټ کې وزير محمد ګل خان مومند ورکړ.

پوښتنه: د افغانستان او سني بدلونونه په ادب څه اثر لری که نه ؟

ځواب: هو کله چې دغوايي کو د تا وشوه ،نو د ادب دروازې وتړل شوې او کتاب خانې تالا شوې، خو دهجرت په حال کې بيا هم ډيرکار وشو.

پوښتنه: ستاسو محترم په فکر په بره او کوزه پښتونخواکې ادب ته څومره کار شوی دی؟

ځواب: په بره پښتونخوا کې پښتو ادب ته ډيرکار شوی دی او په کوزه پښتونخوا کې هم،خو متاسفانه چې په کوزه پښتونخوا کې يو واحد مرکزموجود نه و او حکومتي ملاتړ يې هم نه درلود.

پوښتنه: تاسو محترم ادب او سياست سره څومره لازم او ملزوم ګڼئ ؟

ځواب: زه ادب سياست سره ډيراوبې حده لازم او ملزوم ګڼم .ما به پاچاخان ته همدا خبره کوله چې د سياست له پاره علم، اقتصاد ،او کلتوريوه اساسی زيربناء ده ،نو حتمی پکې داتوکي شامل کړئ.

پوښتنه: تاسو محترم د زماني دغوښتني سره سم د نثرضرورت زيات ګڼئ که د نظم ؟

ځواب: نظم او نثرهريو خپل مقام لري، خو زما په فکر د نثرضرورت ډير دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: تاسو محترم په پښتو کې د شوي کارځخه مطمین یې ؟
ځواب: پښتانه لیکوال او شاعران باید لازیات کاروکړی او خپل جد وجهد ته د مرګ ترسرحده دوام ورکړی، ترڅو چې پښتو ژبه د نورو ژبو سره پوره پوره سیاله شي.
پوښتنه: تاسو محترم د نوی کول یا نسل شاعرانو او لیکوالو ته څه پیغام لرئ ؟
ځواب: زما د نوی کول یا نسل شاعرانو څخه داهیله ده چې پښتو د نورو ژبو سره سیاله کړی او خپل راتلونکی نسل ته د ترقۍ او پرمختګ مشالونه ورپه لاس کړي. ډیره مننه صدیق الله رشتین صیب(۳: ۸، ۱۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاورې جریدې سره مرکه

مرکه کوونکی: ع ، حصاري

پوهاند رښتین د شین اسمان هغه ځلانده ستوری دی چې لاتر اوسه یې رڼا لکه د سهار سترګه هرې خواته خوره ده. دی د ادب په میدان کې پیژند ګلوی ته اړتیا نه لري، نیږدی نیمه پیړۍ یې د پښتو ادب د خدمت له پاره خپل ژوند وقف کړی دی او په ډیره مینه د منزل په لور لاروهي.په داسې حال کې چې د ۷۷ کالو اوښتی دی، اوس هم قلم پـه لاس دهیـواد او هیـواد والـو دردونـه لیکي.او د پښتو ادب دبډا ینې له پاره ارزښتناک اثار رامنځته کوي.
د خاورې جریدې یوغړي ورسره مرکه کړې ده چې د درنولوستونکوله پاره خپریږي.

پوښتنه: محترم استاد پوهاند رښتین تاسو چې په پښتو ادب کې لوړ مقام ترلاسه کړی دی او په دې اړه مو د نیمې پیړۍ څخه زیات خدمت کړی دی، څومره د خپل کار څخه راضي یاست، اوکوم ارمان مو پـه دې اړه پـه زړه کـې پاتي دی چې سرته رسیدلی نه وي او ځوانانوته یې د سرته رسولو توصیه غواړی؟

ځواب: ماچې خپل ټول ژوند د پښتو ادب د خدمت له پاره وقف کړی دی اوله اویا (۷۰) څخه زیات کتابونه مې لیکلی دي ،چې زیات یې چاپ شوی دي، اودنورو دچاپولوله پاره کار روان دی.

د پښتو ګرامر، ادب تاریخ ،هنری نثر، شعرونه او سفرنامو......په باب مې کـارکړی دی، داچې دژبې تحقیق او څیړنه لوی کاردی مونږ چې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارکړی دی، پرې قانع یو. پښتو ته مو وده ورکړی ده له پاره ددې چې دغه کار دوام ومومي دژبې او ادب پرمختګ نورو ځیرنو او کارته ضرورت لري، اوترمرګه پورې دالړی جاري ده. پښتو په نړیواله سطحه خلکو پیژندلی ده، انګلستان، امریکا، ایران، چین، المان، روس، هندوستان، پاکستان، افغانستان رادیوګانې په پښتوژبه خپرونې لری، پښتو مو دافغانستان په اداري چارو او دولتي اداروکې وکاروله، اودازمونږ لوی مقصد وچې پوره شو.

پوښتنه: ترکومه ځایه چې تاسو اثارمونږ مطالعه کړی نسبت نظم ته مو دنثرخوا درنه ده، ددې کارعلت راته روښانه کړئ؟

ځواب: دیوې ژبې دپرمختګ له پاره چې څومره نظم اهمیت لري، له هغه څخه زیات نثرداهمیت لرونکی دی. دنظم ویل ښه دي خوپه اندازه لکه چې ما یوځای کې ویلی دي، څنګه شعرڅومره شعر، یوازې شعرژبې ته پراختیا نه شي ورکولای، دنثروخواته هم توجه وشی. ددې له پاره چې دپښتودنثر خوا پراختیا ومومي مادنثرخواته ډیره توجه وکړه، اوپه دې اړخ کې مې ډیرڅه ولیکل.

پوښتنه: دپښتو دخدمت له پاره په لره اوبره پښتونخوا کې کارشوی دی تاسوکوم یو ښه ارزیابی کوئ؟

ځواب: پښتو ادب ته کوزه اوبره کارونه شوی دی، خوپښتو ټولنې زیات کارکړی دی، اودلته پښتو اکاډیمۍ زیات زیارایستلی دی. دلته دیوانونه چاپ شوی ترجمې هم چاپ شوی دي، په نوروبرخوکې هم څه کتابونه لیکل شوی دي، خوزیات اومنظم کار په افغانستان کې شوی هلته په نظراوعمل دواړو کې کارشوی دی، په دفترونوکې پښتورواج شوی، مکتبونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو شوی، چې دلته داکارنه دی شوی، دلته د شعر په برخه کې زيات کارشوی.نثرته دومره توجه نه ده شوی.چې بايد دې خواته هم توجه وشي.
دافسانواوکيسو په برخه کې دلته ډيرکارشوی.
دلرواوبرولیکوالو له پاره يومرکزيت پکاردی، چې په مشترک ډول د پښتوژبې خدمت وکړی.
پوښتنه: په خپلو اثاروکې موکوم اثرخوښ دی ؟
ځواب: زما خپل ټول اثار خوښيږي، دهريوپه ليکلوکې مې زخمت ګاللی دی، خود پښتوژبې ګرامر تر ټولو مهم ځکه دی، چې دژبې د ځيرنوپه باب اساسي رول لري، خوبيا هم وايم چې د پښتوادب تاريخ او ګرامر.... هريو مې خوښيږي.
پوښتنه: داچې تاسو په افغانستان کې دنثرپه ټوټو لومړی درجه جايزې هم ترلاسه کړي دي، که ووايې چې دغه استعداد مو څنګه پيدا او وروزلو ،په دی معنا چې زده کړه مو په منظم ډول ترکومه ځايه پورې کړی ده؟
ځواب: خپلې لومړی زده کړی مې دننګرهارپه نجم المدارس کې سرته رسولی،اوبيا دلوړو زده کړو له پاره کابل ته لاړم ،اودکابل په عربي دارالعلوم کې مې زده کړه ترسره کړه،اوپه ۱۳۱۸ کال مې لومړی رسمي دنده پيل کړه،خوتردې دمخه موپه ۱۳۱۲ لمريز کال لومړی شعر په مطبوعاتو کې خپورشو ،اوپه ۱۳۲۷ لمريزکال مې يوې نثری ټوټې (نوی کال نوی زيری)ممتازه جايزه وګټله.ددې مسابقې په هيئت کې،محمدهاشم ميوندوال ،سيد شمس الدين مجروح او عبدالرحمن پژواک هم شامل وو.
پوښتنه: ستا په نظربهترين شعرکوم دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: بهترين شعرهغه دی چې مقصديت ولري، يو سپيڅلی هدف او مقصد ولري، شعرونه مخکې له چا په بايد اصلاح شی، چې په تول برابروي، بيادی چاپ شی، د شعرچاپيدل په هرصورت بايد په اندازه وي.
پوښتنه: تاسو چې د پښتوژبې او ادب له پاره دومره خدمت کړی دی په دی لارکې زمونږ ځوانو ليکوالانو او شاعرانو ته څه توصيه او لارښوونه کوئ ،چې ستاسو غوندې مشرانو په نقش قدم لاړشی؟
ځواب: زما توصيه ددوی له پاره داده چې دژبې کمبود پوره کړي يعنی دنوی عصرپه تناسب نوي لغات جوړکړی، ددې له پاره چې پښتو ژبه پرمختګ وکړي د پښتو بنيادي کتابونه بايد ولوستل شي، لغات راټول شی، داسې لغات اوس هم په ولسونو کې ويل کيږي چې راغونډ شوی نه دی او پاتې دي همدا ډول د پښتو ژبې تدريس ته بايد زياته پاملرنه وشی. دانسان فطرت هيڅکله هم نه مړيږي، خوبيا هم د پښتو تاريخ مکمل نه دی ليکل شوی، دی ته بايد په پوره ډول کاروشی، که زما په وخت کې داکمال پوره نه ونه رسيد ،هيله لرم چې په راتلونکی کې داکارترسره شی، ځوانان دی په يوه مرکزيت سره راغونډ شی، او دژبې او ادب له پوهانو سره دی تماسونه ټينګ کړي او مشورې دی تري واخلي، په هرکارکې دی د مشرانو سره مشوره کوی، او بيا دی کارونه سرته رسوي. (۲: ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر

داروانښاد پوهاند رشتین په علمي ادبي، فرهنګي، سیاسي او ملي هر اړخیز شخصیت باندې ډېرو بهرنیو او کورنیو پوهانو او نامتو شخصیتونو په مختلفو وختونو کې په خپلو لیکنو، ویناوو، اشعارو او پیغامونو کې څرګندونې کړې، چې د اثر کې همدې موضوع ته ځانګړې شوې او په دوو لویو برخو ویشل شوې.

لومړۍ برخه یې پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر:

په دې برخه کې اکثره د هغه بهرنیو پوهانو نظریات راغلي چې د پوهاند صاحب په ژوند یې په خپلو لیکونو او پیغامونو کې څرګند کړي دي.

فاضله رښتینه رب دې مه کموه !

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

ستاسې له خوا دوې شمارې ۳۴۱-۳۴۲ راورسیدې. زه ډېر ممنون او شاکریم.زه به ستا او ستا د ټولنې د کوم کوم احسان شکرادا کړم شم.رب دې ستا مساعي د ټولنې په حق کې مشکورې کړي. پښتو مړه وه تا ژوند ئ کړه، رب دې تا ژوندۍ لرینه.

د پـــــښتو ځـــلانـــــده لمـــــره
رب دې تـــــاکړي بهـــــــوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

درست پښتون دی منت بار دی
ای زما دزړګي سره
په وجود باندې دې ویاړي
پښتون ټوله لروبره
وفا خواست کوي له ربه
چې رښتین کې منوره
بریالی په دواړو کونو
بریالی او نیک ثمره

پرون دې مکتوب مبارک راورسید چې موجب د ډیر فرحت وګرځید.
والسلام ابوالوفا (۱۳۳۱ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۳۴ مخ

د. ا. س ګراسیموا !

پوهاند رښتین هغه شخصیت وچې دافغانستان د معاصر فرهنګ په وده او پرمختګ کې یې ارزښتناک او اوچت رول لوبولی دی، پوهاند رښتین دافغانستان د فرهنګ له پاره نه هیریدونکی خدمتونه کړی دي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۲ مخ.
د پښتوټولنې مشر ښاغلی رښتینه !
زه غواړم چې تاسو ته دمجله کابل او د دوکتابو دپاره چې ماته لیږل شوی وو ډیرتشکروو ایم. تاسې خبریې چې زه د پښتود خوږې ژبې په بابت کې ډیرشوق او ډیره مینه لرم هروخت چې مجله پس له لوی سفرله افغانستان څخه زما کورته راورسیږی، زه ډیرخوشحالیږم.زه امید کوم چې هم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستقبل کې په ښه شان زما وکورته ورسیږي.سره ددې چې اوس دان آربرپه ښارکې په بل سړک کې اوسم.
ستاسې د پښتو دښه ګرامردوهم جزء به کله چاپ شی؟
سلامت اوسئ صاحبه اوبیا ډیرتشکر.
هربرت پنزل - سپرلګ ستریټ - ان آریرمیشیګن - امریکا .(۱۳۳۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۱ مخ

پوهاند رښتین د پښتوټولنې مشر !
ډیرشکرکوم چې ستاسې په لیک سرلوړې شوم، ستاسې پښتوګرامر راورسید ، زه پوره یقین لرم، چې دغه کتاب به زما دپاره دپښتوپه مطالعه کې ډیرسودمن واقع شي. ماته اجازه راکړئ چې تاسې ته په یوه بله مسئله کې رجوع وکړم.تاسې به خبریاست ،چې ستاسې په باره کې (ددنیا د ادبیاتو په انسایکلوپیدیا) کې چې دلته خپره شوې ده څوکلمې ویلې شوی دي.
اوس په سودا کې یم چې دغه مقاله کې خطایي نه وي راغلی نوله تاسې نه څوپوښتنې کوم.
۱- ستاسې دزیږیدنې نیټه کومه ده ؟
۲- ستاسې اوسنی شغل څه دی ؟
۳- ستاسې مهم آثرونه کوم کوم دي؟
۴- زه به ډیرخوشحاله شم که په دې صورت کې له ماسره کومک وکړئ.
داکترمون لورنتس - برلین. (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی ډاکتر رښتین !

ستاسې د نفیس کتاب پښتو ګرامر یوه نسخه چې زما د پاره مو را لیږلې ده ، ما وکتله او زه پرې ډېر خوشحاله شوم. تاسې د غه کتاب زما د پاره را لیږلې و خو هغه د برتش موزیم مامورینو د ځان د پاره واخیست. ما د هغه کتاب رسید تاسې ته درواستاوه.

ګ. مرډیت اونس د ختیځ پیژندنې څانګه ، برتش موزیم ،لندن (۱۳۴۳ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

ښاغلی پروفیسر رښتین !

کله چې مونږ په نوي ډیلي کې سره ولیدل نو ما تا سره وعده وکړه چې زه به تا ته هغه مقاله چې په نوي ډیلي کې مولوستې ده ،په کابل کې به یې درکړم. څنګه چې ما په کابل کې وخت پیدا نه کړ ،چې تا وګورم. زه به په منی کې کابل ته درځم او کوښښ به وکړم چې تاوګورم. اوس مې په خپله مقاله دوهم وارنظرا چولی دی. زه امید لرم چې ستاسې مینه ورسره ډېره ده ، غواړئ چې ترجمه یې کړئ او د اکاډمی په مجله کې یې خپره کړئ.

ستاسې ملګری پروفیسر هلمت هومباخ – غربی المان (۱۳۴۳ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

استاد پوهاند رښتین د پښتو اکاډمی مشر !

ستاسې ښه تحفه د پښتو ګرامر را ورسید. زه د پښتو ژبې له زده کړي سره ډېره مینه لرم. ستاسې د کتاب را لیږلو څخه ډېر تشکر کوم.

زه بیا په دې خبره ډېره خوشحالی ښکاره کوم ،چې تاسې د پښتو ژبې ګرامر چې په پارسي لیکل شوی دی، ماته را لیږلی دی. د غه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب ماته پس له ډیر انتظار نه راورسید. ماهم تاسې ته د خپلو کتابونو مجموعه دراستولی ده. امید کوم چې فایده به ورنه واخلی.
دکتوریوسف عزیزالدین دعراق دالمجمع العلمی سکرتر- بغداد (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.
ښاغلی پوهاند رشتین !
ستاسو ښه کتاب د پښتو مصدرونو لارښود راورسید او راته به دفعل دزده کولو د پاره بیشکه ډیر مفید او ګټوروي.زه به دا بخش او ستاسو د ډیرو کلونو په دوام لرونکې مهربانۍ او سخاوت باندې دزړه متشکریم. امید کوم چې تاسو او زما په کابل کې نورو دوستان ټول تکړه یئ.
په درناوی
جارج مارګن سترن –اوسلو- ناروی (۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.

ښاغلی پوهاند صدیق الله رشتین !
دروړونکی ددې خط میرمن ساموکروتکینا زما پخوانې شاګرده ده اوس د قاموسونو په نشراتي مؤسسه کې د شرقي ژبو د شعبی مشره ده.
درته به معلومه وي، چې پښتو روسي لومړی لوي قاموس چې مالیکلی دی.اوس ترچاپ لاندې دی. که ستاسو اجازه وي نو میرمن ساموکروتکینا به په پښتوټولنه کې یو کنفرانس ورکړی، چې تاسې ته ددغه قاموس محتویات او خصوصیات دروښیي هغه کتابونه او مجلې چې پښتوټولنې په دې شلو کلوکې رالیږلی دي، دقاموس په تدوین کې راسره ډیره مرسته کړی ده ، نو ستاسې ددې مهربانې څخه ډیرممنون یم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل صمیمانه سلامونه تاسې ته او د پښتو ټولنې محترمو غړوته وړاندې کوم.
م اسلانوف ، مسکو ۲ نومبر (۱۹۶۵ع-۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.

ګران پروفیسر رښتین !
ښووړئې پخوا ستاسې دوه کتابه یعنې ژبښودنه او پښتو کلي مې واخیستل ،ددې کتاب د پاره ډیر تشکر کوم.زه تراوسه لا پښتو کتابونه لرم او تاسې ښه پیژنې ،چې بې کتابونو کار نه کیږي.زه ستاسو کتاب ژب ښودنه په چکي ژبه ترجمه کوم او غواړم چې په انګریزي ژبه یې په پراګ کې خپور کړم.ما یو کوچنی کتاب د افغانستان په باب کې ولیکه او دغه کتاب اوس چاپ کیږي.زه به بیا تاسو ته یو کتاب هم لیږم.زه جورنال کابل ته ډیر اړتیا لرم که ممکن وي ما ته یې را ولیږئ. ستاسو نیک مرغي او بری غواړم.
داکتر بچکا – پراک ،چکوسلواکیه. (۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۵ مخ.

ګیرس روسي پوهاند په خپل کتاب (پښتو ادبیاتو تاریخ) کې لیکي:
((رښتین یو ښه نثر لیکونکی او په نثر کې د بدیعی اثارو خاند دی ، د ژبې او تاریخ په برخه کې زیاته څیړنه لری، دده د هند سفریو په زړه پوري منلی اثر دی،چې په نثر کې یو غوره او تازه اثر باله شی.))
جرګه مجله ، پوهاند رښتین د پښتو ژبې او ادب ځلانده څیره ، ۱۳۷۰ل د سنبلی میاشت ، ۲۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانه استاده صدیق الله رښتین صاحب !
ستاسې لیک د پښتو کلي دلومړی ،دویم او دریم ټوک سره راورسید او ستاسې ډېر ښه یو ځل بیا تشکر کوم. په دې برخه کې ستاسې مرسته زمونږ دزیات تشویق سبب کیږی.زمونږ د پښتو انجمن کلاسونه په ابتدايي مراحلو کې دي.زیاته هیله لرو چې په راتلونکو کلونو کې دژب پیژندنې او ژبپوهنې د اصولو سره سم د پښتو ژبې په تدریس پیل وکړو ،اوس زه د ستی په پارسی ژبه د دستورزبان پښتو په لیکلو او تالیف بوخت یم. او دا کار د هغو ګرامرونو چې تاسې او پوهاند میرحسین شاه لطف کړی دی او دځینو نورو کتابونو په کومک ترسره کوم.
داکتاب به په عین حال کې مختصراو دژب ښودنې په اندازه وي،دژب پیژندنې برخې به ولری او کوښښ به وکړم،چې دا سې کلمې پکې راشي،چې پارسی ژبې ته ورته اصلي پښتو وي.او په ضمن کې به شریک کلمات هم ولري.په آخر کې به د پښتو پخواني او نوي ادبیات خصوصاً دخوشحال ختک برخه پکې هم زیاته کړم،ترڅو چې لوستونکې د دې مهمې ژبې سره په ښه توګه اشنا شي.
له تاسې او نورو دوستانو څخه هیله کوم چې په دې کارکې راته دبریالی توب دعا وکړئ.
په ډېر احترام
علی اکبرجعفري ،تهران-ایران(۱۳۴۵ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۲۱ل ، ۴۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګران پروفیسر رښتین !
ما عزم درلود چې د عشق آباد او کابل دراستنیدو سره سم درته لیک ولیکم، ما په عشق آباد کې ستا له وینا او دوستۍ څخه معنوي او علمي استفاده وکړه، د پښتو ژبې او ادب سوال تر او سه پورې زما په مغزو او فکر کې دی او هیڅکله مې له خیاله نه دی وتلی. د دې لیک په ملتیا دهغه لیک یوه کاپي درلیږم، چې ما په همدې مناسبت داکتر ن، بامیټ ته لیکلی دی او ستا سو مطالعې ته یې وړاندې کوم. زه په کلکه سره د تا سو نه هم هیله کوم چې ده ته شخصاً په دې موضوع کې یو لیک واستوئ.
زه یقین لرم چې دې به د پښتو ژبې او ادب د رعایت په برخه کې زموږ عزم او ټینګار ته پوره توجه وکړي. دا سې امکان شته چې زه به د پسرلي په میاشت کې اروپا ته د تګ په لاره کې له کابل څخه تیر شم. که ممکنه شوه نو زه بیا ستا دلیدلو شوق لرم.
داکتر رام راهول – د جواهرلال نهرو پوهنتون د نړیوالو څیړنو ښوونځی ډیلی – (۱۳۵۱ش)
ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل، ۵۱ مخ.

استاد محترم رښتین !
د نوی کال په نسبت تا سې او ستا سې ملګروته د مینې ډک سلامونه او تبریکونه وایم او ستا سې روغتیا او بری غواړم. ډیر شکر کوم، چې د کابل مجله په پرله پسې ډول ماته استوی. د غه مجله او هغه نور کتابونه چې ماته مو رالیږلی دي، زما د کار د پاره ډیر ارزښت لري. د افغان پیژندنې د محصلانو سره یوځای یې لولم او ښه فایده او ګټه ورځنې اخلم. هیله لرم چې دغه دوستانه روابط به همیشه د پاره ټینګ وي. د عشق آباد سفر په باره کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې ستاسې مقاله په ډېره خوشحالی ولوستله.په عشق آباد کې ستا په لیدو ډیرخوشحاله شوم آرزولرم چې بیا سره ژرترژره وګورو.ددې لیک سره یوځای دوه عکسونه چې په دوشنبه کې مو اخیستی وو ، دراستوم.
په ډیراحترام
ډاکترمانفرید لورنتس-برلین(۱۳۵۱ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ،**۵۲** مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د افغانستان او کوزې پښتونخوا د پوهانو په نظر

په دې برخه کې د افغانستان او کوزې پښتونخوا د نوميالیو لیکوالو څرګندونې، خاطرې او د عقدیت پیرزوینې د پوهاند صاحب په ژوند او له وفات وروسته ټولې په مختصر او لنډه توګه بیان شوی دي.

زما ګرانه ورور رشتینه !

نن په پوسته کې ستا کتاب د پښتو ادب تاریخ را ورسیدئ، سترګې مې روښانه شوی زه تا ته تبریک وایم، چې د اسې یو مفید اثر دی لیکلی دی. خدای زده چې ډیر خوښ شوم. رب دی عمر اوږد کا، چې پښتانه ستاله زحمته ګټه یوسی.
وروره !له پښتو ټولنې څخه ستا په انفکاک ډیر خپه شوم. ته به وایې چې ته نو ولی لاړې؟ وروره ! دا د پښتو ټولنې بدبختی ده، چې یاران ټول سره متفرق شول، خیر:
خدای به تللی یاران بیا سره راټول کا
توري خاوري به په سرد رنتبول کا
زما غزیزه ! هرچیرې چې یی، تمنا لرم چې ته به د پښتو خدمت وکړی، پښتو غریبه څوک نه لری. خدای دی تاغوندې زلمی ژوندی لری. نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهیږم چې اوس دی صحت ښنګه دی، زه له خدایه غواړم، چې تاته کامل صحت عطا کړی، څکه چې ته د پښتانه د کهول یو څراغ یی!
ورور د پښتوټولنی په تشتت غمجن شوم او بیا خوښ شوم، چې ته د مطبوعاتو په شق کې پاتې شوی او د بانډې ونه وتی! د دنیا سیر او تحولات کله په زړه پورې مینان هم بیلوی، زه که څه هم له تا سې څخه لیری یم، خو زړه مې ستا سی سره دی ستا کتاب مې وکوت ډیر ښه دی، د پای فهرستونه یې ډیر غنیمت دي. زه خو اوس له مطالعې او کتابه لیری یم، امید لرم چې ته به د غه لار نه پریږدی، زه خو اوس تش لاډو شوم.
ورور! داخو کرښې مي تا ته ددې د پاره وکښلی، چې د پښتو ستر ګور خلق ستا قدر کوی، مه مایوس کیږه. د دنیا ډګردونی پراخ دی چې هیڅ. عمل بې نتیجې نه پاتې کیږي! ستا کار او زحمت قدر لری، زما نه هیریږی، د خدای هیر مه سی!
ستاورور عبد الحی حبیبی
اول قوس **۱۳۲۵** ش قندهار
ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. **۱۳۶۱**ل، (**۵-۶**) مخونه

ښاغلی فاضل رشیتن صاحب خدای دې روغ جوړ لره!
مونږ له ډیروخت نه په دعاګانو اموخته شوی یو او په مکتبونوکې هم راته اول ځل دعا خولې ته راځي. دا زمونږ زوړ عادت دی، مګر دومره ښه ده چې زه د غه شان دعاګانې هغه چاته کوم، چې د هغوی صحت او حیات د پښتنو د پاره مفید وي او یو کار پرې جوړ وي.
له دې خوا خیریت دی او ترا و سه ژوندي پاتې یو، مګر دیر غابنونه راته چیچل کیږي. کومه اجتماعي فایده چې زمونږ په نظر کې ده، هغه لاس ته نه راځي او خلق ویده دي، مګر هغه کسان چې زمونږ خبرې د ځان د پاره ښې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼي، وينښ دي او په زړه کې يې راته اچوي.کاشکې ددغه نفرت او حسادت په عوض کې د څه اجتماعي مفاد امید هم وای.
په هرصورت مونږ اوس خپلې مالیخولیا مجبور کړي يو ،چې څه په زړه کې لرو ،هغه ښکاره کړو او خپل هغه مسئولیت چې د نن ورځې تفتیشونه يې پوښتنه نه کوي اوزمونږ په ژوند يې څوک پاڼه نه اړوي تريوه حده رفع کړو ،مګرګوروچې داکارترکله کولای شو.هغه څه چې يورياست يې مقابله نه شي کولې،يومديريت به يې څنګه وکړي.زه اوس له ډيرومشکلاتو سره مواجه يم اوکه رشتيا ووايم نودنورو مطبوعاتو په تناسب لږ غوندې افراطي شوی يو.خير دا قصه به پريږدو اوتاته به عرض وکړو ،چې اتحاد مشرقي خوستاسي ملګروپه قلمي مرسته يو څه قدر ژوندی شوی و.يوزه خوهيڅ نه شم کولی اونه زما له لاسه څه کيږي.په دې وختو کې که دښاغلی خادم صاحب مرسته له مونږ سره نه وای.نواخبارخوبه دپخواومهموليکوالوله آثارو بيخي محروم شوی و.ځکه چې ستاله خواهيڅ رانغله.دتيرو ورځودپاره خوته قوي ځواب لری.چې يوډيرمهم کار درپه غاړه و.اوس چې په خيرکابل ته راغلی،ولی دی اتحاد مشرقي هيرکړې دی ؟
رشتين صاحب ! په مشرقي کې د ډيرو خلقو مينه اومحبت ستاسې په نسبت وينم اوستا غوره مضامينو او آثاروته دلته تلوسه او تنده موجوده ده. اتحاد مشرقی ستاله قلمي ملګرتيا ډيره استفاده کړی ده اوهميشه موستاسې لورته انتظاراوسترګې وي.نومونږ مه هيروه اوددې ځای علاقه مندان خوشحاله ساته !

په احترام

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي ليکونه ،پوهاند صديق الله رښتين. ۱۳۲۱ل ، (۷-۸) مخونه

ګل پاچا الفت – جلال آباد (۱۳۲۲ش)

په مونږ ګرانه رښتينه روکيه !

خط دې په داسې حال کې چې زه د نارو غتيا په کټ پروت وم راورسيد ستا ليک د مشرقي د خلکو په شان لوخ لغړو ،په مايې تاثير وا چاوه ،ليکلي دي وو ((د کابل مجله او پښتو ټولنه به نه هيروئی-اوريدلي مووو چې د غلته د کلوب سره کومه مجله هم ملګري ده ،مګر په پته يې پوه نه شوو.چې څو تاسو خوځيږئ نو په هرات کې خو ادبي پارسی مجله راووته او مزارکې به هم راووځي ، هغه بله ورځ خبرنه شوې چې تجارو غونډه وکړه او د مجلې د نشر د پاره يې يو لک افغانۍ غونډې کړې.په کابل کې لطيفي له مرستون څخه د برګ سبز په نامه يوه فارسي مجله په ګستتز چاپ راوويسته.مونږ ويده يو ،چيغې وهو ،نورو يښوو او په خپله حرکت هم نه کوو.خدای دې زمونږ عاقبت ته خير پيښ کړي !))
روکيه !د کابل مجله او پښتو ټولنه که څوک پوهيږي،د ګردو پښتنو او پښتونخوا مشترک دولت دی.دې دولت ته ترقي ورکول يا ورسره کومک کول په کوم رښتين يا کوم بينوا يا کوم يو بل باندې احسان بارول ،د دغه شخص په بی ذوقۍ او کوتاه بينۍ محموليږي !
د دې ځای د کلوب او مجلې په باب خو ترا و سه څه نه دي شوي.د دې ځای ژمی لخوا خو تيرشو.په ثور کې ټول خلک تالاترغۍ کيږي،نو که ژوندي وو ،بيا بل ژمي کې د دغو شيو نو پوښتنه کوه ،هيله ده چې دا خبره به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسانۍ ترستوني تيره کړی، ځکه چې ته پښتون يې او پښتنو ته نن دصبراو سکون تربيت او د سبا وعدی ورکولی شي. مقنع ځواب دادی، چې ته خو ښه ټينګ مسلمان يې نو چې مساجد شته. نوکلوب ته څه حاجت دی؟ دمجلې په باب خبره داده چې دغه موجوده اخبارونه او مجلې چاسم کړل، چې لانورهم غواړي ! که ته وايې چې اتحاد مشرقي دکلوب او مجلې په باب ليکلي وو، نوخبره داده چې اتحاد مشرقي خوهم آخراخباردي او بيا دهمدغو خلک چې ته تري شاکي يې ! دلطيفي په برګ سبزاو دمزاراو هرات په ادبی او مطبوعاتي پيشرفت مې شکرووېست.
خدای دی توفيق ورکړي. مګردسيستان هديه او دميمنی تحفه چې اوله راوتلی ده او دويمه راوځي تاسونه دي ياد کړي !
اوريدلي مې دي چې په طلوع افغان او بيدارکې هم حرکت پيدا شوی دی. په هرصورت تا غوښتی دي، چې مشرقي دهرات او او مزار سره مقايسه کړی، مګرستا هيرشوی دي، چې هرات يومدني مرکزلري، چې په عصري اصولوتوسعه اوتعميرشو ! مګرجلال آباد په لوی لاس خلکوورانکړ ! په دې لس دولس کاله کې روسيه ، اروپا ، جاپان وران شوی وو ، بيرته آباد شول. ستاسوجلال آباد لاهماغسی کندوالی دی او دورانۍ ودانۍ نقشه يې لاهم نه ده معلومه او نه پکې ځوک کناراب قدری جوړولی شي. په هرات کې داتفاق اسلام روزنامه او دبلديې مجله ځومره په ښه درنه بودجه منل شوې دي، اودلته يواتحاد مشرقي دی، چې نه لوئيږي او نه ورکوټی کيږي. هلته دمعارف رياست اودلته يې مديريت دی، مزارلاهم دغسې درواخله !
په عقرب کې ماسره چا تيلفونی خبرې کولی، ويل يې چې په مشرقي کې هرشي ډيروي راويې ليږه ! ماورته ويل دلته تبی ډيرې دي، ده پناه وغوښته ، ويل يې دخدای دپاره نه يې غواړم، زما توبه شه !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سرکاڼو کلي خوبه تالیدلي وي، د دري سوو کورونو څخه به زیات نه وي لکه چې ما اوریدلي دي سږ کال منی پکښې پنځه سوه مړي شوي دي.
دا سې د مشرقي هر کلی دروا خله، که څوک زمونږ په چیغو وهلو او ژړلو هم قهریږي، نو بنه ده چیغې به هم نه وهو.
قیام الدین خادم
جلال اباد (۲۷ جدی ۱۳۲۷ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، (۱۳-۱۴) مخونه

عبد الروف بینوا :

... د رښتین صاحب د ژوند زیاته برخه د پښتو ژبې په ادبي څیړنو او علمي پلټنو کې تیره شوې او د پښتو او پښتونولی رښتین مین او صادق خدمتګاردی په تیره بیا د پښتو ژبې په ګرامر او فقه الغة (فلالوجی) کې ښه لوی لاس لري او د استادی مرحلې ته رسیدلی دی.
ښاغلي رښتین سره چې څوک پوره اشنا نه وي او زړه یې نه پیژني نود ظاهري کړه وړه څخه به رښتین صاحب یو سخت طبیعته او مهره انسان ورته ښکاره شي، خو ترکومه ځایه چې زه خبرشوی یم ښاغلی رښتین لکه څومره چې نا اشنا خلکوته په ظاهره بې مینې او سخت زړی غوندې سړی ښکاري په هماغه اندازه اشنا یانو ته د پاک زړه خاوند دی او زړه یې ملګروته د مینې ځاله ده دا بیله خبره ده که څوک دده د مینې سره مینه و نه لري او دده سپیځلې مینه په مینه استقبال نه کړی ، البته دا خبره رښتیا ده چې ښاغلی رښتین د تظاهر طرفدارنه دی بلکې غواړي لکه څنګه چې دی هغسې ځان وښيي.(۴: ۴۷۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکاډیمیسن پوهاند عبدالشکور رشاد :

اروا ښاد پوهاند رښتین د پښتو ژبې د تحقیقي ادب یو تکړه سپورو ،ده د پښتو ژبې د غناله پاره ډیر ترخه او اوږده مزلونه وهلي او پښتو ته یې ستر فرهنګي سوغاتونه راوړي دي.
زه د پوهاند رشتین مړینه د پښتو ژبې او ادب ستره ضایعه بولم.
اروادې ښاده وي – د اروا ښاد پوهاند رښتین د ادبي زیار او کارستاینه او لمانځه دده حق دی.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۲۰۵**مخ.

ګرانه وروره رشتین صاحبه !
بختوریم چې پس له ډیرې مودې نه مې ستا یوتوته لیک واخیست،رښتیا ده چې هغه لیک داسې نه ولکه دانورعادي او معمولي لیکونه ،هغه د پښتنو په غم ژړا او پښتنو ته دو یښید و چیغې وی،زه یې تل د ځان سره ساتم او خواخوږو پښتنو ته یې لولم ،ښه ده چې د کابل غوندې ځای کښې هم د خوارو پښتنو غم خوری.
ورور ګلـه !رښتیا ده پښتانه خدمت او خادم تـه اړدي،خوډیره دخوشالی خبـره ده چې دیوې ډلې ځوانانو پـه ککری کې د پښتنو دیوالي او ویښید و فکرا و اراده لیدل کیږي.زه اطمینان او تسلي درکوم چې پښتانه به د زمانې رفتاریوا و راویښ کړي او دا باسیند دغاړې نه واخله تراموپورې به یو پښتون شي.
ځکه چې دا داوسني عصرږومبنی ِ تقاضا ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږه وروره ! نورخوسکون او چوپتیا چوره ګناه ده.دیو مکمل او پوخ پروګرام ضرورت دی. باید ټول پښتانه امیر او فقیر د پښتونوالي په پاکه نامه سره یو شي او کار او همت وکړي.

ویښنه ځلمیه ! زه هیڅ بدل شوی نه یم.سپین مسلمان او بیا پښتون یم. په دې نامه به ژوندی او مرم به.

زما کتابونه خو قرض درته پاتې دي.دا دوه کاله دې راله هیڅ کتاب نه دی رالیږلی.خدای دې درته یاد کړي، چې زما قرض خورا کړی.په هرصورت له خدای څخه دې روغتیا ،بری او برم غواړم.کله کله مو یادوه.

دځواني مرګ محمد عوض خان په مرګ چې تا کومه همدردي ښکاره کړې وه زه او زما کورنۍ ډیر تشکر کوو.

نور دې په خدای سپارم.

میراجان سیال کوډاخیل – مومند (۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۱۰ مخ

د پښتو ټولنې فاضل او لوی مدیرصاحبه !

له پخوا څخه د کابل مجلې سره شوق او ذوق لرم،ټول مضامین یې د سرنه ترپایه پورې لولم، اوتل د محترم مولیکوالو د ځلاندو افکار وځنې چې په دې مجله کې یې ښکاره کوي ،ډیرخوند اوفایده اخلم،په نتیجه کې دا راته ښکاره او معلومه شوه،چې د دې مجلې لویه برخه او اصلی هدف هغه شی دی،کوم چې د پښتنو غایه او مقصد دی.رښتیا او سپیڅلی خبره ده او شاید هرچاته به معلومه هم وي،چې پښتو ټولنې په دې موضوع کې،چې ویده پښتانه یې راویښ او خپل مرام ته یې ملتفت کړل،پوره او کافي خدمتونه کړي دي،چې دا د قدروړ خدمتونه به یې پښتانه هیڅکله هیرنه کړي،اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیریدونکي دي.نوکه مونږ وو ایو ،چې پښتو ټولنه د پښتنو د پاره یو علمي او اجتمــاعي مرکزدی، او پــه خپلــه (رښــتین) د دې وګړو محــور او سترغمخوردی، البته دا خبره بـه د حقیقتـه ځنـې لیـرې نـه وي.بلکـه عـین حقیقت او واقعه به وي.

محمد اکبرشینواری له عربی دارالعلوم څخه (۱۳۳۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۲۰مخ

ښاغلی محترم رښتین صاحب !

ګران پاکټ دی چې د سیپۍ پـه شـان لـه ښکلو مرغلروډک و د پښتو معلم پـه لاس راورسید.شکردی چې روغ یاست.نه پوهیږم چې د کندز د سیند او بـه او د چاردرې شنې ونې مو څنګه ترپام ښې شوی دي، ځکه هلته مو چې کندز تـه تشریف راوړی وخوسترګې موترې پټولې، که باوروکړئ د سږ کـال پسرلی چې بهترین پسرلی و درست ستاسې په سودا رابانديې تیرشو.په هرګل مـی یادولئ.خوارمان چې تاسوله انبارانبار غمونو یوځل هم نـه وزګاریږئ چې د قعغن د طبیعي ښکلا ننداره وکړئ.

محترمـه ! ستاسـی خدمتونـه کـه څـه هـم د پښتوژبی پـه لارکـې د هیریدانه دی، خوبیا هم تاسې تـه لاډیرې هیلی لـرو ،مثلاً د اتحاد جریدې ته هم وګورئ یعنی د اتحاد پښتوبرخې ته هم کله کله توجه وفرمایئ ،بده بـه نـه وي ،ځکـه چې د اتحـاد پښـتو برخـه ډیـره ضعیفه ده ځکـه چې مـدیر یـې غیرپښـتون دی.او د پښتوبرخې ترتیبوونکی یـې د ادبیـاتو د نـړۍ نـه لیـری پروت دی،نو په دې صورت د پښتوترقي پـه اتحـاد کـې یـوه ناشدني آرزوده .که فرصت وشو ننګرهاري ته مې سلامونه وو ایاست.

څـــوبه ګورمه ستا لارته شــــرمنده شوم انتظارته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خمیازی شوی داسې سترګی   امـــیدناست دی ستا دیدارته
ساه می غوټه شوه مری، کې   غــم مې نه پریږدي ګفتارته
ارمـــانونه دې ټول شو ي   کړی عرضونه ستا دربارته
لکـــه سوی شمه ناست یم   ســـتا دمړې شمعې مزارته
تــه نوکاشکی دیدن راوړی   دخــــپل وصل امیدوارته

پسرلی، کندز (۷-۲-۱۳۳۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۲۱ مخ

راته ګرانه رښتین صاحبه !

السلام علیکم: زمونږ پـه دې کتـاب کـې ډیرکـټ کـوټ شوی دی ستاسو موجودګي خوډیره ضروري وه، ولې هغه ونه شوه، مهربانی وکړه ددې خط په لیدوراشه زه یې ستادکتونه بغیرنه شایع کوم.

فقط ستا پاچا خان ، ۱۳۶۱ل کال

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۵۴ مخ

خوږه وروره رشتینه قلم دې نورهم تیزشه !

ســتالیک راورسید ،دیو ســنجیده اوپـه کارســتړي ادیـب خیـالات پکــې ځلیدونکي ښکاریدل.

وروره ! مونږ بې لاسو پښویو ،ستا سودترقی اوکامیابی، دعـاکوو ،زمونږ پـه ځلمـوکې هـم ستاسـوله برکتـه دژونـد آثارښـکاره شـوي دي.اوس پـه خوبولــوڅیروکې دنــوې غزونــی آثارښــکاری. دمحکومــو پښــتنوځلمي ستاسو سره همدردی لري.دپښتون په وحدت اومرکزیت کې درسره ملګري دی. کاروان تګ ته تیاردی،خومشرغواړي.زما اشعاربه څه وي،چې تـه یـې داوریدو خواهش کوی،زما یـوه دکابـل سفرنامه وه،هغـه هم سی آیـی ډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ کیدلو ته پرې نه ښوده. زما په منظومه سفرنامه کې ستا په حقله هم څه شته غرض کوم:

بحث چې په (ی) و ،لراوبرته یې ماخیال وکړ
یــــو محمد نوراوبل رشتین پکې کمال وکړ
کـــــله به خادم په دعوه خپله استدلال وکړ
کـــله پکتیا نی به په بل اړخ کې جنجال وکړ
کـــــله به الفت په اختلاف کې منځګړی شو
ولونه به یې دواړه سره یو کړه جوړبه پړی شو

هسی خونږدې دهري ورځې په رویداد کې ستا ذکردی، خو په یو شعرپکې دادی:

مــــا چې د خادم او درشتین علم ته پام وکړ
زړه مې د پښتون وپاکې خاورې ته سلام وکړ

کــوم وخت چې مونږ د کابل نه راوتو:

مــــونږ ســـره تـــردې لکه د سورې لګیدلی و
کوزشوبګرامې کې چې رښتین زمونږ ملګری و
خـــدایـــږو په پالنه کې زمونږه سترې شوی و
دی پــــه حــــوصله کــې د فولادو لکه پړی و
ده پـــــه ډیـــراخــلاص درخصتی معانقه وکړه
مـــونږیـــې دکــــړاو او دپالنې شکریه وکړه

په آخرکې به دا وایم چې زه ستا سو د کامیابي د پاره دعا کوم.

امیرحمزه شینواري (۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۲۱ل ، (۳۱-۳۲) مخونه

جناب حضرت صبغت الله مجددي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

درشتین صاحب تخلص دهغه دنوم ترجمه ده. څنګه چې یې نوم رشتین و ،هغسې په خپله هم صادق و ،پوهاند رشتین دسمندر مثال لري دهغه دخدمتونو خیرل دا معنی ورکوي لکه سمندر چې څوک په کوزه کې بندوي،دهغه خدمتونه دلمرپه شان روښانه او ښکاره دي،هغه په دې لاره کې خپل ژوند دژبې. ادب او فرهنګ خدمت ته وقف کړی ؤ او رشتین صاحب دپښتوژبې او ادب د پاره ستر خدمت کړی دی اودافغانستان معارف ددوي له کتابونو څخه پوره استفاده کوي دهغه خدمت دافغانستان دخلکو لپاره لویه سرمایه ده اودهغه خدمات به هیرنه شي !

دعلامه پوهاند ربنتین بابا یاد ، ۱۱۰مخ

سید شمس الدین مجروح:

پوهاند رشتین یوملي انسان و ،په خپله ژبه باندې عاشق و ،یعنې دپښتوژبې ،پښتني کلتور ،خپل وطن اوملت سره یې عشق درلود او ښه مبارز ؤ.پوهاند رشتین دپښتود ادیب ،نویسنده او عالم په حیث د پښتنولپاره ستر خدمتونه کړي دي.

دعلامه پوهاند ربنتین بابا یاد ۱۰۹مخ.

استاد قتیل خوږیانی:

دپښتود ادب دهسک څلانده ستوری اروابناد پوهاند رشتین د پښتني فرهنګ اوثقافت په نړۍ کې هغه ستره علمي اوفرهنګي ضایعه ده چې وختونه به تیرشي خوداتشه به ډکه نه شي.

پوهاند رشتین په هغه وخت کې دپښتودتعمیم او ترویج لپاره خدمت کړی دی چې چا په زړه وره توګه دپښتواو پښتون نوم نه شواخیستلای.

له الفت او بینوا خادمه خلاص شو

لوی استاد راځنی واخسته ورزګار

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغـــو تختې لانه وې وچې شوې
چـې يې بيل کړلو رشتين په خپله لار

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۰
ښاغلی قدرت الله حداد :
پښتوژبې ته درشتين صاحب لوی خدمت دده ګرامردی.
ده پـه پښـتوګرامرډيرکاروکړ اوهغـه يـې تکميـل کـړاو وروسـته بيـا ډيـرو ژبپوهانودرشـتين صـاحب لـه ګرامرڅخـه اسـتفاده کـړی ده.او کـه چاپيـا ډاکټری اخيستی ده نودرشتين صاحب دګرامرڅخه يې ځينی برخې اقتباس کړې دي اوخپل کتاب او اثريې پرې تکميل کړی دی.
دمرحوم رشتين يوعالي صفت اوخصوصيت داوچې لکه څنګه چې يې نوم رشتين ؤ دی خپله هم يو رشتينی شخصيت ؤ.ده هيڅکلـه دمسامحی څخـه کار وانخيست. خپله عقيده يې په هروخت کې پـه ډيـره ميړانـه بيـان کـړې ده .درشتين صاحب دا خاطره به دافغانستان ملت هيڅکله هيره نه کړي اوهغـه داچې ده دکمونيستی نظام په دوران کې دحکومت او دولـت سره هـيڅ ډول همکاری ونکړه.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۱مخ.
ښاغلی خالد پښتون:
مرحوم رشتين صاحب يومنل شوی ملي شخصـيت ؤ اودخپـل ملي فرهنګ بلـه او روښـانه ډيـوه وه.هغـه ژب ښـودنه اوګرامرچـې رشـتين صـاحب پـه پښـتوژبه ليکلـی دی او دپښـتو ژبـې د زده کـړې لپـاره پـه پوهنتونونـو او کورسونوکې ورڅخه استفاده کيږي هغـه تراوسـه پـوری پـه خپـل قـوت سره پاتې دی اوزمونږ دژبې اوفرهنګ لپاره ډيرغنيمت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داروانباد پوهاند رشتین دکاربله ساحه دپخواني پاچا د دورې داساسي قانون دمسودې مطالعه وه.دی دهغه ۲۸ نفری کمیسیون غړی ؤچې خپل کاريې په ډیره ښه توګه ترسره کړ.
اروانباد پوهاند رشتین صاحب په خپله عقیده کې راسخ او رښتین انسان ؤ او لکه څرنګه چې نوم یې رشتین ؤ.په واقعي معنی دخپل ګران وطن دملي منافعو په ساتلو کې دفرهنګي برياؤ په خوندي ساتلو او خوندي کولو کې د واقعي تنويراو دروشنفکری غورځنګ د ادامې لپاره يې ډیرخدمت کړی دی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۳مخ.
محترم مینا پاسنۍ کرباسي:
باید با تاسف گفت: ما که درین سن و سال هستیم. زمانی که سربلند کردیم تاچهره و شخصیت های بسیاربسیارمهم خود را بشناسیم، تباهي آمد ،روس ها آمدند وبعداً پناگزین گردیدیم.
متاسفانه به نسبت کمبود و سایل. کتاب.معلومات از شناخت چهره های برجسته وطن خودت تاحدی محروم ماندیم. من وقتیکه در بارۀ پوهاند رشتین معلومات حاصل کردم دانستم که در وطن ما چه رنگ شخصیت های بزرگ مثل پوهاند رشتین زندگی داشتند که ارمانهای خود و ملت راچه درقالب شعر.چه درسطورنثروچه هم درگفتارو بیانیه ها بدون نظرداشت این و آن بیان داشته اند که واقعاً برای ما نسل بعد از ایشان اندرز و آموزش است:
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۴مخ.

پروفیسورشاه جهان – پیښوریونیورستی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رشتین د ادب په دنیا کې د پیژند ګلوی محتاج نه دی. د پوهاند رشتین په شان عالمان دیو ډیراوږد تاریخي عمل په نتیجه کې پیدا کیږي او دومره اوږد مزل به کول وي، هله به د رشتین د پایی عالم زیږیږي د پروفیسر رشتین کارنامې به تر هغه وخت پورې ژوندې وي تر څو چې پښتو ژبه او پښتون قام ژوندی وي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۵مخ.
ښاغلی محمد صابر خویشکی:
پوهاند رشتین د ادبیاتو د پوهنځي د لومړنیو او منلو استادانو څخه و. د نوموړي تدریسي ژبپوهنه. د پښتو ادب تاریخ او ادبیاتو تاریخ د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د زده کړولپاره خورا درانه آثار وو. چې دادی تر دې دمه دده ژبني ،تاریخي او ادبي آثار د هیواد په پوهنتونونو کې تدریسیږي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ،۱۱۷مخ.
ښاغلی بدیع الزمان داودزی:
پوهاند رشتین یو داسې ځلانده ادبي ستوری و چې دهغه ادبي کارنامې به نه صرف په افغانستان بلکې د لته زمونږ په دې سیمه کې او دنړۍ په نورو ځایونو کې هم د تل دپاره ژوندۍ وي.
هغه چې په عملي توګه د پښتو ادب کوم خدمت کړی دی هغه زمونږ د پښتو د ادبیاتو د تاریخ یوه درنه برخه ده چې د راتلونکو نسلونو او د پښتو ادب سره د ذوق لرونکو خلکو رهنمایي به کوي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۸مخ.
اروا ښاد پوهاند ډاکټر محمد طاهر بور ګی:
پوهاند رشتین صاحب خپله ځواني ،خپل عمر او د ژوند سرمایه ټوله د وطن د اولاد د علم او پوهې د زده کړې په لاره کې صرف کړې وه ده د افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنظره لويدلې ژبې پښتولاس نيولی ؤ.او غوښتل يې چې دا ژبه دنورو ژبو سره سياله او په يو صف کې يې ودروی. ده دخپلو هلو ځلو په مرسته بری ترلاسه کړدده بری په دې کې ؤ چې دده په خپله وينا ، ده هغه وخت د پښتو ژبې لاس ونيو چې نورو په پښتو ملنډې وهلې او خپله پښتانه په خپله ژبه پښتو شرميدل.دا ځکه چې پښتو دخوارانو.کوچيانو.زياروېستونکوبې سوادو له ښارونو وتلو او دغرو او رغو دخلکو ژبه وه او کوم پښتانه چې په ښارونوکې اوسيدل او په ماموريت او يا تجارت بوخت وو. هغوی هم له پښتو لری تښتيدل ،خود پوهاند رشتين او دڅونورو خدای بخښلو دپښتوژبې مينه والو په زيار او هڅو پښتوله دې حالته راووتله. دپښتو په ويلو نور نوپښتانه نه شرميدل. دسواد خاوندانو به هم په پښتوخبرې کولې او يوبل ته به يې په پښتو ژبه ليکونه ليږل. پښتو دنورو خويندو ژبو په شان يوه ژبه شوه.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۹مخ.

پوهنوال غلام دستګيرړنګ:

چې طبيب دخپلې ژبې وي حبيب شي
خوله مرګه وروسته هرچاته قريب شي

پوهاند رشتين پښتوژبې ته يو علمي رنګ ورکړ،دا ددې لپاره چې دا ژبه نوره هم دفصاحت او بلاغت اړخ پيدا کړي.

پوهاند رشتين لومړنی شخص وچې په کابل پوهنتون کې يې دپښتوژبې مسئوليت په غاړه واخيست او ددې ژبې دغنا او بډاينې سبب وګرځيد.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسور پریشان خټک :

پوهاند رشتین صاحب لکه دکاڼي دروند په خپل ځای په خپله ځمکه او په خپل مقام ټینګ ولاړو او دکابل په پښتوټولنه کې یې سره دنورو درنوعالمانوډیربنیادي کارونه کول چې دهغونه به مونږ دلته دپیښورپوهنتون په پښتواکیډیمۍ کې استفاده کوله.

پوهاند رشتین یوډیربارعبه اوځلند شخصیت درلود. خبرې به یې په دمه او سوچ کولې.څه چې به یې وې هغه به دکاڼي کرښه وه .په اول ملاقات کې به یې دخپل علمي تبحراو شخصي درونداوالي نقشونه په ذهن راکښل ،دنورو ملګرونه په ډیرو خویونو کې یو بیل شخصیت ؤ، بنده به یې په لږ ساعت کی په خپل احترام کولو آماده کړو او دیورښتینی مدبرپه حیث ددې جوګه و چې له هغه څخه پرقول او عمل کې ډیرڅه زده کړي.

ماچې په افغانستان کې درشتین صاحب کوم علمي شخصي او سیاسي حکمتونه ولیدل نو دهغه دسترشخصیت ټول اړخونه راته معلوم شول.

زه په دعوې سره ویلی شم چې ما ډیراوچت شخصیتونه ددنیا د یوسرنه تربل سرپورې لیدلی دي خو دپښتوادب کوم بنیادونه چې رشتین صاحب لګولي دي او دیوعالم په حیثیت چې دکوم شخصي درښت مثالونه هغه پیش کړي دي هغه بیخي بې بدله دي او زه رشتین صاحب هیڅکله هیرولی نه شم.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۰مخ.

الحاج عبدالغفورویاند :

پوهاند رشتین هیڅکله دخپلو شخصي اوذاتي ګټودپاره دپښتوڅخه نه دی تیرشوی.خپله خوښي اوخپل عزت یې دپښتوژبې په ژوندي کولواوعلمي کولوکې لیده،هماغه و چې دپښتوژبې د خدمت په لارکې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیر اوچت مقام خاوند شو.ترڅو چې پښتووي پوهاند رشتین او پښتوژبې ته دده خدمتونه به ژوندي او تل به دهغو کسانو په دماغ کې چې رښتینی پښتانه او د پښتو ویونکي وي پاتې وي.
پوهاند رشتین د پښتوژبې او ادب لوی استاد ؤ.یوه ورځ پوهاند رشتین او دده څو ملګري چې زه هم پکې وم د لوی پښتون تاریخي شخصیت او د پښتوژبې د تعمیم علم بردارخدای بخښلی وزیرصاحب محمد ګل مومند لیدو ته دهغه کورته لاړو.د معمول سره سم هلته د پښتوژبې په حقله خبرې پیل شوې، یو ملګري د مرحوم وزیرصاحب نه دیوه شي په اړه داسې پوښتنه وکړه:
((بابا فلاني شي ته په پښتو کې څه وایې؟)) هغه په ډیر اخلاص مخ مرحوم رشتین صاحب خواته واړاوه او ویې ویل: هلکو: ما داکارهغه وخت کاوه چې صدیق الله خان نه و،اوس چې صدیق الله خان شته تاسې د پښتو په حقله دهرمشکل دحل دپاره دصدیق الله خان نه پوښتنه وکړئ.
زما ددې تذکرنه مقصد داؤ چې د پښتوژبې پوه او د پښتو د تعمیم علم بردارهم استاد رشتین ته دلوی استاد په نظرکتل او په پښتو کې یې دده پوهه منلې وه نو ځکه یې دخپل مکلفیت بارده په اوږو واچاوه.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۱مخ.
ډاکټرخورشید عالم:
د ډیرغورخبره ده چې پښتورشتین صیب و او که رشتین صیب پښتووه.
اروانښاد پوهاند رشتین د پښتني تاریخ یونوموړی بچې ؤ په خپله هم یو تاریخ ؤ.هغه یو محقق ،عالم ،مفکر، سیاستدان او یو داسې نومیالي ادیب ؤچې زه نشم کولای دهغه په باره کې هغه څه ووایم چې هغه یې مستحق دی.هغه د عظمت یو مینارؤ،زه چې دغه منارته ګورم نوتوپی مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سرنه وغورځيږي، دعظمت ددې مينار ستاينه زما کارنه دی ځکه چې زما د قلم توان دومره نه دی خو چې پښتونخوا کې ګورم نو مونږ په حيثيت د قام د خپل تاريخ.خاورې اوژبې قرض داريو ،خو پښتو ،پښتونولۍ پښتون قام او پښتون تاريخ او خاوره د اروانباد پوهاند رشتين قرض دارې ده زه نه يم پوه چې مونږ به حيث د قام خپل تاريخ ته څنګه مخامخ کيږو د قرض داری خو جنازه هم نه کيږې مونږ به داروښاد پوهاند رشتين قرض څنګه خلاصوو دا به د پښتنې ايمان سر بې ايمانی وې چې ددې تاريخ تسلسل ختم شي.

زما په تش سلام به اروانباد ته څه خوشحالي ورسي !

که زمونږ زورسره همت مل نه شي.نو ژوند به راته يو پيغورشي او پښتون سره هغه دی چې په توره نه پريوځي.خو په پيغوراورو مرو پريوځي دا اوس د نوی کول کاردی چې فيصله وکړي.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۲۲مخ.

ښاغلی محمد نواز:

ښاغلی رښتين صاحب صرف يو شخصيت نه وبلکې يوه اداره وه چې مونږ پکې خپله پښتو پښتونولي موندلی شوه او پښتون قام ته ددې ادارې نه د استفادې حاصلولو د پاره د قام د قلمکارانو پوهانود ډيرمحنت ضرورت و.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۲۲مخ.

ښاغلی پرويش شاهين:

ماته به چې کله هم چيرته په پته د کابل چاپ رساله او کتاب په لاس راتللو.د دغې په رڼا کې مې خپل ادبي سباوون شتمن کولو.

خو چې کومه رساله به مې هم لوستله ،رشتين به هلته ضرورحاضرؤ، کوم کتاب له به مې چې پاڼې اړولې،رشتين به هلته موجود ؤ ،اول سرکې پری زه تيروتی وم.زما خيال ؤچې دا رشتين کوم انجمن دی.اداره ده. پراجيکټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی .ډیر خلک ددوی په اداره کې کارکوي او دی یې د (رشتین) پراجیکټ د سیوری لاندې چاپوي خوچې وروستو د مطالعې په سبب پوه شوم چې (نا) دابل ځوک نه لیکي ،داخوپکې یو سړی دی چې لیکي یې او چاپوي یې.او دغه وخت کې یې زما په زړه او مازغو رشتین صیب ډیرلوی او ژور اثر وغورځولو.

کومه رساله ده .کومه موضوع ده . کوم کتاب دی.څه عجیبه نابغه دی.هرڅه لیکي او ډیرښه یې لیکي.ادب دی، که تاریخ دي.که نقد یې لیکلی دی که ګرامریې لیکلي دی.که سمونه کوي.که سفرنامه لیکي.که موسیقی ته لاس اچوي.که ژبپوهنه راپرځوي.که دکلیو او سیمو په جعرافیه نظراچوي.که زاړه ټکي او لفظونه راګیروي اوجاج یې اخلي.که سنسکریټ ته ځي او که زند.اوستاکه پهلوي څیړي.که د پښتنو په شجرو او خیلونو نظراچوي او که د عربی او اردو ژبو په ملغلرو بحثونه کوي.که دفلکلور په ښاریه ننوځي او که د شعر په ښکلا کې غوپه کیږي.هرځای کې ګړندی هم دی او بریالی هم .اوسم نیغ په برابرګودرخیژي.

دپوهاند رشتین هڅه اومرام د پښتو ژبې د تاریخ فرهنګ او قدامت دسرهسکول وو ترڅو دادکار او دمقام ژبه اوچته شي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۳مخ.

ښاغلی سلیم راز :

زه دومره ویلی شم چې اروا ښاد پوهاند رشتین صاحب د پښتوژبې او ادب دخپل عصر دهغو څو بنیاد ایښودونکو کې ؤچې نن یې پښتو ادب دیو مضبوط عمارت په شکل درولی دی او دنوي کول لیکوال یې دنورو چتولو او ښایسته کولو په عمل کې مصروف دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشتین صاحب خونه یوازې په خپله تر آخروخته علمي او ادبي مبارزه جاري وساتله بلکې په خپل کورکې یې هم د پښتو دغه مشال قایم او دایم وساتلو چې د مرګ نه پس یې هم تسلسل جاري دی.اوزما په نزد دا ډیرلوی کاردی. یقین لرم چې دعلم اودانش دا سلسله به نه یوازې درشتین صاحب نوم ژوندی وساتی بلکې پښتو ژبه.ادب اوتاریخ به هم مخ په وړاندې بوځي چې د پښتني وطن ګوټ ګوټ په رڼا اود پښتون اولس زړه.ذهن اونظربه معتبر،معطراومنوروساتي رښتیا ده چې رشتین رشتین و.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۴مخ.

الحاج عبدالله رشتین:

په مونږ دریو وروڼو کې پوهاند رشتین دلوړ فکراودماغ خاوند و.هغه دیو تیز ذهن لرونکې و.که زه ووایم چې هغه نابغه ونو په دې کې به کومه مبالغه نه وی شوی.

پوهاند رشتین دخپلې لوړې پوهې او تیز ذهن په برکت دخدای پاک دپیرزوینې او دقرآن پاک په فیض اوبرکت دعلم او پوهې په آسمان کې لکه لمرو ځلید.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۶مخ.

الحاج فضل الله رشتین:

پوهاند رښتین ټول عمر پښتو او پښتنو ته خدمت وکړ، هغه پرته له دې بل هیڅ کار نه دی کړې، شپه او ورځ د پښتو ژبې اوخپلو خلکو په خدمت کې بوخت و... باور وکړئ چې هغه به ډیر ساده خوراک کولو د هغه جامې ساده وی، د هغه ژوند ډیر ساده و ،هغه یو متواضع شخصیت او سپیڅلې پښتون و، سبا ستوري مجله، دویمه ګڼه ۱۳۷۹ کال ۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسر جهانزیب نیاز:

مړه هغه چې نه یې نام نه یې نشان وي
تــل تــرتــله پـه ښه نام پایې ښاغلی

رشتین صاحب نه مري.که دیو کوره لاړ خو په زرګونو پښتنو زړونو کې ځان ته کورجوړ کړی دی.دټول عمرلپاره زمونږ دلارې مشالونه دي.هغوی په خپلو وینو مونږ ته لیکلي دي.

پښتو ټینګه که پښتونه چې هم ژبه ده هم توره
ته هم دې یې پښتون کړی ته هم داکړه مشهوره

ترکومه چې د پښتون یو بچی هم ژوندی وی د رښتین صاحب دنوم انګازې به په فضاکې خوری وي.

رشتین صاحب په پښتو عاشق و،پښتو دهغه لیلی وه او هغه یې مجنون و.داسې عشق چیرې هم نه فناکیږي،دا ابدي عشق دی دا هغه غمی دی چې ورژی خو تخم په ټوله دنیا کې خپورکړي او دیو ګل په ځای یې زرګونه ګلونه تازه شي او ماحول په خپله خوشبویی معطرکوي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۷مخ.

اوراښاد خان عبدالولی خان:

اروا ښاد پوهاند رشتین یو رښتینی پښتون ؤ،هغه خپل ټول عمرد پښتو ادب دترویج او په پښتون قوم کې دشعورد پیدا کولو لپاره تیرکړ،پښتو ادب ته دهغه خدمات به ترقیامت پورې هیرنه شي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.

سناتوراجمل ختک:

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین صیب په اخلاص او ایمانداری، رښتینولی. پښتون ولس لپاره خدمت کړی دی.رښتین صیب دیو نغري.دیوې کورنی. دیوې قبیلي،دیوې سیمې نه ؤ.بلکې دهرې کورنی، قبیلې اوبیا په مجموع کې دټول پښتون قام دسرتاج و.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.

قاضی محمد امین وقاد :

ټولو منلی ده چې پوهاند رشتین دخپل وخت هغه بادیانته ،پوه عالم ،باهمته.دقوم اوملت رښتینی خدمتګارؤچې له خپل بصیرت، ذکاوت،علمیت او همت سره یی دې ټولنې ته ډیرخه ورکړي دي هغه دځان سره نه دي وړي،بلکې دې ټولنې ته یې پریښي دي.که پښتوورکه شی نو دپوهاند رشتین صاحب په اثاروکې به یې پیدا کوو ،او که غلطی پیداشي نو دهغه له آثارو به یې اصلاح کوو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.

ښاغلی نورالبشرنوید :

پوهاند صدیق الله رشتین دافغانستان د ادب داستاذانو استاذ و ،هغه د افغانستان سپین ږیری زوی و.ټول عمریې پښتون قلم دپښتو دادب او تاریخ لپاره دټول افغانستان دشناخت په دود په رپیدلو لاسونوکې نیولی و او مونږ نن رشتین صاحب درپیدلو لاسونه حرفونه داسې وایولکه چې هغه دخپلې خاورې په مخ دسانحې حرفونه لیکلي دي.

ای دپښتنو وطنه !

دپښتنو مسکنه

دغیرتونوزانګو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ستا په غیږکې زنګیدلي بچي
ستا په سینه دي روزیدلي زامن
ستا دعظمت په انکارې ولې دي
زما پښتویی ولې پریښودله
هغه پښتو چې ما لیکلې هم ده
او ماویلې هم ده
او ما ښودلې ده
هغه پښتو چې ما دمورد پیو په شان په ځان یو قرض لاره
زه ماشوم وم ،زه ځلمی شوم.زه بوډا شوم
او زه مړ شوم
خو دغه قرض ما ادانه کړو
زه د ډالرو قرضداری نه مرم
دریالوبوج مې نه ماتوي
په ما کا لدارې هم راپورې نه دي
خو زه دخپلې ژبې پوروړی ومه
زما بچو !
زما افغانانو !
زما شاګردانو !
ماله زما دژبې پور ادا کړئ
ما له زما دخاورې مور رضا کړئ
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۳۵**مخ.

پروفیسر رسول امین:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رشتین دهغو شخصتیونو څخه ؤچې هغه دچا په پښو کې ونه لوید.دچا په پښو کې یې سرټیت نه شو ،دافغانستان په سرېې چاسره سودا ونکړه.دافغانستان په سرباندې دچا په خدمت کې ونه درید کله چې په کابل کې دکمونستانو رژیم راغی نو دمادروطن او پدروطن په نامه جبهه جوړه شوه اوده ته یې دعوت ورکړچې په دې جبهه کې شامل شي.دوي غوښتل دپوهاند صاحب دعلم دفکر ،دذهن دلیک څخه په خپله ګټه کاروا خلي مګرپوهاند صاحب یوازینی سړی و چې هغوي ته یې ولیکل چې په داسې جبهه کې چې هلته دافغانستان دافغانانو په سرسودا کیږي هلته نه کښینم.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۶مخ.

سناتورغلام نبی چنکوري:

پوهاند رشتین ټول عمرکتاب اوقلم ته وقف کړی و او دایې مسلک او شغل و.

چې پری غم غلطوم دری مې محرم دي
یـــو قلـم دویم کتاب دریم اشعار خپل

اروانښاد پوهاند رشتین په دی نظرو ،چې دقوم خدمت دهرچا وجیبه ده خودتعلیم یافته او تیزفهمو خلکو ذمه واري ډیره درنه ده.

خــدمت دي خـــومره په مـــــا پور دی
چې ژوند پرې ورکړم نوبه څومره باقي شمه

دپوهاند رشتین درنه وضعه.په سړه سینه اوریدل.په حوصله ویل په مخصوص انداز لیدل کتل او درانه کیناستل او پاڅیدل ډیرخوندوروو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۶مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټرراج ولیشاه خټک:
کوم کارچې پوهاند رشتین صاحب کړی دی هغه داچې د پښتو تهذیب یې ژوندی کړی دی او کـه دانـه وې نو خدای خبرچې د پښتون بـه څـه حـال و.رشتین صاحب د قلم په واسطه علمي سفرمنزل ته رسولی دی.
کاظم شیدا وایي:
چې په غرونو لارشي صافه
قافله د رومی تـر کافه
دغـه علمي لار رشـتین صـاحب صـافه کـړی ده او ده د پښـتو ژبې او ادب د پرمختیـا لپـاره پـه افغانسـتان کې ترهرچا زیـاتې هلې ځلې کـړی دي دا د پنځو ستورو څخه یو ځلاند ستوری و.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۷مخ.

سرمحقق عبدالله بختانی:
پوهاند رشتین خپل ټول ژوند د پښتوژبې خدمت ته وقف کړی و.دا خدمت په تعصب نه ؤ.بلکې ده دخپلې ژبې خدمت کولو.ځوک چې خپلې ژبې ته خدمت کوي هغه تعصب نه ګڼل کیږي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۷مخ.
ښاغلی همیش خلیل:
کـوم کـارچې پوهانـد رشـتین پښـتوژبې تـه کـړی دی.هغـه یقینـاً ډیردرونـد کاردی.ځوک چې دژبې لپاره دومره ډیرکاروکړي هغه هیڅکله مرګ نـه لـري بلکې دهغه نوم دتل لپاره ژوندې وی.
د ادب په محـــبت کـــی لاثانی و

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتــــــو د ښــــيرازۍ ارماني و
د ادب پــــــه حواله تور و تيار و کې
دو طـــن په افق ستوري کارواني و
ځــکه تا خپلو شعرونو کې زه ستايم
خــداۍ ګواه چې ستا د فکر همنوا يم
ستــا قلم و د وخت مړي ژوندي کړي
ځکه ستــا د غه اعجاز باندې ګوايم
د علامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۳۸مخ.

ښاغلی انورالحق احدی:

پښتو ژبه چې په قانون کې ملي او رسمي وګرځيده .په دې برخه کې پوهاند رشتين صاحب ډيرزيار ايستلی دی او ډير کاريې کړی دی.پوهاند رشتين صاحب د ملت جوړولو په کاروان کې ډيرستر او مهم رول لوبولی دی.
د علامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۳۸مخ.

سيد صابرشاه صابر:
پوهاند رشتين د افغانستان د پښتو ادب په تاريخ کې د خان بابا وزيرمحمد ګل خان مومند نه پس. نه ساری لري او نه ثاني.کـه پوهاند رشـتين نـه وی نو خدای مکړه داسې نه ده چې ګنی پښـتو به په افغانسـتان کې نـه وه خودانن چې پښـتو ژبه پـه ځـومره تيـزۍ سره مـخ پـه وړانـدې روانـه ده پـه دې کـې د پوهاند رشتين لوي ،قوي ،اوبنيادي لاس ضروردی.
د علامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۳۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی فدامحمد فایض:
استاد رشتین په داسې وخت کې د پښتوژبې او ادب تاریخ لیکلو ته ملا وتړله چې دده دمخه څوک په دې لارنه وو تللي دا منو ده مات کړې په پښتوژبه کې لا چا ژبپوهنه ،ژبښودنه سمه نه پیژندله، ددې ډګرلومړني قدمونه استاد رشتین کیښودل نورويې پیروي وکړه،اروانباد رشتین پرپښتون قام او افغاني ټولنه ډیرحقوق لري.داستاد رشتین په څیرشخصیتونه ددې وړدي،چې پوهنتونونه یې په نومونو ونومول شي.علمي ادبي اوفرهنګي ټولنې یې په نومونو جوړې کړای شي. دهغوی آثارچاپ شي.دهغوی دآثارو دلوستلواو څیړنوزمینه برابره شي او دهغویاد ژوند ی وساتل شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۰مخ.

پوهاند ډاکترمحمد رحیم الهام:
زه دپوهاند رشتین صاحب شاګرد وم ماله دوی څخه ډیرڅه زده کړی دي.
پوهاند رشتین یوثابت قدم انسان ؤ،دروغ یې نه ویل داخلاص او اخلاقی جرئت خاوند و ،چې دا دده دعلمیت پوره نخښه ګڼلی شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

استاد محمد آصف صمیم:
پوهاند رشتین دپښتوادب هغه ګلبڼ ترخپلې وروستۍ سلګۍ پورې په خپله مینه ،وینه او ژمنه سمسوراوښیراز وساته چې (دده په خپله وینا) ددې عصرخوشال خان(محمد ګل مومند بابا) دمیوه یی نیالګیو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اینبودو جوړکړ، د پنځګونو ښوالو لومړنی او پیاوړی ښوال (علامه حبیبي) د بڼ دبنسټګرپل پسې واخیست، استاد خادم پکې د شعراو ادب کیاری اوکوراړي جوړکړل، استاد الفت ورته دخپلو مغزوله سینده دژورو فکري، ابتکاري او فلسفي رموزو لښتي ورتیرکړل، استاد بینوا پکې دعقل او سد دبندونو په ماتولو درندی بی سدی او متحد دمفاهیمو ښایسته او ډولي خیابانونه وایستل او پای کې زمونږ رشتین خدمتګاریې وهری ګلونې او هرګلبوټې ثانګه دخپل رسا پښتون سوچ له بوخڅې نه دوریښمینو ټوکیو په رنګونو وګاڼله ،ویې رنګوله او دهرې څانګې اوشګوفې په ښکلا کې یې دزړه دوینو رنګ ورکړ کړاودهرې څانګې په اغزی کې یې دنظم اونثرګل غونچې وټومبلې او دپښتانه کول اوپښتنی ټولنې دمغزوپه خوږ بویی کې .
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

ښاغلی سرمحقق زلمی هیواد مل:
پوهاند رشتین دافغانستان یونومیالی فرهنګي شخصیت ؤ او دپښتو نامتو څیړونکې اوژبپوهاند و.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.
ښاغلی محمد جاوید خلیل:
دپوهاند رشتین عالمانه خبرو او دروند خوی به ډیرخوند کولو که د ژوند په هرډګربه ترې څه پوښتنه وشوه نوډیرپه زړه پورې ځوابونه او دلایل به یې ورکول.ګویا په خپل ذات کې یوه ډکشنري وه، یوه انسائیکلوپیډیا وه .یوانجمن و.یوه اکیډیمي وه هغه دپښتو ژبې او ادب خدمت خپل فرض ګڼلی و.دامینه دافرض یې ترآخري عمرپورې برقراروساتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.
ښاغلی میا روښان خادم:
مرحوم پوهاند رشتین په پښتوژبه او پښتون قام مین شخصیت ؤ او دغه مینه یې حقیقي وه ځکه دخپلې دغې مینې د اثبات دپاره یې عملي کارکړی، کتابونه یې لیکلي او د پښتوژبې دعلمي پانګې په پیاوړتیا کې یې پوره ستره ونده اخیستې ده او په خپل دغه روش یې ځانته په افغان ملت کې سترځای جوړکړی او دهرفرهنګپال او په خبره پوه شخص په زړه کې ځای لري.
رشتینه ستا په مرګ سره طوفان وخوځیده
ویده پښتون له کټه پرآسمان وخوځیده
زمونږ په کلي کورکې ولی ویردی او ماتم دی؟
چا وویلی پنځم لمرله آسمان وخوځیده
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.
ډاکټرحفیظ الله خوږلن:
د پوهاند رشتین صاحب نوم د پښتو او پښتوټولنې سره داسې غاړه غړی او پیوند شوی دی چې دیوبل څخه نه بیلیدونکی ښکاري او کله چې د پښتو او پښتوټولنې نوم یاد شي ورسره جوخت دمرحوم پوهاند رشتین نوم په ذهن کې را ژوندی شي.او کله چې بیا د رشتین صاحب نوم و اخستل شي نو د پښتو او پښتوټولنې نوم ورسره په ذهن کې بریښنا کوي.
دغه ویاړ د رشتین صاحب ته دهغه دصادقانه خدمتونو په بدل کې ورپه برخه شوی دی چې د پښتون کهول خوږې ژبې ته یې کړي دي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۴مخ.
ډاکټرمیر احمد اکبر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتوژبې مشهورمتل دی چې (سل دې ومره خو د سلو سره دې مه مره).
د رشتین صاحب پوهه او زړه ورتیا به په ګوتو شمارو افغانانو کې
پیدا شي. په رښتیا چې پوهاند رشتین په پښتو او افغانیت ټینګ شخصیت
و ،وطن وربانديې ګران ونو ځکه دوطن په ناخوالو ډیر و درد ید.

په هجرت بې وطنۍ کې ډیرغمګین شوم
چې خبرزه د پوهاند صاحب رشتین شوم
چا په غوږ کې راته وویل داهم لاړ
ماویل څوک؟ سم دغصې نه ورته شین شوم
ما ویل هر افغان زما دزړګي سر دی
څوک که پورته د پامیریا دخیبردی
ای (اکبره) مات ګوډ شعردی ورنه جارو
دارشتین صاحب مومند دننګرهارو

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۴۵** مخ.

ښاغلی محمد معصوم هوتک :
مرحوم پوهاند رشتین د پښتوژبې او ادبیاتو دژوندي کولو دغورځنګ
یوسترسالارو. دده علمي جدوجهد دومره دی چې نسلونه نسلونه به دده
دآثاروڅخه استفاده کوي. دده علمي هلوځلو او خدمتونو ته ټول پښتانه په
درنده سترګه ګوري.

یولوی ویرمو وکورته له ناورینه سره ولاړ
محفل د پښتوژبې د رشتینه سره ولاړ
د پوهې او ادب پرګدۍ ناست یو سترمرشدو
له وعظو له ارشاد او له تلقینه سره ولاړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســـالار د قـــافلو و د پښـتو د خوځښتونو
لــه علـم ولــه وقار او له تمکینه سره ولاړ
سرونه پــرې زنګــیرې لا رویان دادب ژاړي
یو ستروپــا ړ رانه ولاړ خوله تحسینه سره ولاړ
خـاطـريې لټاوه پکې اهونه وودروند غم و
یــو قــصرد ادب لــه شاه نشینه سره ولاړ
پیړۍ پکار دي چې د رشتین خلا ډکه شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی سلطان جان کلیوال:
استـاد رشـتین د پښـتو ژبې د سم لوسـتلو او سم لیکلو د پـاره د پښـتو ژبې ګرامرترتیــب کــړاو پــه دې توګــه یــې وکــولای شــول چــې د معیـــاري پښتو دلیکلو په ډګرکې تربل هرچا مخکې شي او خپلې ژبې تـه تلپـاتی خدمت وکړي، سربیره پردې ارواښاد پوهاند رشتین د پښتو ژبې د زده کړې د پـاره داسـې نـوې لارې پیـدا کړې چې د غیرپښـتوژبې کسـانو د پـاره هـم د پښتوژبې زده کړه آسانه کړی.

څــپې دغم دی را روانی د پښتو په کلي
چــې دا ستا د مرګ خبرراغی ددو په کلي
که ستوري نشي اود ستورو ځای ژړونه نیسي
بیــا به پښتو ګرځي سرتوره د پردو په کلي
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی عبدالباري جهاني:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروا ښاد پوهاند رشتين خپل ټول عمر د پښتوژبې خدمت ته وقف کړی و ،هغه د پښتوژبې د ادب، ګرامراو کلتوري څېړنو او تحقيقاتو په ساحو کې برجونه درولي دي.
پوهاند رشتين د پښتوژبې د ګرامر په برخه کې خصوصاً داسې تحقيقات وکړل چې د ډيرو داخلي او خارجي پوهانو پام يې دغې په زړه پورې او په ضمن کې نيمګړې پاتې موضوع ته واړولو.
مونږ په خواشينۍ سره ويلای شو چې دا ګړی د ګوتو په شمير پښتانه د هغه سره سيالي کولای نه شي او ځای به يې د تل لپاره خالي وي.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۴۲مخ.
ډاکټر سلمی شاهين:
پوهاند رشتين يو همه ګير شخصيت و.دعلم غر،دميني چينه، دصبر انتها ، د پښتو خواخوږی، داخلاص مجسمه.داصولو علمبردار،نه ستړی کيدونکی،خواريکښ دلفظ په حرمت پوه،اديب، شاعر،محقق،مولف په يو ذات کې څه څه نه و.
هغه دکتاب او قلم نه پرته په دنيا کې بل هيڅ کار نه وکړی،هغه خدای پاک د پښتو په خدمت کې لګولی و ،هغه د خپل قلم آخري څاڅکې سياهي او د خپل زړه آخري څاڅکې وينه هم د قلم په خدمت کې لګولې ده.د هغه قلم وچ شوی نه دی.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۴۷مخ.

ښاغلی ببرک مياخيل:
پوهاند رشتين خپل ټول ژوند د پښتو ادب د خدمت لپاره وقف کړی و.هغه پښتو ژبه په داسې سترو ستروکارناموو ياږله چې که د پښتوژبې او ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو لیکوال او ځیرونکی ژوندی وي د دغه ستر انسان د استرې کارنامې به له یاده ونه باسي.
پوهاند رشتین یو داسې ګنج او خزانه وه چې په زړه کې یې هر ډول ادبي ملغلرې پرتې وې هغه داسې یوه ستن وه چې په خپل ټول معنوي قوت یې زمونږ د ادب ماڼۍ پرېښودرولی وه.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۹مخ.

ډاکټر زرغونه زیور رشتین:
پوهاند رشتین بابا د پښتو او پښتونولۍ یو سمبول، د پښتو ژبې ادبي اتل او قهرمان په پښتو مین یو رښتني خدمتګارو.
ارواښاد پوهاند رشتین به څوک نه پیژني !پوهاند رشتین داسې یو شخصیت و ، چې نه د خپل قام نه د خپل تاریخ ،نه د خپلې ژبې ،نه د خپلې خاورې مقروض له دې دنیا تللی دی، خو تاریخ پښتو ژبه، پښتنه خاوره او پښتون قام دده قرض داری د ی او ښایي چې د هغه حقونه ادا کړي.
خدمت دی څومره په ما پور دی
چې ژوند پرې ورکړم نو به څومره باقي شمه
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۱مخ.

الحاج حبیب الله رشتین:
لوی استاد علامه پوهاند رشتین د پوره عزم او ارادې خاوند و.ثبات دده د ټول ژوند رازو ، صداقت، راستی، ایمانداری دده په وجود کې اغږل شوی وه .هغه د یو رښتینی خدمتګار په حیث د وطن دوستی په روحیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د پښتونولۍ په جذبه د پښتوژبې ادب، د پښتون قام د آینده سمون او جوړښت لپاره بنیادي او تعمیري بنسټونه کېښودل.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۱**مخ.

استاد سعد الدین شپون:
د پوهاند رشتین د پښتو لیکلو په طریقه منکر اعتراض کولی نه شي زما هیله داده چې که رشتین صاحب د نثر په لیکنه و دروميي دلرې پښتونخوا په وینا (دا به ورله ښه شي).
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۲**مخ.
ښاغلی نورالحق علومي:
پوهاند رشتین د اولس په ذهني، کلتوري، اقتصادي او دژوند د نوروبرخو په لوړتیا او پرمختیا کې لویه ونډه درلودله او د ټول اولس دآبادۍ، ترقۍ او نیکمرغۍ غم او فکرور سره و. هغه د خپل ملي لرغوني کلتور غنا ، ځلا او جلال غوښت او تل به یې دا سپارښتنې کولې چې هیوادوال دې نظم او ثبات وساتي چې د ټولو قومونو ژبې او کلتورخوندي پاتې شي.
د هغه آرزو داوه چې موجوده شرایطو کې دې ټول ملي پوهان، ادیبان او بادرده شخصیتونه لاس یو کړي د بد مرغه سیاستونو او کرغیړنو رقابتونو خلاف دې متحد شي او دا هیواد دې د نورې ورانۍ او فرهنګي چپاول څخه وژغوري.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۳**مخ.
ښاغلی محمد عارف غروال:

د پښتو په لوی جهان کې لکه غرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ادب په شنه آسمان کې لکه لمرو
ولولويې ويده زړونه ويښول چې
دی زمونږ له اټکلونو څومره لوړو
په قلم کې يې وزورژبه کې شورو
ځلاند ستوری دافغان دسترتبرو
مېړنی دزمانی و ،ننګيالی و
دپوهانو عالمانو سرلښکرو
په رشتينه لارولاړ رښتين استاد و
د (غروال) دميړني اولس زيور و

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، **۱۵۴**مخ.

استاد نصرالله حافظ:

بيا يوه رښتيني ډيوه مړه شوله
بيا مو دماتم په کلي شپه شوله
يو رشتين راته پاتې وپه مينه کې
تل به پرې دستړو زړه دمه شوله
تا باندې وه ګرانه دوطن خاوره
ځکه دې دعمربستره شوله
لاړه چې يو يو ورنه دميني يار
دادنيا حافظ ته غم کده شوله

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، **۱۵۵**مخ.

محمد اياز (ملنګيار):

چې يې کړی په رشتيا خدمت دقام وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاد یې پاتې په دنیا کې به مدام وي
د پښتو ژبې صدیق ادیب رشتینه
په پښتو کې به دې یاد به خاص وعام وي
که رشتین شیرخان دې مل شو په سفر کې
په دنیا کې دژوندیو دا انجام وي
پښتون قام دملنګیاره سره وایی
دعا ګانې به زمونږ دخولې کلام وي

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۸مخ.

ښاغلی خیرمحمد احمدی:

ترعمره چې روان شریک په لارۀ دخپل قام
ښاغلی اومنلی وفادار ودخپل قام
انځوریې ارمانونه دخپل قام کړل په قلم
رشتین خو(احمدی) یولوی فنکارو دخپل قام

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۹مخ.

ډاکتروړمه رشیتن:

پرانستې کتاب
دخپل ځان دپیژندنې په تکل کې
ما بس لوستی یو کتاب دی
تری زده کړې مې پښتوده
هم پوه شوې په مطلب یم
ما خپل ځان په کې موندلی
پیژندلی مې پښتون دی
خپل وطن مې پیژندلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم له میني يې خبرشوې
د وطن په پاکه خاوره
قرباني مې ترې زده کړې
(حبيبي) مې دی لوستلی
بینوا مې پیژندلی
د خادم د جذبې لاره مې موندلې
د الفت په مطلبونو پوهیدلې
ماترې لیدې رښا ګانې، مشالونه
لوی پښتون مومند بابا دی نوموړی
پوهیدلی په فکرونو تکلونو
د بابا فخر افغان خپل
ما دا هرڅه دي زده کړی
له پرانستی یو کتاب نه
دا (رشيتن) کتاب رښتيا دي
چې شهکار دی د تمام افغانستان
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۳مخ.
پوهاند ډاکترزیور
...څومره چې پوهاند رښتين د پښتوژبې او ادب لپاره په مسلکي توګه کارکړی او علمي، ادبي، ژبني ، فرهنګي آثاريې رامنځ ته کړي دي چې هغه له هيچا څخه پټ نه دي هغومره بل چا نه دي کړي.
لوی استاد پوهاند رښتين د پښتوژبې په ادب پوهنه او ژبپوهنه کې لکه د عربي ژبې سيبويه ،خليل او اخفش غوندې بنسټ ايښودونکي او مخکښ بلل شوی دی. چې د دوي د غه فکري مدرسه تراوسه د تطبيق وړ ده او وي به.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوی استاد پوهاند رښتین پښتنو او د پښتوژبې او ادب ته دیو شاعر ادیب ، مورخ ،ژبپوهان، نقاد ، څېړاند ،ژورنالیست په توګه په صداقت ایمانداری، میني، رښتینولی، پښتونولی خدمت کړی دی د اروابناد علامه لوی استاد په علمي، ادبي، ژبني، فرهنګي او نورو خدمتونو په هکله ډېرې زیاتې لیکنې کیدلای شي خوزه دلته یوازې دده په ادبي خدمتونو او نوښتونو باندې یو څو خبرې کول غواړم.

ده د پښتو ادبیاتو په دواړو برخو (نظم او نثر) کې دومره ډیر آثار او لیکنې کړې دي چې هریو اثرباندې غرېدل او څه لیکل په دې لنډ وخت کې به اسانه کار نه وي.

د استاد په ادبي، تخلیقي او تحقیقي آثار وکې یوازې د (خوږې وږمې) نومې اثرپه نظم دی نورټول اثار یې په خواږه نثر لیکلي دي ښه قوي شعرونه یې ډیرخوښ وو خود کمزوري او بې مطلبه شعرطرفدارنه و ځکه په یوه لیکنه کې اروابناد فرمایلي دي: ((ښه شاعران د قوم سترګې دي، خدای پاک دې دا قوم بې سترګونه کړي)) او دی د پښتوژبې د نثرد برخې په کمي او ضرورت ښه پوه شوی و، نو ځکه یې په دغه میدان کې ډیرمهم او ارزښتناک کتابونه او رسالې ولیکلې.

پوهاند صاحب د لومړي ځل لپاره د پښتو ادب تاریخ په ۱۳۲۳هـ ش کال لیکلی او ادبي تاریخي دوري یې ډلبندي کړې دي چې له ده څخه دمخه په پښتو ادب کې چا دا کار نه دی کړی.

بله دا چې لوی استاد دادب تاریخ د لیکلو لپاره تر هر څه دمخه د پښتو ادبي تذکرې ضروري ګڼلې، چې بیا د دې تذکرو څخه د ادب تاریخ جوړ شي. نو هماغه وو چې اروابناد د پښتانه شعرا په لومړي ټوک کې دلسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنو شاعرانو معرفي او بيا د پښتنانه شعرا دوهم ټوک ليکل په ادب پوهنه کې ډيرستر کار دی.

ده د پښتو نثر دورې هم ډلبندي کړې چې د پښتو د نثر هنداره يې ښه بيلګه ده. چې د غه کار زمونږ د استادانو او محلصينو لپاره ډير ارزښتمند او په زړه پورې ګڼل کيږي.

د نثر په ميدان کې د لوی استاد لوړ صلاحيت پخه تجربه د هيرولو نه ده.

د پښتو په هنري او ادبي نثر کې د ده قلم پياوړی، رسا او بې جوړې دی.

زمونږ د پښتو په معاصرو ادبياتو کې د هنري ادبي نثر د مخکښانو له ډلې څخه استاد رښتين د يو منلي سوچه روان سبک خاوند دی. د ده نثر په موجوده وخت کې په رښتيا سره سم بې عيبه له خارجي اغيزې نه خلاص دی.

د ده د نثر ژبه خوږه سپيځلې، مطلبي او ګټوره ده چې ګڼ شمير نثرونه يې د ادبي پارچو، تاريخي، اجتماعي انتقادي نثرونو په بڼه خپاره شوي دي.

پياوړي استاد په خپلو هنري، ادبي نثرونو کې ډيرې ښکلي په زړه پورې پښتني تشبه ګانې، استعارې کنايي يې (د پښتو قصی) او (د ښکلا ورمه) د (ژوند پلوشې) کې د مضامينو په رنګينولو سره خوند او رنګ لا زيات کړی دی، د يو ليکوال په قول د ښکلا ورمه په کتاب کې اروا ښاد پوهاند صاحب په نثر کې شاعري کړې ده. په هنري ادبياتو کې ډرامه ليکل په فني توګه د ده (پښتني ميرمنې) ښه او ژوندی مثال دی.

د ځينو ليکوالو په نظر پوهاند صاحب د ژبپوهنې او ځينې نورو بيا هغه د ادب پوهنې د څانګې غښتلی ليکوال بولي خو دا به ګرانه وي چې څوک دې دا پريکړه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه په بیلا بیلو علمي، ادبي برخو کې خپل دقلم نیلی ځغلولی دی.
دژبې او ادب په هره برخه کې یې هراړخیز (همه جانبه) کارکړی دی او دا هغه وخت سرې ته معلومیږي چې ددوی ټول اثارولولي او مطالعه یې کړي.
نوي ابتکارات چې پوهاند صاحب دژبني او ادبي اصطلاحاتو په برخه کې کړي دي څرګند او ښکاره دي.
په ادبیاتوکې دادبي سبک او ادبي مکتب موضوع ډیره مهمه مسئله ده چې استاد ددې موضوع توپیر په ښه شان ښودلی دی. او (دپښتو ادبي مکتبونو) په نامه یې په زړه پورې رساله لیکلې او چاپ شوې ده.
که ووایو چې په بره پښتونخواکې پوهاند رښتین دسفرنامو په لیکنوکې بابا دی، نومبالغه به مونه وي کړې، دلوی استاد رښتین په سفرنامو کې دهند سفر، دننګرهار ننداره، دبدخشان ننداره، دقطغن سفر، دخوست لیدنه، الیشنګ او الینګار ننداره دعشق آباد سفر، دشوروي اتحاد سفر، دمصر سفر، دپیښور سفر او نورې مشهورې دي.
دادب پوهنې په مهمې څانګې (ادبي تنقید) کې: کره کتنه، ژوره کتنه، نوې کتنه، کره کتنې ته ژوره کتنه او دا سې نورې علمي اصطلاحګانې رواج کړې دي.
په مسلکي توګه د دکدرونو په روزلوکې پوهاند صاحب دادبیاتو د پوهنځي لپاره درسي کتابونه هم لیکلي دي، او دیو منلي او پیاوړي استاد په توګه پیژندل شوی شخصیت وچې دپښتوژبې او ادب د پرمختیا او پیاوړتیا لپاره یې ډیرشاګردان روزلي، دعلم او ادب په ډګرکې خدمت ته چمتوکړي دي، چې دهغوي له ډلې څخه، خالدروښان، میرحسین شاه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکتر محمد حسن کاکړ، سليمان لايق، پوهاند حبيب الله تږی، پوهاند ډاکتر الهام، سعد الدين شپون، محمد صديق روهي، ډاکتر سيد ال شاه پولاد، ډاکتر عبد الحکيم هلالی، ډاکتر دولت محمد لودين ، ډاکتر نورزی، ډاکتر زيار، ډاکتر زيور، ډاکتر زرغونه، شريفه او نور...... نوموړی شو.

همدا رنګه پوهاند رښتين په ډيرو سختو شرايطو کې په ګرديزاو فراه کې (وړانګه) ، (سيستان) اخبارونه تاسيس کړل او چاپخانې يې په کار اچولي دي.

پوهاند صاحب د کابل مجله د هيواد اخبار، دزيري جريده هم چلولي ده .دوړمې مجله هم ددوي له علمي فيض څخه مستفيده وه .

څنګه چې لوی استاد پوهاند رښتين په پښتوژبه حاکم او برلاسی و ، نو کومې ترجمې چې له اردو ، عربي، فارسي څخه په پښتو کړي دي په هغو کې د ترجمې رنګ نه ښکاري. په ترجمه کې هم د پوره صلاحيت او استعداد خاوند و ، ددې ټولو خبرو څخه زما مطلب دادی چې دژبپوهنې او ادب پوهنې په ډګرونو کې داسې موضوع نه ده پاتې چې هغه دې پکښې د قلم نيلی نه وي ځغلولی .

د تاريخي پيښو ، اجتماعي مسايلو ،سياسي، ولسي، فرهنګي او نورو برخو کې کره ليکنې دده دآثارو پوره جوت مثالونه دي.

د پوهاند رښتين د هم دورې پوهاند ددوی د پوهې معيار په مختلفو ساحو کې ډير عالي او لوړ ذکر کړی دی. دمثال په توګه ، کله چې د پښتو ادب تاريخ چاپ شو او پوهاند حبيبي ته ورسيد نو هغه سمدستي پوهاند رښتين ته داسې وليکل، په قلم دې برکت شه داسې ګټور کتاب دې ليکلی، دی چې پښتو ادب کې دداسې کتاب زيات ضرورت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه یو وخت چا د محمد ګل خان مومند څخه د یوې کلمې د جوړښت او معنا پوښتنه وکړه، هغه په ځواب کې وویل، چې اوس صدیق الله خان شته د دې خبرې مطلب دادی، چې پوهاند صاحب د لغت پوهنې په ټولو برخو کې پوره پوهه درلوده د لغاتو په ریښې، معنا تفسیر او تشریح کې ټاکلی مقام او پوهه درلوده.

په **۱۳۵۵** ش کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د پښتو څانګې محصلانو د پوهاند رشاد څخه داسې پوښتنه کړې وه چې په افغانستان کې په ژبه او ژبپوهنه کې کوم یو لیکوال پوره غښتلی دی؟ پوهاند رشاد په ځواب کې داسې ویلي وو: په ژبپوهنه کې د ژبې د قواعدو، په ګرامري، لغوي او نورو څېړنو کې پوهاند رښتین غښتلی نومیالی پوه دی او په پښتو ژبه کې پوره نامي دی.

د معاصر غزل بابا امیر حمزه شنواري په خپلو اشعارو کې د اروا ښاد خادم صاحب او پوهاند رښتین صاحب په باب داسې ویلي دي:

ماچې د خادم او د رښتین علم ته پام وکړ زړه مې د افغان و پاکې خاورې ته سلام وکړ

په لندن کې د بین المللي شخصیتونو د پېژندنې په کتاب کې د پوهاند رښتین سوانح، آثار او شخصیت په هکله د معلوماتو بیان هم دده د نړیوال شهرت څرګندونه کوي.

څومره چې پوهېږم د پوهاند صاحب اړیکې په هیواد کې دننه او بهر له خلکو سره په علمي، ادبي چاپیریال کې زیاتې وې.دوی به تل ادبي ټولیو، انجمنونو، د علم او ادب د خاوندانو سره نیغ په نیغه او یا د لیکنو له لارې اړیکې درلودلې. څومره به چې دوی خپلو ادبي ملګرو، دوستانو، شاګردانو ته لیکونه استول نو هغوي به هم د دوي سره متقابلې اړیکې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیرزوینې جاري ساتلې وې ددوي د شاګردانوله ډلې د اوسني معاصرې دورې ادبي، انتقادي لیکوال ، ژورنالست سعدالدین شپون له امریکې څخه په یوه لیک کې ددوي په اجتماعي، تاریخي شخصیت دا سې لیکلي دي:

(... دنورو پښتنو قدرخوکوم ، مګرستاسي لاډیرځکه چې په دې تیره لسیزه کې د .... ، .... ، او نوروهمت مې وازمائیه او ستاسو هم دهغوي به بد نه وایم مګرتاسوچې په کوم پښتنی غرورمحمدګل خان مومند میراثه محفوظه وساتله دهغې ثاني کم ولیدل شو. ماته ټول احوال معلوم دی اوکه جګې شملې ته چا جایزه ورکوله زما کاندید به تاسی یئ.

خدای موځاله ودانه او دتاریخي شهرت څلی اوجنډه موجګه لره.

ستاسو مخلص شپون.

په رښتیا سره پوهاند رښتین پوره دیودایرة المعارف حیثیت درلود. یوه مکمله ډکشنری وه، یوانجمن و، یوه اکاډیمي وه او په دې توګه د ۱۳۴۸ کال د افغانستان په علمي اوادبي چاپیریال کې دپنځوادبي ستوروپه ډله کې پیژندل شوی شخصیت د ی او دمعاصرادب په اسمان کې یو دهغو پنځوځلانده ستورو څخه دی چې ترډیرو پیړیوبه یې پلوشې خپل قام، ولس ته دلارې مشالونه وي.

په هرصورت که نن لوی استاد ددې غم لړلې نړۍ څخه سترګی پټې کړي دي، خوپه معنوي توګه هغه تل ژوندی دی اوو ي به اوترڅو چې پښتوژبه او ادب ژوندی وي، ادبي ټولنې اوپښتني نړۍ اباده او ودانه وي نو دهغه یاد به تازه وی.

اروا دې دده ښاده وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلـوی استـتاد پوهانـد رښـتین یـاد ،فضـل الله رښـتین ،۲۰۰۰م کـال ،۱۹۹، ۲۰۲مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د پښتو د خدمت په لاره کې د مضر احتیاط د یوالونه ونړول
پوهنیار محمد اسماعیل یون

د هیواد د ملي ژبې او ادب سترخدمتګار پوهاند صدیق الله رښتین د ژوند او اثارو او د هغه د ادبي خدمتونو د څرنګوالي په باب تر اوسه پورې ګڼ شمیر لیکنې خپرې شوې دي. په زیاتو لیکنو کې د استاد درغنده کلتوري کارونو ستاینه او یادونه شوی او دی د پښتو ژبې او ادب یوه ځلنده او ویاړمنه پانګه ګڼل شوې ده. استاد دا اتلولي او ستروالی په اسانۍ سره ترلاسه کړې نه دی، بلکې د خپل فکري نبوغ ترڅنګ یې د ځان تیریدنې او ژوند ځارنې د جرئت په زور د اویاړګټلی دی. زه غواړم د استاد شخصیت د ستروالي او بریالیتوب په همدې برخې چې ظاهراً خلکو ته څنګزنې ښکاري خو په حقیقت او واقعیت کې همدې برخې استاد په ټولنه کې د درنښت، ګرانښت او ستروالي پوړیو ته رسولی دی. څه وو وایم.
ځینې اروا پوهان چې د شخصیت دودې بیلابیل پړاوونه یې څیړلي، دې پایلې ته رسیدلي چې نوم د نومول شوي (اسم د مسمی) له شخصیت سره په یونه یو ډول اړیکې لري، دوی په دې نظر دي چې د نوم مانا د شخصیت په وده او اخلاقي جوړښت کې بې اغیزې نه ده. که چیرې د یو شخص د نوم مانا مثبته وي نو شخص کوښښ کوي چې د وخت په تیریدو سره په خپل شخصیت کې د خپل نوم د مانا څرک څرګند کړي. په اخلاقي شعوري او ناشعوري ډول خلکو ته دا په ډاګه کړي چې د ده نوم د ده له شخصیت سره سمون لري. که چیرې د یو نوم مانا منفي او بدرنګه وي نو د هغه نومول شوی ورر ورو د هغه له مانا سره روږدی کیږي او بیا د خپل نوم د مانا په عمل هم لاس پورې کوي او په نتیجه کې له دې شخص څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو منفي کرکټرجوړيږي. البته دا خبره سل په سلو کې پلې کيدونکې نه ده خو ترډيره بريده واقعيت ته نږدې ده.

پوهاند صديق الله رښتين يوله هغو شخصيتونو څخه دی چې. نوم يې د مانا له مخې په مثبتونومونوکې راځي، دهغه لومړی نوم د (صدق) ياني رښتيا له ريښې څخه جوړ شوی چې پوره صديق يې له خپل دويم نوم رښتين سره د مانا له پلوه بشپړ مساوي او مترادف دی. نو يو شخص چې دنوم د مانا له مخې دوه ځله مثبت او رښتين شي، نو داروا پوهنې له مخې سړی اټکل کولای شي چې هغه به د شخصيت له مخې څومره لوړ او ستر انسان شي.

استاد له کوچنيوالي بيا ترستروالي دهمدغودوو نومونو له ماناوسره ولوبيده، لوی شو او سترشو. ددې نومونو مانا بيا دقلم په روح او دذهن په دنياکې شنه شوه او له ده څخه يې داسې يو شخصيت جوړکړچې دعمرترپايه يې هيڅکله هم خپل شخصيت دتکلف او تصنع پرناروغی اخته نه کړ، لکه څنګه چې رښتين و، همداسې رښتين پاتې شو. خدای پاک که له يوې خوا داستاد په ذهن او فکرکې ديولوی نبوغ چينه شنه کړې وه او دصداقت ځانګړی امتيازيې ورکړی و، نوله بلې خوايې دده په زړه کې دداسې يوې مينې زړی کرلی وچې دهغه زرغونيدلو، پاللو او لويدلو دده دصداقت او فکري قوت يووالي ته اړتيالرله. استادوايي ((خدای پاک دهرچاپه زړه کې يوه مينه اچوي او هرڅوک له يوشي سره مينه لري لکه څنګه چې خوشال بابا وايې: (خدايه ته په زړه کې اچوې دامينې – چې په ښکاردې مبتلاکړم ته مې وينې) دغسې يې زما په زړه کې هم يوه مينه اچولې ده او هغه مينه د (پښتو) مينه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد له خپلې دې معشوقې سره خپله مينه دومره پالله چې د ذهن ټول ځواک او د زړګي ټول قوت يې همدې ته متوجه کړی و. هغه لکه د ځينو نورو په شان يو ګام پرشا او يو ګام مخکې لاړ نه شو، بلکې ګام په ګام پخپله لار پرمخ لاړ، يووخت يې بيا دومره واټن وهلی وچې ترشا يې يو لوی ادبي کاروان راټوکيدلی و. د ده مينه له پښتو او هيواد سره داسې يو حالت ته رسيدلې وه چې د هغو د خدمت لپاره يې د هيڅ ډول مضر احتياط، سياسي نزاکت او ځانساتنې خيال نه ساته.

د خپلې ژبې د خدمت لپاره د پښتو، په ځانګړي ډول د پښتو ليکوالو اند ود او چلند يو له بله توپير کوي. ځينې د يو مضر احتياط په جيل کې داسې راګيروي چې د خدمت هرډول نوښت او جرئت ورته يو جرم او د نورو حق تلفي ښکاري.

دا ډله کسان پردې ذهني ويره او ناروغۍ هم اخته وي چې که چيرې په زغرده خپلې ژبې او کلتورته کار وکړي، هسې نه چې څوک پرې د نشليست او فاشيت ټاپه ولګوي نو د وی د مقابل لورې د همدې ذهني بريد او تورله ويرې له دومره احتياط نه کار اخلي چې خپلې ژبې ته يې ترګټې تاوان زيات وي.

يانې ((د مضر احتياط)) ترپړاو رسيږي. په دې شلمه پيړۍ کې ترپښتون بابا وزير محمد ګل خان مومند وروسته پوهاند صديق الله رښتين يو د هغو ګوتو په شمار کسانو له جملې څخه دی چې د خپلې ژبې د خدمت په وړاندې يې د مضر احتياط ټول ولاړديوالونه يو په بل پسې ونړول او په خپل اخلاقي، فکري او ادبي جرئت يې ځانته د خدمت لاره بيرته کړه. هغه د پښتو ژبې د کورنيو او بهرنيو دښمنانو، توطئه ګرو او مضر احتياط کارو پښتنو په وړاندې لکه غرداسې ودريد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه ذره .. هم له خپلو ژبنيو او ملي حقوقو څخه تيرنه شو اونه يې د هغو په سرله چاسره معامله او ((دادوگرفت)) وکړ. د شلمې پيړۍ له سياسي، ادبي او ژبنيو مسايلو سره د چلند په اړه د هيواد د ملي ژبې او ملي واکمنۍ له دښمنانو سره (دوه ځيرې) ډيرې زياتې مطرح او دبحث وړ دي، هم پرې په ليکنې او هم په ګړنې ډول نيوکې کوي، دا دوه ځيرې يو پښتنو بابا وزير محمد ګل خان مومند او بل د پښتو ستر خدمتګار پوهاند صديق الله رښتين دی. د هيواد د ملي ګټو او ملي ژبې د ښمنانو خپل ليکنې او ګړنې تبليغ ته په اصطلاح داسې يو (پرداز) ورکړی چې آن پر مضر او احتياط اخته د ځينو پښتنو پرذهنو نويې هم سيوري خپور کړی دی.

د مضر احتياط ناروغان نيوکه کوي چې که چيرې دوی (وزير صاحب او پوهاند رښتين) افراط نه وای کړی نو د دوی په وينا زموږ لږکي ورونه به نه را پاريدل، خو دوی هم لکه د نورو په شان دافراط پر اصلي مانا نه دي پوه شوي اول خو دوی افراط ندی کړی او بيا که د دوی په وينا دا يو افراط وي نو دا خو هم بايد وويل شي چې د دی کار زيږنده او لامل څه دی؟ د پښتو ژبې يو بل خدمتګار پوهاند ډاکترمجاور احمد زيار نه چا پوښتنه کړې وه چې تاسې په ژبه کې افراط کوئ؟ هغه ورته په ځواب کې وويل: ((چې خلک تفريط کوي نو ځکه افراط کوم)) آيا دې ته افراط او تعصب ويل کيږي چې سړی په خپله ژبه ليکل او لوستل وکړي او له هغې څخه د پوهولو او راپوهولو ديوې وسيلې په توګه کار واخلي نو که دا تعصب او افراط وي نو بيا خودنړۍ ټول ولسونه پردې افراط او تعصب اخته دي.

د مرحوم استاد روهي په وينا ((که چيرې په خپله ژبه ګريدل تعصب وي، نو بيا خو په دنيا کې هيڅ څوک بې تعصبه نشته.)) د مضر احتياط ناروغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلړکیو د پاریدنې او دهغوی د حقوقو د مدعیانو دنا ورسو رو د مسئوولیت یوه برخه وزیرصاحب او استاد رښتین ته راجع کوي.

ترکومه ځایه چې دلړکیو د حقوقو د مدعیانو او دهغوی د قناعت خبره ده په دې باب باید وویل شي چې دهغوی مدعیان د خپل خصلت له مخې په هیڅ ډول امتیاز قانع نه دي.

استاد رښتین دیو تفریط په مقابل کې بغاوت کړی و ، هغه وایي ((زه چې کله کابل ته ولاړم نو په پل باغ عمومي کې چا پښتونه پیژندله نو زړه کې مې یوه لمبه تاوه شوه او بیا موکارونه پیل کړل)) هغه مجبوروچې د پښتون پاچا په کورکې وژل شوې او رټل شوې پښتو بیرته راژوندۍ کړي نولومړۍ هڅه یې داوه چې له قانوني او حقوقي سرچینو څخه خپل کارپیل کړي، خو پرقانوني او حقوقي سرچینو هم داسې کسان واکمن وو چې له پښتو سره یې کینه اوج ته رسیدلې وه. د پښتو پر مختګ او رسمي کیدنه یې دبلې واکمنې ژبې دله منځه تلو په معنی انګیرله.دی کارکې ورسره ځنې داسې پښتانه سیاسي مشران او اشخاص هم ورګډوو چې د پردۍ ژبې په ساتنې او پالنې یې ځان مکلف ګاڼه یا یې مضراحتیاط کاوه، یا یې ځان ساتنه او ورځ چاري کوله، خو بیا هم داسې یوشمیر کسان وو چې هغوی خپل ملي مسئولیت او رسالت پیژندلی و کله چې په شوراکې د پښتوژبې او فارسي ژبې مسئله رامنځته شوه او خبرې ډیرتند پړاو ته ورسیدلې نو د پښتوژبې مخالفینو استدلال کاوه چې دژبې درباري قدامت ،بډاینه او دآثارو شمیر دې په پام کې ونیول شي نه داکثریت او اقلیت اندول. دا په افغانستان کې د پښتوژبې دښیرازۍ او شاتګ حساس پړاو و. کله چې داثارود شمیر په انډول یو نسبي توافق ته خبره ورسیده نو یوهاند رښتین یو پنډ کتابونو سره شوراته ورننوت ،هلته ښایسته ډیر فارسي کتابونه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړل شوي وو کله چې د پرتلې خبره رانږدې شوه نو پوهاند رښتين د ايرانۍ فارسۍ او د ايراني ليکوالو ليکلي کتابونه يوې خواته کړل او هغه يې په قانوني توګه له محاسبې نه وکښل اووې ويل چې دا افغانستان دی ايران نه دی. کله چې هغه کتابونه له شميرنه ووتل په افغانستان کې خودري ژبودومره کتابونه نه وو ليکلي ،که څه ليکل شوي هم وو نو هغه هم پښتنو په فارسي ژبه ليکلي وونو په ډول د پښتوآثاروتله درنه شوه او دوخت دولت مجبورشوچې دهيواد دملي ژبې په توګه د پښتوژبې قانوني حق اوحيثيت ومني او په اساسي قانون کې له پښتوژبې سره د (رسمي) ترڅنګ د (ملي) نومونه هم وليکي.

دادپوهاند رښتين هغه اخلاقي، ملي، ادبي اوسياسي جرئت وچې په مناسب وخت کې يې په ځانګړي حقوقي اوعلمي مهارت او قانوني حق سره د پښتوژبې حق په قانون کې تثبيت کړ. که استاد دلته له ډيرکم مضراحتياط ،ځان ساتنې او ورځ چارۍ څخه کار اخيستی وای شايد دده لمن له سرواو سپينوډکه شوې وای خود پښتولمن به ډيره سپيره پاتې شوې وای، خودده په زړه کې رښتيا هم خدای پاک د پښتومينه اچولې وه.

پوهاند رښتين اوځينې نورملتپال چې په قانون کې دخپلوژبنيوحقوقو پرتثبيت بريالي شول نوبيا يې دخپلې ژبې ودې ، پرمختګ او بډاينې ته ملاوتړله، دګڼوآثارو په خپرولو ،دپښتوپه دفتري کولو ، په تعليمي نصاب کې د پښتوپه شاملولواو دملي ترمينالوژۍ (نومونې) پرجوړلويې لاس پورې کړ.

پدې لاره کې يې دهرمهال له چاروا کوسره ډغرې ووهلې، سره له دې چې پوهاند رښتين نه له پوځي پلوه ځواکمن و، نه له سياسي پلوه او نه هم له اقتصادي او آن له اداري پلوه ، خويولوی حقوقي،ملي اوژبنی حق او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملاتړیې ترشاولاړواو ده خپله روحي قوه اوفکري سپیڅلتیا ورسره ملګري کړې وه. نوځکه یې پرزیاتروچاروا کوخپل حق منلی و. استاد پدې موده کې دنوروګڼوخدمتونو ترڅنګ یوازې ملي نومونې (ترمینالوژۍ) ته دومره خدمتونه وکړل چې دشل کلن ناتارډول ډول ستمي اوملي ضد ناخوالوهم د هغو په له منځه وړلو زورونه رسید. اوس هم دکابل په ښارکې درښتین صاحب او نوروپه لاربنوونه او زیارجوړې شوې ملي نومونې اولوحې لیدل کیږي.

زموږ له یوشمیرنوروپښتنولیکوالوڅخه دا استاد دځانګړي شخصیت یوامتیاز دادی چې ده خپل ټول ځواک دپښتودخدمت لپاره لګولی دی. له یوځانګړي ضرورت پرته یې نورټول آثارپه پښتوژبه خپاره کړي دي اوپدې ډول یې خپلې مینې ته خپل زړه ښه تش کړی دی.

سره له دې چې استاد پرځینونورژبوهم پوهیده اوکولای یې شول کره لیکوالي هم پرې وکړي. خودی پرهغه رازاو ارزښت ډیرښه پوهیده چې دپښتون لیکوال انرژي باید د پښتودخدمت په لارکې مصرف شي. ځینې کسان چې په فرهنګي اوملي کارکې دیوګام شاته او یوګام وروسته پرناروغۍ اخته دي هغوی درښتین صاحب دې کارته هم دنیوکې په سترګه ګوري. او داسې وایي چې ولې یې دپښتوترڅنګ فارسي ژبې ته کارنه دی کړی. دوی دفارسۍ ژبې خدمت پرپښتنوفرض ګڼي خودپښتو خدمت یوعادي کار.

استاد صدیق الله رښتین خپلې ملي ژبې ته دراپیښوناروغیوپه وړاندې دیوسپر په شان ولاړو، ترپایه یې دهیڅ ډول مضراحتیاط، سیاسي نزاکت، دوخت غوښتنواو نورو خبروترسیوري لاندې خپل شخصیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښنبوده دهغه شخصیت له یوې ملي مبدانه راپیل شوی و او په مستقیم ډول د حالاتوله بدلون سره سره دیوسترملي شخصیت تر پړاوه ورسید.

هغه دژوند تروروستیو وختونو یانې هغه وخت چې دناورغی پربستر پروت وهم په پښتوژبه خپلولیکنوته دوام ورکړاو یو شمیر پښتو مجلو او خپرونوته یې خپلې لیکنې او اصلاحي نظرونه لیږل. (دهوډ یالیوخویونه) په نوم داستاد یوه وروستی لیکنه دهیلې په مجله کې دچاپ لپاره زما ترګوتوشوه، ماچې کله داستاد دلیکنې دتوروپه لوستلو پیل وکړنوله یوځه ستونزوسره مخ شوم. دا داستاد له وروستنیو لیکینوڅخه یوه لیکنه وه چې هغه دناروغی په ډیرو سختوشرایطوکې لیکلی وه، دلیکنې کرښې کږې شوې وې، کلمې یې یوله بل سره نښتې وې، داسې څرګندیدله چې داستاد په زړه کې اوس هم دمینې ولولې څپې وهې خوګوتوکې یې نوردومره زورپاتې نه وچې هره کرښه اوکلمه بیله بیله او صفا ولیکي، استاد محمد آصف هم راسره دتوروپه لوستلوکې مرسته وکړه، هغه لیکنه په هیله مجله کې چاپ شوه ،خودکرښوله کږیدلوڅخه داسې ښکاریدله چې استاد نورله موږ نه خدای پاماني اخلي، اوس هم کله چې زه داستادهغه لیک په ذهن کې انځوروم نو همغه کږې کرښې رایادیږي اودې سره جوخت مې دهغه شخصیت هم ترسترګوکیږي چې دزماني له ناخوالواو کړلیچونوڅخه ،بریمن راوتلی دی.

هوکې دده دلاس کرښې کږې شوې خود سرلوړي شخصیت لوري یې هیڅکله کوږ نه شو. (۱: ۱۵۹، ۱۲۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین ځانګړې هلې ځلې

راز محمد ویښ

د پوهاند رښتین د کار، پوهې اخلاقو، خدماتو په باب ډیر څه ویل شوی ما هم په دغه برخه کې څه قلم ښورولی، او اوس یې په دې تلین کې هغو ځانګړتیاوته د ګرانو حاضرینو پام را اړوم چې په هغه باب چاڅه نه دي ویلي:

داؤد خان په ۱۲۳۲ هـ ، ش کال کله چې د حکومت په کرسۍ له کښیناستو سره سم وغوښتل د افغانستان خوږ تاریخي نوم په (اریانا) بدل کړي. نو د دې کار د عملي کولو لپاره یې په پوره مهارت د غلام حسن خان صافي په خوله د وخت ډیر یاد مشهورو او پوه لیکوال لکه سراج الدین سعید، سید شمس الدین مجروح، محمد امین خوږیانی، الفت، خادم، جلالي، بینوا، مولانا ارشاد، د وړمې مجلې مدیر، محمد موسی شفیق ،ارسلان سلیمی، پکتیانی، عبدالقدوس پرهیز، محمد ظاهر صافی او نور......

چې شمیر یې (۲۰) تنو ته رسیده د میلمستیا په پلمه کورته راوبلل، سردار محمد نعیم میلمنو ته وویل: څه کیږي چې د آریانا ویاړمو په برخه شي او تردې وروسته د افغانستان د کلمې له تعصب نه تیر شو او د هغې په ځای د اریانا خوږه کلمه چې نننی بلخ یا بخدي یې مرکز غوره کړو؟ !

ټول رابلل شوي کسان چو په خوله ناست وو یوازې رښتین، خادم اوچت شول او و یې ویل:

دا به سمه وي، خو که دا د غرو پښتانه چې د افغانستان نوم ورته ډیر خوږ او د اسلام مرادف ایسی پدې خبره خبر شي، خدای خبر چې هغوی په دی نزاکت پوه شی، ډیره ویره ده چې له دې خبرې به هیوادوال او دولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته لوی غم او فساد جوړشي. داؤدخان چې پوه شو چې خبره رسوايي او بحث ته وځي، ژريې د سردارنعيم خان په خوله لاس کښېښود ويې ويل: دادلوی احمدشاه سترميراث دی. دا به پرېږدو ،که څه هم خلک ناست وو خو مجلس ډېرسوړشوا و په پای کې ميلمانه پټه خوله اوچوپ و وتل دملګرو له جملې يوازی جلالي، رښتين او خادم ته يې شاباسی ووايه او نورتروش وو.

ددې پېښې دد ريمې لسيزې په پای کې د داؤدخان له حکومت نه لږ واندې ملي جريدې لکه: ولس، ندای خلق ، وطن ، انګاربند شول. داؤدخان په ۱۳۳۲ هـ کال کله چې دصدارت واګې ترلاسه کړی د سردارمحمد نعيم په نوښت د ايران دخوشحالولو او دزړه ساتنې په خاطريې يوځل بيا د پښتنو په وړاندې سخت دريځ ونيو او ليکوال صلاح الدين سلجوقي يې د اطلاعاتو او کلتور وزيروټاکه. سلجوقی لومړی خادم صاحب، د اصلاح ورځپاڼې له رياست نه لرې او په ځای يې محمد علم غواص هراتی کښېناوه. غلام رحمن جراريې له راډيو لرې او پرځای يې دکتورجاويد ودراو. نورمحمد تره کی يې له اژانس څخه وويست پرځای يې عبدالحق واله وټاکه. حيدرژوبل يې دکابل دمجلې مديراو د پښتوټولنې مرستيال وټاکه رښتين صاحب يوازنی شخصيت وچې له سلجوقي او سردارنعيم سره يې پښتوضد پاڅون په وړاندې ډغرې ووهلې.

رښتين صاحب ځان ټينګ کړ او خپل کارته يې د سلجوقی دناخوالو سره سره په شوق او مينه دوام ورکړ.

رښتين صاحب حيدر ژوبل ته هيڅ وخت ورنکړچې ورسره وګوري اويايې د مجلې په باب برابرکړی مطالب ولولي.

په پای کې حيدر ژوبل تنګ شو پخپل سرله مطبوعاتو څخه ووت. د پوهنې وزارت ته ولاړ. او هلته دعرفان دمجلې مديرشو. داؤدخان خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغه پلان عملي کولو لپاره یو سخت دریځ سړی دکتورسهیل هم چې دخپلې ډلې سره له ضیاء قاریزاده. یوسف آینه، مایل هروی، طالع ،صدیق حیا ، شیدا هروی، فکري، سلجوقي اونوروسره ملګری و.

کابل ښاروال مقررکړ. دوی دا پلان درلود چې پښتني اېښودل شوي نومونه او عناوین په بیلو بیلو وجوهاتوناقص، باطل اولرې کړي.

لومړی یې د پامیرداخبارنوم په ((ښاری پاڼه)) بدل کړاودپامیرکلمه یې د دنیا دبام په معنی له دغه اخبارسره مناسبه ونه بلله.

رښتین صاحب په دې نادوده کارسخت او ډیرودردیده سملاسي یې یوه ملګري په وسیله چې بیمارنومیده او اصلاح دورځپاڼې سرمحرر ردعمل ولیکه داسې چې داکار یې د اخبارمؤسس په منل شوي حق تیری او د مطبوعاتي دود او قانون څخه مخالف وګاڼه او په اخبارکې یې خپورکړ. دی رد عمل په داسې حال کې چې سلجوقی دمطبوعاتو وزیر او غواص یې مرستیال ود جرایدو په لروبرکې غوغا جوړه کړه. دولت دی ته اړشو چې نور دا پلان پریږدي.

د ۱۳۳۲ کال د داؤدی دولت په درشل کې چې خادم صاحب داصلاح ورځپاڼه پښتو کړې وه د پارسي ژبو غوغا زیاته وه له هغې جملې یو عتیق الله پژواک وچې هغه وخت یې معروف تخلص کاوه. ده په یوه اوږده مطلب کې په پښتو او ددغې ژبې په کمښت او فقرداسې څرګندونې درلودې چې ګنې پښتو سل کاله هم داخبار، دفتر، درسی، پوهنتون جوګه کیدای نشي نوولې بې ځایه د پاړسو علمي ژبې په مسیر کې ډبرې اچول کیږي !؟

لومړی رښتین صاحب داسې مدلل ځواب ورکړ چې لیکوال یې خفاشی سره تشبه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بیا الفت صاحب ، خادم صاحب هغه ښه وکوته او سپک یې کړ، زه د ربښتین صاحب د غه ځانګړتیا زیات د قدرو ړبولم او هیوادوال یې هم باید هیڅکله هیرنه کړی روح دی ښادوي. (۲۱: ۱۷، ۴۲)

دښاغلي راز محمد ویښ دویمه وینا

درنوګرانو او محترمو عزیزانو دوستانو حاضرینو اسلام علیکم ورحمت الله وبرکاته !

زه مریض او ناروغه یم صحت مې ددې جوګه نه دی چې چیرته لاړشم. خو رشتین صاحب زما ډیر حقدار دوست مهربان عزیزو. دوه پنځوس کاله سره یوځای وو. زه دافغانستان په مطبوعاتو کې په کار شامل شوی وم اول دحبیبی صاحب سره منشی وم او هلته په ابتدایی کار مصروف وم او دهغه سره کاتب وم. دغه زما دپاره یوفکري مکتب و. څوک چې به دغه دفترته راتلل ما ترینه زیاته استفاده کړې ده.

رشتین صاحب هم په دغه وخت کې دلته و. پښتوټولنه کې و. الفت صاحب هم دغسې هریوه سره چې تاسې یې پنځه ستوري ګڼۍ دپښتود ادب شملې یې ګڼۍ ددوی سره مې په خپل وخت کې خاص کارونه کړي دي.

پنځوس کاله دمطبوعاتو او هم دمعارف له محیط څخه نه یم وتلی. زه په ناداری او نیستی او هرقسم شرایط چې وو ماموریت زما دپاره افتخارو هرحالت چې وخدای تعالی راته صبرراکړدې خلکو فضل اوبرکت په ما اثرکړی و او ورځ په ورځ دخپل کار څخه په دغه ځای کې خوشحاله کیدم او خوشحاله وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوزياته موده مې د رشتين صاحب سره کار کړی دی.
دده علم او فضليت تاسو دوستانو بيان کړ.مګرزما خوله وړه ده او ژبه مې دهغه توان نه لري. نارساده.

خوعمري مادیو مخلص په حيث دده سره عمرتيرکړی دی او دده محنت او منت له ما سره يوه لاربنودنه وه زه دده ځينی خصوصيتونه وايم.

دی ډيرصابرو. ډيرحوصلمن، سخت پرکاراو لوی پهلوان و دلسونفرو کاربه يې کاوه. پښتوټولنه په دغه وخت کې په دری نفروچليده حتی په دوو نفرو، مولاناسيفي هلته و. ډيرپوه سړی و په اردو او عربي ډيرښه مسلط و، پښتوخويې خپله ژبه وه. ښې ترجمې يې کولې خو خدای دې وبخښي خط يې نه لوستل کيده. ده ته به رشتين صاحب داسې منشي پيداکاوه چې دده له خط سره اول بلد شي ښه ترجمه يې کوله. خودليکوالی قدرت يې داسې نه و.

مګررشتين صاحب دده اثاربه نيم اصلاح کول. تاسې سيرت النبي ځوجلده وګورئ چې دا په حقيقت کې رشتين صاحب ورته ليکلي دي. اوکتلي دي او اصلاح کړی. بله خبره داچې نه يوازې سيرة النبي بلکې ټول مضامين چې پښتوټولنه کې نوشته کيدل او نشريدل.

دابه ټول رشتين صاحب ټکي په ټکي کتل او اصلاح کول به يې زما په ياد شی چې ژواک اونورملګروهم دخپلې کاميابۍ اوليکوالۍ راز درشتين صاحب لاربنوونه اوله برکته ګڼله.

رشتين صاحب دسبا نه تربيګابه کېښناست اوکاربه يې کاوه پنځه ديرش کاله يې په پښتوټولنې کې کارکړی دی يوکال دوه کاله ځينی لرې شوی څه وخت له پاره نشراتوته هم تللی او هلته مديرشوی دی پوهنتون کې هم و. مګربيادوخت ضرورت دې ځای ته راوستلی، ډيرکاريې وکړ، ښه ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې سترې کړې په مينه يې کاروکړخوډيرې نادودې يې هم وليدلې. زه شاهد يم.

زه څومره چې دوی ته نژدې وم زامن يې نه وو. څومره چې زه رشتين صاحب پيژنم ، څومره چې الفت اوخادم پيژنم. څومره چې حبيبي اوبينوا پيژنم. ژبه او ادب کې چې دوی څومره کارکړی ژبه خوداسې نه وه دومره کارچې رشتين صاحب کړی، نه سترې شوی او لکه په سنګرکې چې نه يې توره اونه ډال غورځولی وي.

سره د ډيرو نادودو ، مخالفتونو په سنګرکې کلک ناست و يوتعداد ځوانان دپوهنتون څخه راووتل اودغه ځوانان دايراني مشرپه پلوخلکوله خوا په شاټپول کيدل دوی غوښتل چې پښتوتولنه لغوه کړي. اوستوري ورک کړی.

رشتين صاحب بې له دې چې له چا سره جګړه وکړي په متانت اوثبات په خپل دريغ ولاړاو خپل کارونه يې سرته رسول.

خوښنګه چې داکاډيمۍ رئيس صاحب وويل زه هم بايد وو ايم چې که رشتين صاحب نه وای نونن به دافغانستان نوم اريانا و.

رشتين صاحب صدرنه و وزيرنه وخو هغه دصدراو وزير کارونه کول يو وخت دپامير اخبارچې دښاروالی له خوا نشريده د (پامير) په نوم هم لانجه وه.

درشتين صاحب دکاراوکوښښ په وجه فرمان راغی چې هيڅوک نه شي کولای نومونه بدل کړي.

زه رشتين صاحب صدربولم زه يې تاجداربولم.

هغه داسې کارونه کړي چې بل چانه شوکولای، دده په اندازه ژبه ، خوله،خوصله ، ثبات زغم بل چانه درلود. ډوډی مارسړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفیق صاحب ،ننګرهاری صاحب ،ستي صاحب چې رشتین صاحب ورته تخلص لری کړاو صداقت یې پرې کیښود داټول دده دوستان او ملګری و.

د دارالعلوم د دوران څخه یې له دوی سره ناسته پاسته وه دوطن ، او پښتو په خدمت کې هم سنګري و.

دا پښتو چې نن دې حدته رسیدلی داده برکت دی په دې برخه کې هیڅوک دده جوګه سړی زه نه وینم.

زه دعا کوم چې خدایۍ تعالی دی وبخښي او جنتونه یې په نصیب شه. (۲۱: ۳۴، ۳۶)

ښاغلی محمد زرین انځور:

اروا ښاد استاد پوهاند صدیق الله رشتین په افغانستان کې د پښتو دهغو مخکښو پیاوړیو لیکوالو له ډلې څخه دی، چې په خپلو نه ستړی کیدونکی هڅو یې د پښتو دراژوندي کولو ،ودې او پرمختګ نوی بنسټونه جوړ کړل. استاد رشتین د نوې پښتو هنري.ادبي نثرله مخکښو څیرو څخه ګڼل کیږي او له همدې امله خود پښتو د معاصرو ادبیاتو ،دنوي هنري او ادبي نثرپه وده او پرمختګ کې دیادونې او ستاینې وړدریغ لري.

استاد رښتین او د پښتو د معاصرو ادبیاتو ځلورنورستوري هریو استاد عبدالحی حبیبي، استاد ګل پاچا الفت، قیام الدین خادم او استاد عبدالروف بینوا په داسې مهال کې د پښتوژبې او ادبیاتو پرهسک راڅرګند شول چې له بده مرغه دلیک ، تحقیق ، پوهنې او ادب دډګرټول اړخونه تش وو له همدې امله. دوی اړ وو. چې هرخواته لاس واچوي. په هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې لیکنې وکړي، هره تشه ډکه کړي، هرډول ناخوالې وزغمي، هم شعرولیکي، هم ادبي نثر، هم تاریخ ولیکي، هم دنوې ژبپوهنې اوګرامربنسټونه کښېږدي. هم ټولنیزې. سیاسي لیکنې وکړي، هم دکلاسیکوادبیاتو دمتونودتصحیح کاروکړي، هم ادبي تاریخونه ولیکي اوهم ادبي تذکرې او دغه ډول نورو بېلابېلو اړخونو ته پاملرنه وکړي، هم درسي کتابونه ولیکي اوهم نورڅېړنیزژورآثار.

دبیلوبیلوعلمي، ادبي ډګرونوکې دقلم دزغل په کارکې منډې تړړې کړي دي او له همدې امله یې کارونه دلومړنیوبنسټونو په توګه خورازیات ارزښت لري.

سره له دې چې دغولومړنیوپنځوستورو دپوهنې اوادب په نړدې ټولو برخوکې نه هېریدونکي خدمتونه کړي دي، خودادبي عمرپه اوږدوکې یې هریوپه یویادوه برخوکې ترنوروټولو زیات ځلیدلی اوبریالي شوي دي. زه داسې ګڼم چې اروانباد استاد حبیبي له نورواړخونوزیات دتاریخي او علمي ژوروڅېړنواو دادبي تاریخ د دقیق لیکوال په توګه ، اروانباد استاد الفت دادبي هنري نثردیوپیاوړي قلموال په توګه ، اروانباد استاد خادم دتاریخي ، سیاسي مسایلوپه کښلوکې ، اروانباد استاد بینوا ترنورو زیات دیوپیاوړي او مستانه شاعرپه توګه او اروانباد استاد رشتین دپښتوګرامراو ژبپوهنې دیونومیالي متخصص په توګه د زیاتي پاملرنې وړدی. ددې خبرې مانا په هیڅ ډول دانه ده چې ددغه هریونومیالي لیکوال دادبي هڅونوراړخونه ګوندې دپاملرنې او ستاینې وړنه دي. زما په نظرد هریوه درانده لیکوال دګڼوارزښتمنوکارونوپه لړکې یې دغه یادې شوې برخې ترنوروځلندې ښکاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد رښتين هم ،ددې په څنګ کې چې شاعردی، ژبپوهاند دی، ادبي مورخ او نقاد او څيړونکی دی، د پښتو دهنري، ادبي نثرپه تاريخي څېړنه کې دغه نوميالی ليکوال ځکه د پوره ستاينې وړدی، چې په حقيقت کې دهمدوی په پرله پسې هلوځلو په افغانستان کې د پښتو نثرپه ورشو کې دهنري، ادبي ښکلاو بهيرونه دننداروشول.

که موږ د پښتو په معاصرو اديباتو کې دهنري ادبي نثرد مخکښانو او نومياليو څيرولتهون کوو ،نو کله څنګه چې په کوزه پښتونخوا کې دمولوی احمد قاضی ميراحمد شاه رضواني، منشي احمدجان ، استادراحت زاخيلي، ماسترعبدالکريم، استاد حمزه شنواری، سيدرسول رسا ، سيدميرمهدي شاه مهمدي،عبدالخالق عبدالاکبرخان اکبر،اسلم ختک، صاحبزاده محمد ادريس، رشيدعلي دهقان، اجمل ختک ، قلندرمومنداو يوشميرنورو مخکښو څيرو نومونه په لومړي سرکې راځي، داسې هم په افغانستان کې ترهرچادمخه دا استاد حبيبي، استادخادم، استاد الفت ، استادبينوا ، استاد رښتين ، برهان الدين کشککی، استاد عبدالشکوررشاد او يوشميرنورپه لومړی ګام کې دیادونې وړدي. (۲: ۲۴۴ ، ۲۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله او لنډیز

پوهاند صدیق الله رښتین د پښتوژبې او ادب ستر لیکوال ،محقق، ادیب، مورخ ،نقاد او له پنځو ادبي ستورو څخه یو ځلاند ستوری دی، چې شپیته کاله یې د پښتوژبې او ادب دا سمان لمن پخپلو روښانو پلوشو باندې ځلولې ده.

پوهاند رښتین په (۱۲۹۸) ل کال د مومندو په آزاده علاقه غازي آباد کې زیږیدلی دی ،د مولوی تاج محمد خان مهتمم صیب زوی او په قام دلوګر سلیمانخیل دی.

کله چې د هند آزادی غوښتونکو د شیخ الهند مولانا محمود الحسن په فتوی د هجرت بندوبست شروع کړ، نومولوی تاج محمد خان د ترنګزو حاجي صیب سره ملګری شو او د مومندو آزادې علاقې ته راغی.

پوهاند صاحب لومړی زده کړه په غازی آباد کې ترسره کړه بیا په ۱۳۱۱ ل کال د هډې په نجم المدارس کې داخل او ترفراغت وروسته په ۱۳۱۵ ل کال، د کابل په عربي دارالعلوم کې داخل شو.

د کابل د عربي دارالعلوم د فراغت څخه وروسته په ۱۳۱۸ ل کال د لومړی ځل له پاره په رسمي ماموریت په پښتوټولنه کې وګمارل شو او (۳۵) کاله په پښتوټولنه کې پاتې شو ،چې دوه دورې یې د ریاست چارې هم پکې سرته رسولې، وروستۍ دوره یې لس کاله وه او بیا په ۱۳۵۲ ل کال تقاعد ورکړی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتوژبه چې اوس کوم ځای او مقام لري داټول د پوهاند رښتين او دهغه د ملګرو برکت دی. داروا ښاد پوهاند رښتين په هلو ځلو اوس پښتو دراډيو ګانو ،دفترونو ،ښوونځيو ،پوهنتون او دهيواد په اساسي قانون کې ديوې رسمي او ملي ژبې په حيث منل شوې ده.

پوهاند صاحب تر (۸۰) زيات اثار ليکلي او تر(۱۰۰۰) زياتې مقالې يې په لس زره مخونو کې خپرې شوي دي.

اوس که مرحوم په جسمي لحاظ له دې فاني نړۍ څخه تللی دی، خو په معنوی لحاظ هغه ژوندی دی ځکه د هغه افکار او نظريات ژوندي دي، علم يې د ځان سره خاورو ته نه دی وړی.

داروا ښاد پوهاند رښتين دژوند وروستي کلونه دهيواد په روان ناورين او جنګونو کې تيرشول د دغه جنګونو پراساس هغه ته دزړه ناروغتيا پيدا شوه او په ۱۳۷۷ ل کال دليندۍ دمياشتې په پنځمه نيټه د (۷۹) کالو په عمر په حق ورسيد. (انالله وانااليه راجعون)

د دې رسالې په بله برخه کې داروا ښاد پوهاند رښتين مرکې راغلی، دامرکې اکثره مرحوم دخپل ژوند په وروستيو لسو کلونو کې چې روغتيا يي حالت يې هم د ډاډ وړنه و، دزړه تکليف او تشويش يې دواړه درلودل، تل يې دا خواهيش او غوښتنه وه ،چې دمطبوعاتو او خپرونو له لارې خپل علمي نظريات ، تجربې او د پښتوژبې د ترقۍ او پرمختګ لارې چارې راتلونکي نسل ته ورپه ګوته کړي.

کومې مرکې چې پوهاند صاحب داخبارونو ، جريدو ،او مجلو سره کړي او په دې رساله کې خوندي او بحث وربانديې شوی ،دادي:

۱- له جرګې مجلې سره

۲- له روزنامه شهادت (اردو) ورځپاڼې سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- له سپيدې مجلې سره.
۴- له ليکوال مجلې سره.
۵- له (مخ په مخ) رسالې سره.
۶- له وفا جريدې سره.
۷- له (مرکه نامې) رسالې سره.
۸- له خاورې جريدې سره.

ددې ټولو مرکو نچوړ او مهم ټکي يې دا دي:

۱- د پښتو ژبې دودې او پرمختګ په اړه:

پوهاند رښتين وايي کله چې موږ پښتو ژبې ته کار شروع کړو نو هغه وخت پښتو ژبه رسمي نه وه، پښتو ژبې ته سياسي رونق په دولتي چوکاټ کې وزير محمد ګل خان مومند ورکړی و.

په ۱۳۱۱ ل کال وزير محمد ګل خان له خوا په کندهار کې پښتو انجمن جوړ شو، دغه انجمن په ۱۳۱۶ ل کال د کابل ادبي انجمن سره يوځای شو او پښتو ټولنه مينځ ته راغله کله چې موږ د پښتو ژبې د تحقيق او څېړنې کار پيل کړ نو په لومړي وخت يوازې موږ پنځه تنه پوهاند عبدالحی حبيبي، قيام الدين خادم، ګل پاچا الفت، عبدالروف بينوا اوزه وم، وزير صاحب محمد ګل خان مومند مونږ سره په دې برخه کې مرسته کوله.

دا زمونږ هماغه هلې ځلې وې، چې پښتو اوس په نړيواله سطحه خلکو پيژندلې ده. دامريکا، انګليستان، چين، المان، روسيه، ايران، هندوستان، او نور... هيوادونه په پښتو ژبې رادويي خپرونې کوي.

مونږ پښتو ژبې او ادب ته په ټولو برخو کې وده ورکړه، لکه، ګرامر، ادب تاريخ، ادبي څيړنې او نور راز، راز کتابونه موو ليکل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ چې کوم کارکړی هغه مود کوزې اوبرې پښتو نخوا دواړو له پاره کړی دی. که پښتانه شعراء دي دادب تاریخ یا نورآثار.موږ فرق نه دی کړی پښتو یوه ده.

۲-دپښتو ټولنې (کابل) اوپښتو اکاډیمی (پیښور) دکارونوپه اړه:
پښتو ټولنه په ۱۳۱۶ل کال مینځ ته راغله ، پښتو ټولنه لومړی په مطبوعاتو پورې تړلې وه، وروسته په وزارت معارف پورې وتړل شوه ،دپښتوټولنې لومړی مدیر پوهاند عبدالحی حبیبی و.
دویم عبدالرحمن پژواک و.
دریم بیا پوهاند عبدالحی حبیبی شو.
څلورم یې عبدالروف بینوا و.
پنځم یې زه وم.
شپږم یې ګل پاچا الفت و.
اووم بیا دویم ځل زه رئیس شوم.
اتم یې خیرندوال محمد صدیق روهی و.
د۱۳۵۷ل کال دثوردمیاشتی وروسته پښتوټولنه له منځه لاړه او دافغانستان دعلوموااکاډیمۍ یوه برخه شوه.پښتوژبې ته په افغانستان او کوزه پښتونخوا دواړو کې کارشوی دی. خوزیات کارپښتو ټولنې کړی دی اوتر(۳۰۰) دری سوو څخه زیات عنوانه کتابونه یې چاپ کړي دي. پښتواکاډیمی په پیښورکې هم ډیرکارکړی دی، داشعارو دیوانونه چاپ شوي ،ترجمې شوي، دشعر،افسانواوکیسوپه برخه کې پښتو ژبې ته ډیرزیات کارشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګرپښتو ژبې ته په افغانستان کې په نظري او عملي دواړو برخو کې کارشوی یعنی پښتو په مکتبونو او دفترونو کې رواج وموند او دافغانستان ملي اورسمي ژبه هم وګرځیده، اوداکاردلته نه دی شوی.

پوهاند رښتین ادب او سیاست سره تړلی بولي وایې چې یوخت پاچاخان له ماڅخه پوښتنه وکړه چې دپښتنودترقۍ له پاره څه کول پکاردي نوماورته په ځواب کې وویل چې دیوقام دترقۍ له پاره څلورتوکي پکاردي.

علم، اقتصاد، کلتوراو سیاست تاسو په یوه پایه باندې ګاډی چلوئ ،یعني یوازې سیاست ته مولاس اچولی دی.

په دې باندې پښتون قام ترقي نه شي کولای، ددې څخه دمخه دهغوی علمي ترقي ضرورده، اقتصاد ژبه او کلتور ته یې وده ورکول پکاردي.

۳- دپروفیسورقلندر مومند (پټه خزانه فی المیزان) د ردولو په اړه:

پوهاند رښتین په خپلو اکثره مرکوکې دپروفیسور قلندر مومند پټه خزانه فی المیزان کتاب ردکړی دی پوهاند رښتین وایې: دپټې خزانې قلمی نسخه پوهاند عبدالحی حبیبی ته په لاس ورغلې وه هغه په **۱۳۲۳** ش کال چاپ کړه، پخواني کتابونه همدغسې یویادوه نسخې پیداکیږي.

مغل چې دپښتنوازلي دښمنان وو هغوی چې د پښتنودتاریخ په هکله کوم آثار پیداکړي دي هغه یې ټول سیزلی اوله منیځه وړي دي. پښتانه په خپلوادبیاتوکې دې دورې ته مغلواله وایې اومغلواله دظلم معنا لري.

پوهاند رښتین وایې اعتراض خوپه هرکتاب کیدای شي، مونږ دقلندر سره موافق نه یو، پټه خزانه یوپخوانی کتاب دی. بالکل درست دی محمد هوتک په دې کتاب کې پوره حوالی ورکړی دي.

دکوموکتابونو څخه چې لیکل شوی هغه یې ښودلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د قلندر صیب کور ته تللی وم هغه راته خپله لیکنه پټه خزانه فی المیزان راکوله خو ما انکار وکړاو ردمې کړه.
ما قلندر ته ویلي وچې بل کوم تحقیق به دی کړی وای، اهمیت به یې زیات و د پټې خزانې څلویښت کاله شوي چې چاپ شوې ده، ته اوس وربانديې اعتراضونه کوې، کله چې عبدالحی حبیبی ژوندی و نو دا کتاب به دې لیکلی و. په پټه خزانه کې به ځینې معلومات کمزوري وي غلطي هم پکې کیدای شي، پوهاند عبدالحی حبیبی شاعرنه و اونه یې د شعردعوه کوله، نو هغه به څنګه دغه شعرونه له ځانه جوړکړي وي، په پټه خزانه کې د (۴۹) شاعرانو حال احوال بیان شوی دی.
د پټې خزانې په برکت د پښتو ادب تاریخ دویمې هجری پیړی ته رسیږي، همدارنګه دغوریانو ژبه پښتو وه، شهاب الدین غوري او غیاث الدین غوري پښتانه پاچاهان تیرشوي، په پټه خزانه کې د بهلول لودي رباعي اود شیخ رضي لودي شعرهم راغلی دی دغه ټول معلومات موږ ته د پټې خزانې په برکت لاس ته راغلي دي.
۴- په افغانستان کې دروان سیاسي بحران په اړه:
پوهاند رښتین ځینې سیاسي مرکې هم کړي دي. هغه په هیواد کې دروان سیاسي بحران او جنګونو د حل یوازینی لار لویه جرګه بولي، دغه لویه جرګه باید په داسې ځای او ولایت کې جوړه شي چې هلته پوره آمن وي، دافغانستان ټول مشهوراو لوی قومونه پکې برخه واخلي او پخوانی پاچا محمدظاهرشاه یا دده پشان بل کوم خیرخواه کس دمشرپه توګه وټاکي.
۵- ځوان اورتلونکی نسل ته توصیه او مشورې:
پوهاند رښتین دخپلو مرکوپه پای کې داسې وایي.....

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل او پېښوردواړوته یوشریک کارپه غاړه دی، هغه شریک کار دژبې خدمت او تکمیل دی ځوانان باید په دې کارکې زیات کوښښ وکړي دنظم څخه زیات دنثروخواته توجه ولري ددوی له پاره یومرکزیت پکاردی ټول لیکوال باید یومرکزته رجوع وکړي، ځوانان باید ټول ددې مرکز سره تړلي وي، دژبې له پوهانو سره په تماس کې وي اودهغوی څخه دې مشورې او مصلحت واخلي اویوکاردې په خپل سرنه کوي.

هغوی به تل ددې خبرې دثبوت لپاره دامتل ویلو (چې وکاندي سلا ، نو یې ورکه شي بلا)

ددې رسالې دریمه برخه :

پوهاند رښتین دنوروپوهانو په نظرته ځانگړی شوی دابرخه لومړی په دوولویوبرخوویشل شوی.

لومړی برخه یې پوهاند رښتین دبهرنیو پوهانو په نظر، په دې برخه کې اکثره دهغه بهرنیو پوهانو نظریات راغلي چې دپوهاند صاحب په ژوند یې په خپلولیکونو اوپیغامونوکې څرگندکړي دي.

په دویمه برخه کې یې دافغانستان اوکوزې پښتونخوا دنومیالیو لیکوالوڅرگندونې، خاطرې او دعقیدت پیرزوینې دپوهاند صاحب په ژوند او له وفات وروسته ټولې بیان شوی دي.

په پای کې ترنتیجې او وړاندیزونواو مناقشې وروسته دټولو هغه مأخذونو فهرست هم وړاندې شوی، چې ددې رسالې په لیکلوکې ترې استفاده شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیزونه

۱- تر هرڅه لومړی ددې خبرې یادونه کوم ، چې په دې رساله کې که له ما څخه کومه تیروتنه او سهوه شوې وي نو دګرانو لوستوڅخه په ډیر درناوي هیله کوم، چې خپل اصلاحي نظردې له ما سره شریک کړي.

۲- ددې رسالې دهراړخیزه غني کیدنې په اړه به زما نورې هڅې دوام ولري ترڅود پوهاند رښتین تلویزوني ، رادیویي اونورې پاتې مرکې هم ترلاسه کړم او په دې توګه دا اثرنورهم بشپړشي.

۳- ددې رسالې دهرې مرکې په پای کې پوهاندصاحب دځوانانو اوراتلونکي نسل له پاره یولړلارښوونې کړې دي ددغه ګټورولارښوونو دعملي کولوله پاره باید ټول لیکوالان او په خاصه توګه ځوان نسل یې دعملي کولوپه هکله مکلف او اړین بولم.

۴- څرنګه چې پوهاند صاحب دپښتوژبې په هره برخه کې په ځانګړي ډول دسفرنامو په برخه کې ډیر کار کړی دی ،که چیرې کوم لیکوال وتوانیږي اودا سفرنامې سره راټولې کړي نودابه لوی او ګټورکار وي.

۵- دتیرو درې لسیزو جنګونو په دوران کې دپوهاند رښتین شخصي کتابتون چوراو تالاشوی که په دې برخه کې له چا سره ددې کتابتون د کتابونو په اړه معلومات وي نودمهربانۍ له مخې دې دپوهاند صاحب له کورنۍ سره اړیکه ونیسي ترڅو دا قیمتي اثار له ورکیدو وژغورل شي.

۶- په دولتي لګښت باید دټولو سترو پوهانو ، ادبي اوفرهنګي شخصیتونو اوپه خاصه توګه دپنځو ادبي ستورو مقبرې په اساسي او پاخه ډول ورغول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷-دمعارف په تعلمي نصاب کې باید پنځه معاصر ادبي ستوري په مفصل ډول معرفي شي.
۸- دارواښاد پوهاند رښتین هغه اثار چې اوس بیخي ورک او دقلمي نسخو اهمیت لري باید داکاډمیکو مؤسساتو له خوا په دویم ځل چاپ او خپاره شي.
۹- دپوهاند رښتین فرهنګي ټولنه چې دڅوکالورا هیسې فعالیت لري باید ورسره مالي مرسته وشي، ترڅو دغه فرهنګي مرکز هڅې نورې هم پراخه اوګړندی شي.
۱۰- دافغانستان اسلامی جمهوریت له خوا باید دعلامه پوهاند رښتین په نوم یوه ادبي جایزه اوعلمي نښان تصویب او جاري شي.
۱۱- کوم کار چې پوهاند رښتین په خپل ژوند دخپلو اثارو دتدوین په اړه سرته نه دی رسولی، او په ورځپاڼو، جریدو او مجلو کې په متفرق ډول دهغه مضامین خپاره شوي، باید هغه مضامین راټول کړای شي، ترڅو دا قیمتي اثار دورکېدو وژغورل شي.
۱۲- په کابل ښار کې دې کومه لوړه علمي او تعلیمي مؤسسه دپوهاند رښتین په نوم ونومول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

پوهاند صدیق الله رښتین چې نیمه پېړۍ یې د پښتو ژبې او ادب خدمت په ډېر اخلاص سره کړی او په دې لار کې یې دډېرو ستونزو او کړاوونو سره هم مخامخ شوی دی ، اروانباد د پښتو ژبې درسمي کولو ، دفتري کولو او په تعلیمي نصاب کې د شاملولو لپاره په عملي او نظري دواړو برخو کې په زړه پورې ګامونه اوچت کړي ، چې د دې لوی کار د ثبوت او اعتراف په خاطر د هغوی د مرکو وړاندې کول یو اړین او ګټور کار بولو زه د دې مرکو یو څه برخه د مناقشې لپاره وړاندې کوم.
که د اسې پوښتنه مطرح کړو ، هغه کوم لامل وو ، چې تاسو د خپل تېزس موضوع د پوهاند رښتین نظریې د هغه د مرکو په هنداره کې وټاکله ، نو د داسې احتمالي پوښتنو په ځواب کې باید ووایو ، چې په دې کار کې زما دوه موخې وې یوه دا چې د هغوی مرکې راټولې او دورکېدو څخه وژغورل شي ، بله دا چې په دې مرکو کې د پښتو ژبې او اد ب د ترقۍ او پرمختګ ټول بهیر بیان شوی او راتلونکی نسل یې خپلو مسوولیتونو ته متوجه کړی دی او دهرې مرکې په پای کې ، ځوانان اتفاق او اتحاد ته رابللي دي.
اوس که د اسې پوښتنه مطرح کړو ، چې له تاسو څخه د مخه نورو لیکوالانو هم په دې برخه کې څه کار کړی دی ، نو د داسې پوښتنې په اړه باید ووایو ، چې د پوهاند رښتین د ادبي او علمي شخصیت په باره کې ګڼو لیکوالو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغه په ادبي خدمتونو او آثارو څېړنې کړې دي ، خو دمرکو دراټولولو کار يې په لومړي ځل ما په خپل تېزس کې وکړ.
اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې ددې مرکو مهم موضوعاتو کوم دي نو دداسې پوښتنې په ځواب کې بايد ووايو ، چې ددې مرکو موضوعات ډېر مفصل او هراړخيز دي که هغه ټول دلته بيان شي ، نو کېداى شي ، چې دا مرکې بيا له سره تکرار شي ، زه يې يوازې دنمونې په توګه يو څو بېلګې تاسو ته وړاندې کوم:
زه به په اونۍ کې يو ځل حتمي دپوهاند صيب دليدلو لپاره دهغوى کور ته تللم ، هغوى به زما په راتلو سره ډېر خوښ شول ، ما به کوشش کاوه ، چې له هغوى څخه زيات معلومات تر لاسه کړم ، هغوى همېشه ، حوان نسل او دپښتو ژبې او ادب څېړونکو ته داتوصيه کوله ، چې په يو مرکز باندې راټول شئ شريک کار وکړئ ، يو له بل سره سلا او مصلحت وکړئ ، هغه به دپټې خزانې دشکوکو او شبهاتو دليري کولو په اړه ډېر پاخه نظريات وړاندې کول ، دپښتو ژبې او ادب دپرمختګ او ترقۍ لپاره يې مشورې وړاندې کولې او په دې لار کې چې اروابناد او دهغه ملګرو کوم کړاوونه تير کړي وو ، هغه بهٔ يې تشريح کول ، چې تفصيل يې په دې تيزس کې راغلى دى ، اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې په دې مرکو کې دپوهاند صيب دشخصي ژوند او دهغه دآثارو په اړه څه داسې موضوعات هم شته ، چې ذکر يې لازم بولئ ، نو دداسې پوښتنو په ځواب کې بايد ووايو ، چې هو ، دپوهاند صيب دشخصي ژوند او آثارو په اړه مفصل معلومات په دې تېزس کې شته دى ، خو ماکوشش کړى ، چې دهغوى ديو ناچاپ اثر ، چې (پوهاند رښتين ژوند پيښې) نوميږي په دې تيزس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورڅخه پوره استفاده وکړم او هم مې دهغوی له آثارو او ليکنو دچاپ کال په برخه کې دنورو ليکنو سره پرتلنه کړې ده.

اوس که دا سې پوښتنه مطرح کړو ، چې ايا په دې تيزس کې دپوهاند رښتين ټولې مرکې خوندي شوي او که نه ؟نو ددا سې پوښتنې په ځواب کې بايد ووايو ، چې دپوهاند رښتين يوازې اته مرکې ، چې په چاپي رسنيو کې نشر شوي ما په خپل تيزس کې راوړي دي ، له دې پرته نورې مرکې ، چې په راديو او تلويزيون کې تر سره کړي ، دځينو تخنيکي مشکلاتو پر بنا په دې تيزس کې نه دي راغلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱. ازمون ،پوهنیار لال پاچا ، درښتین ژوند هنداره ،دافغانستان دکلتوري ودي ټولنه ، ۱۳۷۹ل کال.

۲. انځور ، زرین. دعلامه پوهاند رښتین با با یاد . پېښور. استاد رښتین او پښتو ادبي نثر. ۱۳۸۵ل کال.

۳. اظهر، عارف ، دمحترم پوهاند رښتین سره مرکه ، پښتو ادبي جرګه ، پېښور ، ۱۹۹۷م کال.

۴. بینوا ، عبدالروف ، اوسنی لیکوال ، لومړی ټوک ،کابل. دولتي مطبعه ، ۱۳۴۰ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. بیابـاني، سـارا ، پوهانـد رښـتین دپښـتو ژبـې او ادب ځلانـده ځېره(مرکه) جرگه مجله ،کابل. قومونو او قبایلو چارو وزارت ، سنبله۱۳۷۰ل کال.

۶. حصـاري ، عزیـزالله ، دپښـتو ادب ځلانـده سـتوری(مرکـه). پېښور.خاورې جریده ۱۱-۱۲گڼه ۱۳۷۶ل کال.

۷. خلیل ، حنیف، دادبي شخصیتونو سره مرکې ، مخ په مخ(رساله) اپریل ،۱۹۹۵م کال.

۸. خلیـل ، حنیـف، پوهانـد رښـتین سـره مرکـه ، وحدت ورځپاڼـه ، مارچ،۳۰ گڼه، ۱۹۹۸م کال.

۹. خلیل، حنیف، پوهانـد رښـتین سره مرکـه ، وفـا جریـده ، لینـدی ، ۱۳۷۴ل کال.

۱۰. رښـتین، پوهانـد صـدیق الله ، ادبـي لیکونـه ، یونیورسـټي بـک ایجنسي ، پېښور ، ۱۳۶۱ل کال.

۱۱. رښتین، پوهاند صدیق الله ، درښـتین ژونـد پېښـې ، ناچاپ اثـر ، ۱۳۷۷ل کال.

۱۲. رښتین، پوهاند صدیق الله ، څوک گـرم دي ، سبا سـتوري مجلـه ۴-۵گڼه ، ۱۳۸۰ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. رښتين ،فضل الله ، دلوی استاد پوهاند رښتين ياد ، دمقالو مجموعه ،پېښور. دانش خپرندويه ټولنه ،۲۰۰۰م كال.

۱۴. رښتين ، فضل الله ، دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، مقالو مجموعه ، پوهاند رښتين فرهنگي ټولنه ، دساپي دپښتو څېړنو او پراختيا مركز ، ۱۳۸۵ل كال.

۱۵. صميم ،محمد اصف ، دپوهاند رښتين سره مركه ،پېښور. سپېدې مجله ، دويمه دوره ، ۵گڼه ، ۱۹۹۲م كال.

۱۶. عابد ، عبدالله جان ، پوهاند رښتين سره مركه ،پېښور. شهادت (اردو ورځپاڼه)۶مه گڼه مې ۱۹۹۱م كال.

۱۷. كوټوال ، حسن ، داروانښاد پوهاند رښتين ژوند او اثار ،پېښور. هيله مجله ، ۳كال ، ۵گڼه ، ۱۳۷۰ل كال.

۱۸. ملاتړ، زكريا ، اروانښاد پوهاند رښتين دنظراو عمل په هنداره كې ،پېښور. سبا ستوري مجله ، لومړی كال ، دريمه گڼه ، ۱۳۷۹ ل كال.

۱۹. ناصر ، څېړنوال نصرالله ، نوميالی ليكوال ، تاريخ پوه او كره كتونكی اروانښاد پوهاند رښتين ، كابل مجله ۱۱-۱۲گڼه ۱۳۸۱ل كال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. نوید نورالبشر او هما محمد همایون ، دافغانستان نومیالي لیکوال پوهاند رښتین سره مرکه ، لیکوال مجله ، ډسمبر، ۱۹۹۲ م کال.

۲۱. وینس راز محمد . د پوهاند رښتین ځانګړې هلې ځلې. پېښور ، لومړی کال. دریمه ګڼه. ۱۳۷۹ل کال.

۲۲. هاشمي، محی الدین ، دلیکوالۍ فن ، دانش کتابخانه ،پېښور. دوهم چاپ ، ۱۳۸۳ل کال.

۲۳. یون اسماعیل. پوهاند رښتین ژوند هنداره.جرمني. پوهاند رښتین دخدمت په لارکې دمضر احتیاط دېوالونه ونړول. ۱۳۷۹ ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (محمد داود شینواری) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتين نظريې
د هغه د مرکو په هينداره کې

پوهاند صديق الله رښتين

ذکریا ملاتړ

۱۳۹۴ لمریز کال

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library